

BAZANGO HIZTEGI TTPIA

Iruña, 1985-VI-27
Mariano Izeta

Aintzin solasa

Nere “Bazango Hiztegi TTipi” huntan, baztandar euskaran bizirik dauden hitzak eta solasak agertzen ditut: Ez da hitz bat ere erraten ez denik. Baztandar guziek beren solasetan egunero erabiltzen dituzten hitzak. Baztanek hamabortz herri ditu eta dermio zabalak, baserri eta auzo aunitzekin. Herri batean eta famili batean zenbait hitz erabiltzen ez badira, bertze herri eta familietan erraten dituzte. Baztan haundia da eta eskualde batetik bertzera badira aldakuntzak.

Baztan-en erabiltzen diren solasak erran dut, baina horrek ez du erran nahi bertze herrialdetan erabiltzen ez direnik. Hitz gehienak edo aunitz behintzat Baztan inguruko lurraldetan erabiltzen dira.

Hiztegiaren hitz eta solasetan ortografiari ez diot garrantzi haundirik eman. “Y” eta “N” erabiltzen dut, letra hoiekin agertzen diren hitzak hala eskatzen dutelakotz. “H” ere erabiltzen dut baina ez behar diren guzietan. Horrek ez du axolarik.

Nere “Hiztegi TTipi” hau ez dut egina ortografia erakusteko, nere lan xume hau Baztan-go solasak erakusteko egina dut.

Baztandar adiskide aunitz izan ditut laguntzale, hoiek eman daztaten hitz, izen eta solasekin aberastu dut nere bilduma; nere adiskideen laguntza, garrantzi haundikoa izan da eta bihotz bihotzez eskertzen ditut.

Agertu ditudan hitz aunitz aurkitu daitezke Azkue-ren hiztegian baina nik argitaratu ditudanak baztandarren ahotik hartuak ditut. Hitz eta izen aunitz izanen dira hain segur agertu ez ditudanak, ezpaita errex den denak hartzea, baina hoiek bildu daitezke gero ere, lan hau behar bada egundaino akitzen ez dena izanen baita.

Hutsak ere izanen ditut hain segur, baina hola balin bada barkatu, hutsik gabe sortu ez denik ezpaita munduan.

ABARTE. ABARTIA: (abarte, abartia, tramo de casa entre dos vigas). Etxeari *abarte* bat erori zaio.

ABARRIKETU: (ondatu, apurtu, destrozar). Aize hunek bazter guziek *abarriketuitu*. *Abarriketuek*. Haize honek bazter guziak *abarrikatu* ditu.

ABATU: (zutikatu: apuntalar). Borda *abatzen* ez bada laster lurrean dugu. *Abatu* ongi.

- ABE, HABE, HABEA: (Makil luzea: palo largo en el que se enredan las alubias). Paratu behar dabegu abeak *banabarrei*. Ezpelak *abe* onak. Jarri behar diegu *habeak* babarrune.
- ABRE: (Aber: mando. zaldi: ganado caballar). Etxeberriko bordan abre onak. *Abre* gañean etorri naiz.
- ABRETEGI: (Abreen tokia: lugar donde se alberga al ganado caballar). Etxeberriko bordan *abretegi* berrie egin dute.
- ADARUA: (zurezko lanabesa: instrumento de labranza). Lan hau *adaruakin* egin dugu. Lan hortako *adaru* ona da.
- ADIN, ADINE: (Adiña: edad). Aitetxik *adin* haundie du. Koxpa nere *adinekoa* da.
- ADINE: (adina: tanto como). Ni zu *adine* naiz. Semea aita *adine* lanean.
- ADRENDUE: (trebetasuna, abildadia: habilidad, maña). Gure neskatikoak badu yosteko *adrendue*.
- ADAKIE: (egur mehea eta lertu gabea: clase de leña delgada). *Adakie* pileka gure ariztian. *Adakie* neguko dugu.
- ADISKIDANTZA: (adiskidetasun: amistad). Nik horrekin badut *adiskidantza*.
- AFERA: (arazoa: asunto). Hau ez da zure *afera*. Gure *aferek* gaizki dazi (doazi).
- AFRALLA: (abail: honda). *Afrallakin* bota dut arrie. *Afralla* etxean dut.
- AFRULLE: (abail: honda). *Afrullekin* aizenak gara arri tireka. *Afrullekin* ari izanak gara harri tiraka.
- AFRUXTUE: (txistu egin: silbido fuerte). Gazte hoiek beti *afrustuke*. *Afruxtu* haundiek gañera.
- AGA, HAGA: (makil luzea eta lodia: palo largo). *Aga* luze azkarra behar izaten dugu gaztañerien.
- AGITZ, HAGITZ: (arras: muy). Etxeko txistorra *agit* ona da. Zingerra ere *agit* ona.
- AGOAUNDI: (panparroi: bocazas). Hau *agoaundie!*. *Agoaundie*, dena espantu. Agoaundi!
- AGOAZPIZ: (ixilpean: en secreto). Hau beti *agoazpiz* sekuleko sekretuetan. Agoazpiz.
- AGOSABAI: (Aho-gain, agosapai: paladar). *Agosabaia* minberatue dauket.
- AGOZABAL, AGOZABALKA: (arrausi egin: bostezo, bostezando). Haur hau beti *agozabalka*, ez dago ongi. *Agozabal*.
- AGOZIKIN: (hitz zatarrak, solas gaixtoak: mal hablado). Hau *agozikine*, zazi begien bixtetik! *Agozikine!* Hau *agozikine* zoaz begien bixtatik!
- AIHER, AIHERRA: (ezin ikusia bezala: tirria de venganza). Neonek *aiher* bat dauket gizon horri. *Aiherra* bai.
- AIDURRA: (langile bizkorra: muy trabajador e incansable). Gizon *aidurra* batre nekatzen eztena. Gizon *aidurra* batere nekatzen ez dena.
- AINGIRU: (aingeru: angel). Gure haurre *aingiru* bat da. Zeruko *aingirue*.
- AITZIN, AINTZIN: (aurrea: delante). Goatzera gan *aitzin* ibilaldi bat. *Aintzin* hortan dago.
- AITZINEAN, AINTZINEAN: (aurrea: delante). *Aitzinean* yarri gara. Zure *aintzinean* gaude.
- AITZINDU, AINTZINDU: (aurreratu: adelantar). *Aitzindu* dio. Guk ere *aintzindu* diogu. *Aitzindu* erleju.
- AITZINETU, AINTZINETU: (aurreratu: adelantarse). Erleju hunek *aitzinetzen* du. Aunitz *aintzinetzen* du.
- AITZINET, AINTZINET: (aurrera: adelante). Goazen *aitzinet*. Gu beti *aintzinet*. Segi *aitzinet*.

- AITZINA, AINTZINA: (aurrera: adelante). Goazen *aitzina*. Zuek ere *aintzina*. Denak *aitzina*.
- AITZINDARI, AINTZINDARI: (Lehendakari, agintari, buruzagi: presidente, director). Zu zara gure *Aitzindari*. Non dago gure *Aintzindaria*?
- AITZIN-SOLASA, AINTZIN-SOLASA: (aurreko hitzaldia: prólogo, palabras de presentación). Liburu baten *aintzin-solasa*. Apezaren *aintzin-solasa*.
- AITZINEKOZ GIBELERA: (aurrekoz atzera: al revés). Zu *aitzinekoz gibelera* mintzatzen zara.
- AITZINALDE, AINTZINALDE: (aurreko aldea: parte delantera). Etxe horrek *aitzinalde* ederra du. *Aitzinaldean* loreak.
- AITZINALDI, AINTZINALDI: (aurrea hartu: tomar la delantera). *Aitzinaldia* harturik lasterketa irabazi. *Aitzinaldia*.
- AITZINKE, AINTZINKE: (aurrera, beti aurrera: para adelante). Zu beti *aitzinke*, gibelka ez. *Aitzinke* beti. Zu beti aurre aldera, atzeaka ez.
- AINBERTZE, HAINBERTZE: (ainbeste: tanto). *Ainbertze urtez eri*. *Ainbertze* yende etxean.
- AINGIRE: (aingira: anguila). Gaur herriko ostatuan aingire yatea. *Aingire* ona.
- AINTZIRE: (linga, loi-puztu: lugar pantanoso). *Aintzire* hortan mutiko bat ito zen. *Aintzire* haundie.
- AIETZA: (sasiak garbitzeko matxetea: herramienta machete). *Aietzakin* garbitu dugu sasi. *Aietza* ona dugu.
- AIRETUE: (nerbiostua, airian dagola: nervioso). Bestak direla eta denak *airetuak*. Gure mutikoa airetue.
- AIENA, AHIENA: (muskil: sarmiento). *Aienak* goitixko gan dire eta abe muturreraraño.
- AISETASUN, AISETASUNE: (errestasun: facilidad). Nere lantegian badire *aisetasun* haundiek. *Aisetasune*.
- AITALDI, AIALDI: (jardunaldi: tarea). *Aitaldie* inta gosaldu ginuen. *Aialdi* bortitze. *Aitaldia* eginta gosaldu genuen. *Aialdi* gogorra.
- AITETXI: (aitona, abuelo). Nere *aitetxik* adin haundie du. *Aitetxi erixko dago*.
- AIXTION: (lehentxago: hace un momento). *Aixtion* gurekin zagoa. *Aixtion* etorri da.
- AIXTIKO: (lehentxagoko: el de hace un momento). *Aixtiko* gizon hoi berriz torri zaiku. *Aixtikoa* bera. *Aixtiko* gizon hori berriz etorri zaigu.
- AIXTURREK: (guraizeak: tijeras). *Aixturrekin* moztu zion ilea. *Aixtur* zorrotzak.
- AIUTE. AYUTE: (zanpaldi: zurra, paliza). *Ayute* ederra hartu ziken. *Aiute* izigerrie.
- AIUTE, AYUTE: (almandoz aldean = presaka, priseka: de prisas). Zer *ayute* daraman gizon horrek.
- AJATAKA: (algara, irri-karkail: carcajadas). Neska hoiek hor ari dire irriz *ajataka*.
- AIZEGOA, HAIZEGOA: (ego haizea: viento sur). Gaur *aizegoa*, izilariek kontent. *Aizego* sendoa.
- AIZETU: (aizatu, puztu: aventar, dar aire). *Aizetu* behar dut autoain zirrike. Ongi *aizetu* behar da. Puztu behar dut autoaren kurpilla.
- AIZKETU: (uxatu: ahuyentar). *Aizketu* zakur hoiek hemendik.
- AITJARREBA, AITAJARREBA: (aitagiarreba: suegro). Nere *aitjarreba* ni baño gazteago da. *Aitjarreba gaztea*.
- AKABALLA: (bukaera: terminación, fin). Bestari eman diogu *akaballa*. Gaur dugu *akaballa*.
- AKALA: (argala: flaco). Hau gizon *akala*! *Gaztain akalak* eztu yatekoik.
- AKITE: (artzainaren aste guziko yanaria: comida del pastor para toda la semana).

- Gure artzañain *akite* presta zazu, badaie Belatera. Gure ertzaiaren *akite* presta zazu, badao Belatera.
- AKITU: (bukatu: terminar). Bestak *akitu* dire. Sosak ere *akituek*. *Akitue* nago.
- AKITU-URREN: (bukatzeko zorian: a punto de terminar). Sosak *akitu-urren* eta gure adin hoberena ere *akitu-urren*.
- AKOLATU: (ernatu: espabilarse). Erdi-hilik zagona *akolatu* zaiku. Gure haurre *akolatu* da.
- ALABEARRA: (ezin beste: destino, fatalidad). Zer eginen dugu *alabearra*!
- ALASA, ALASIA: (arasa, armairu: armario). *Alasian* altxatzen tugu gauze onak. *Alasa* ederra dugu.
- ALATU: (larratu, bazkatu: pastar). Orientar el ganado hacia el monte. Gure ardiak Saioan *alatzten* dire. Beiak larrera alatu ditugu.
- ALDAIRE, ALDAIREK: (etxez aldatzea: cambiar de casa). Sanmartinetan egiten dire *aldairek*.
- ALFER-SOLASA: (alper hitzak: palabras sin fundamento). Hoiek *alfer-solasak* dire. *Alfer-solas* ergelak.
- ALDIZKETU: (txandatu: relevo). Lan hau *aldizketuz* inen dugu. *Aldizketuz* aisago iten da.
- ALBAITEROA: (abel-sendalari: veterinario). Gure herriko *albaiteroa* langilea da.
- ALDIERO: (aldi guziz: todas las veces). Ikusten dugun *aldiero* irriz hasten da.
- ALFERKERI, ALFERRERI: (alperkeri, holgazaneria, vagancia). Gizon horri *alferkerie* sartu zaio. *Alferrerie* txarra da.
- ALKA-BELARRA: (belar clasea: clase de hierba). Gure belaian *alka-belarra* nausi. Gure belardian *alka-belarra* nagusi.
- ALKE, AHALKE: (lotsa: vergüenza). *Alketzen* naiz. *Alketu* ginen. *Alkea* ere bada.
- ALKETIE: (lotsatia: tímido). Gure mutikoa *arront alketie* da.
- ALKEGABIA, ALKEGABEA: (lotsik ez duena: que no tiene vergüenza). Alkegabia zara. Oraiko neskak *alkegabeak* dire.
- ALKEMANGARRI: (lotsa ematen duena: que da vergüenza). Herrian gertatu dena *alkemangarrie* da.
- ALKEGARRI: (lotsagarri: desvergüenza). *Alkegarrie* da hemen gertatu dena.
- ALFER-LANA: (alper-lana: trabajo baldío). Zer *alfer-lana* in dugun. *Alfer-lan* hoiek ez dute deus balio. Zer *alfer-lana* egin degun. *Alfer-lana* hoiek ez dute ezer balio.
- ALTZAIRU: (galtzairu: acero). Erdoiltzen ez den *altzairue* ona da. *Altzairue* gogorra da.
- ALTZOA: (magal: regazo). Amaren *altzoan* dago haurra. *Altzoan* eta lo.
- ALTXATU: (gordetu: guardar). *Altxa* zazu ongi gero... *Altxatu* lurpean.
- ALTXAPEAN: (gordeta: guardado). Nere sos pizer hoiek *altxapean* tut eta ongi *altxatuek*. Nere sospixar hoiek gordeak ditut eta ondo gordeak.
- ALTXARRAZTELU: (nekazarien lanabesa: herramienta del labrador). *Altxarrazteluakin* edatu dugu ongarrria. *Altxarrazteluakin* edatu dugu zimaurrea.
- ALTXIRRE: (ardi kaka eta lurra nasita: caca de oveja y tierra). *Altxirre* ona da eta baratzetako hoberena.
- ALTXAPEKA: (gordeka haurren josteta: a escondites, juego de niños). Gure mutiko hoiek *altxapeka* ari dire.
- ALTXAKETAN: (gordeka: a escondites). *Altxaketan* ari dire. *Altxaketan* eta *altxapeka*.
- ALKITTO: (alki txikia: banco pequeño). Yarri zaite *alkitto* hortan. Exeri zaite *alkitto* hortan.

- AMAGAXTO: (ainbat gaixto, ainbat txarrago: tanto peor). Gaizki in duzu? *Amagaxto* zuretako. Gaizki egin duzu? *Ainbat gaixto* zuretako.
- AMATXI: (amona: abuela). *Amatxik* adin haundie du. *Amatxi* aunitz maite dugu. *Amatxi* asko maite dugu.
- AMELDU: (irauli: dar vuelta a la tierra). *Ameldu* dugu landa. Orai bertzea *ameldu* beharra. Orain bestea *ameldu* beharra.
- AMIARREBA: (amagiarreba, amaiarreba: suegra). *Amiarrebakin* bizi gara. Nere *amiarreba* andre ona da.
- AMULTSUE: (maitagarri, maitekorra: dócil, cariñoso). *Amultsue* eta xaloe gure amatxi xaharra.
- ANBATEKOA: (gauza haundia: cosa grande). *Anbateko* ostikoa eman zion. *Anbateko* itzilipurdie.
- ANBATIAN, ANBATEAN: (obekixago bezala, obeto bezela: algo mejor). Gure erie gaur *anbatian dago*. Gure gaxoa gaur *anbatian dago*.
- ANBELKA: (aldapan erori eta bueltaka: caerse en la cuesta rodando). Mendian erori eta *anbelka* gan nintzen errekarano.
- ANDANA: (mordoa, multxo: grupo, número de cosas, personas, etc.). Etorri zen gazte *andana* bat. Saldu dut zerri *andana* bat.
- ANBULLUA: (zerri jana porruaren antzekoa: puerro silvestre). Aurten *anbullu* aunitz gure mendietan. *Anbullua* ona da.
- ANIMALEKO: (Gauza haundi bat: una cosa grande). *Animaleko* besta in ginuen. *Animaleko* mozkorra ere bai.
- ANTXUE: (urte bateko ardia: oveja de un año). Gure *antxuek* Belaten dire. *Antxu* ttalla beti bildots. *Antxu* txikia beti bildots.
- ANTZI, AHANTZI: (aztu, ahaztu: olvidar). *Antzi* zait. *Ahantzi* gabe egin zazu.
- AÑARRA: (txillar: brezo). Gure mendietan bada *añarra*.
- AÑAMARROKA: (haur josteta: un juego de niños). *Añamarroka* ariko gara. *Añamarroka* aritu ziren.
- ARATSE: (txekorra: ternero). Etxean badira bi aratse, xexenkoa eta urruxe.
- ARABERA: (arauera: según conforme). Lan ederra egin dugu gure indarren *arabera*.
- ARABETA: (lur iraultzeko tresna: especie de arado). *Arabetakin* irauliko dugu. *Arabeta* zaharra da.
- ARGIASTE: (egunsentia: amanecer). *Argiastean* yaikitzen gara. *Argiastean* hasiko gara lanean.
- ARAKINE: (arakiña: carnicero). Nere osaba *arakine* da.
- ARAKINDEIA: (arategia: carniceria). Osaba *arakindeian* dago. *Arakindeian* yende aunitz. Osaba arategian dago. Arategian jende asko.
- ARAT, HARAT: (aruntz: hacia allí). Gan zaite *arat*. *Arat* gan ginen. Zazi *harat*. Joan zaite aruntz. Aruntz joan giñan. Zoaz aruntz.
- ARATASKO: (aruntz urruti: allá lejos). *Aratasko* gelditu ziren. *Aratasko* ganak dire. *Aratasko* joanak dira.
- AREGATU: (arekatu, areztatu: arenar). *Aregatu* ongi sukaldeko sorallue.
- ARAKATU: (aztertu: registrar). *Arakatu* tugu etxeko zoko guziek. *Arakatu* ditugu etxeko zoko guziak.
- ARGIEZKILE, ARGIEZKILLE: (egun sentiko kanpaia: campana del alba). *Argiezkile* yotzen dutelaik yaikitzen gara. *Argiezkila* jotzen dutelarik jeikitzen gara.
- ARGIZERIE: (ezko, argizai: cera). Elizako *argizeriak* piztu tuzte. *Argizeri* hoi arras ona da. Elizako *argizeriak* piztu dituzte. *Argizeri* hori arras ona da.

- ARGIESKIA: (argiarentzat elizan eskatzen dena: Colecta de iglesia para luz). Eskolauak *argieskia* egin du elizan.
- ARDANGELA: (ardandegi: bodega bajo la escalera). *Ardangelan* dauzkagu ardo hoberenak.
- ARKELA: (zerri emea: cerda). Bi zerrikume erosi ditugu eta biek *arkelak*.
- ARKARA: (arkera: celo de la oveja). Ardi hori *arkara* dago.
- ARANPELOXA: (aran clasea: clase de ciruela). Zein goxoak diren etxeko *aranpeloxak*.
- ARKINE: (ardi kaka: caca de oveja). *Arkine* ongarrri ona da. Ardi borda hortan bada *arkine*.
- ARLANTXA: (bi urteko ardia: oveja de dos años). *Arlantxa* bat ernari dugu. *Arlantxak* Belaten ditugu.
- ARNEGATU: (koleratua edo onetik ateraia: encolerizado). *Arnegatue* nago gizon horrekin. Arras *arnegatue*.
- ARNEGAGARRI, ARNEGARRI: (arnegu eragile: persona que hace enfadar). *Arnegagarrie* zara. Zein *arnegarrie* den gizon hori.
- ARTIO, ARTAÑO: (arte, artean: hasta). Gero *artio*. Egon hemen bi torri *artaño*. Bier *artio*.
- ARTOMINTEN: (duela denbora guti: hace muy poco tiempo). *Artominten* izenak gara osabain etxean. *Artominten* izanak gara osabaren etxean.
- ARTOXURITZE: (artoburuak garbitzea: limpia de mazorcas de maiz). Gaur *artoxuritze* dugu andrearen sort-etxean.
- ARTEKA: (bi etxeen arteko hutsunea edo bidexka: pasillo entre casas). *Arteka* hortatik gan ziren. *Arteka* meharra. *Arteka* hortatik joan giñan. *Arteka* extua.
- AROTZA: (herrementari: herrero). Herriko *arotza* nere osaba da. *Arotza* ona da.
- ARPE, HARPE: (koba: cueva). *Arpeko* Saindue Bidarrain dago. *Arpe* horrek izen haundia du.
- ARPEZULO, HARPEZULO: (koba-zulo: agujero de la cueva). *Arpezulo* hortan sartu ginuen.
- ARPANA: (egur mozteko tresna: sierra para cortar troncos): Kana-erdiko enborra *arpanakin* ebaki ginuen.
- ARPATU: (arrapatu, aurkitu: encontrar, apresar). *Arpatu* dut galdu nuena. *Arpatu* dute lapurre.
- ARTOPIZERRA: (artaburuaren bizarra: pelo de la mazorca de maiz). Artoburu hoiek anbateko *artopizerra* daukate.
- ARRANKURE: (ez kontentu, badu zerbait erran beharra: queja, no contento). *Arrankure* franko bazterretan. Denek *arrankure*.
- ARRANBELA: (mendian gain-bera datorren harri haundia: piedra que rueda monte abajo). Mendien kasu *arranbelakin*, begiak erne.
- ARTOKOSKO: (artoaren kañabera: caña del maiz). *Artokoskoak* bildu behar dire. Aurten *artokosko* ederrak.
- ARTZANA: (artzaia: pastor de ovejas). Gure *artzaña* Belaten dago. *Artzaña* etorri da.
- ARRAÑA: (amorraia: trucha). Aritzakungo errekan badira *arrañak*. Nik maite dut horko *arraña*.
- ARRANTEIA: (arrandegia: piscifactoria). Gure mutikoa *arranteian* ari da lanean.
- ARRANTZARI: (arrantzale: pescador). Gure eskualdean *arrantzari* aunitz. Gure alderdian *arrantzale* asko.
- ARRAILDUE: (zartadura: rajado). Kristela *arraildue* dago. Mozkor *arraildue* dago.

- ARRALLA: (egur lodia bi edo lau pusketan lertua: leña rajada). Egur *arralla* ongi egine.
- ARTXOÑA: (zaldi gañean jartzen dena: cabalgadura). Gure zaldia *artxoña* berriakin. *Artxoña* aunitz kostai.
- ARRAPAXKA: (arrapataka: atropelladamente). *Arrapaxka* bildu zuten.
- ARRASTELU: (arrastalo: rastrillo). Nere osabak *arrastelu* onak egiten ditu.
- ARRASTELAN: (arrastelan: rastrillando). Belaian *arrastelan* aizenak gara. *Arrastelan* ongi aigara. Belardian arrastelan ari izanak gara. Arrastelan ondo ari gara.
- ARRIERAUNTSIE: (arrieraso: pedregada). Anbateko *arrierauntsie* in daku. Anbateko arrierasoa agin digu.
- ARRIKONKO: (gizon bat soñean eramatea. Llevar una persona a cuestras). *Arrikonko* ekarri nuen. Gure gizona *arrikonko* ekarri ginuen.
- ARROLTZE: (arrautza: huevo). *Arroltze* prexitiue izigerri ona da. Arrautza prejitua izugarri ona da.
- ARROLTZETOLOTA: (arrautz usteldua: huevo batueco). *Arroltzelotak* usein txarra du. Urrin nargagarrie. Arrautz ustelduak usai txarra du. Usai nazkagarria.
- ARRONT: (arras: muy). Gure mutikoa *arront* ona da. Zu *arront* gaixtua.
- ARRONTA: (arrotea edo ordinarioa: persona ordinaria sin vicios). Hau gizon *arronta* da. Hemengo yendea *arronta* da.
- ARRONTEAN: (arras, zearo, denetako: para todo uso). Boneta hau *arrontean* ibiltzeko.
- ARROTZA: (canpotarra: forastero). Hemen bada yende *arrotza*. Gure herria *arrotzez* bete da.
- ARROZTUE: (ohitura galdua: que ha perdido la costumbre). Aspaldion mutildantzan aitzekoa *arroztu* in naiz. *Arroztue*.
- ARRIKORRA: (izutu egiten dena edo: impresionable). Gure behorra *arrikorra* da.
- ARTAIXTUR: (ardi ilea mozteko guraitzeak: tijeras para esquilaer ovejas). *Artaixtur* zorrotzak eta onak Kaliforniatik ekarriak.
- ATALBURU: (ate-buru, ate-goi: dintel). *Atalburu* hau ongi egine dago.
- ASANBLIA: (gizon artoa, panparroa: hombre fanfarrón). Hau duk hau gizon *asanblia*. Gizon *asanblia* gure barridea.
- ASMENTA, HASMENTA: (hasiera: el comienzo). Gure lanari *asmenta* ona eman diogu.
- ASOIN, ASONÑA: (asun, osin: ortiga). Gure baratzea *asoñez* beterik dago. *Asoña ta sasio*.
- ASOTSA: (otsa: ruido). Zer zen *asots* hori? Hemen *asotsa* eta espantu aunitz.
- ASTELEUN: (asteguna: día de labor). *Asteleun* ta besta-egun beti lanean. Gaur *asteleune* da.
- ATALZAPATA: (atalzapata: umbral de una puerta). Ateko *atalzapata* hortan nuturketu eta erori.
- ATERKUNTZE: (ixtanpat ateri: un momento escampado). Urie leher eta tarteka *aterkuntze* bat. *Aterkuntze* luzea.
- ATSA: (arnasa: aliento). Gelditu nintzen *atsik* ezin hartuz. *Atsa* hartu nuen.
- ATSANKA, ATSANKATUE: (arnasa ezin hartuz: jadeante). Lasterka etorri naiz eta arras *atsankatue*.
- ATSARTU: (arnasa hartu: tomar aliento). Lasterka *atsartu* gabe. Lanean *atsartu* gabe.

- ATSALDE APALEAN: (arratsalde erditsuan: atardecer). *Atsalde apalean* etorriko gara.
- ATSALDE, ATSALDEA: (arratsalde, arratsaldea: la tarde). *Atsaldeko* lauetan hasiko gara. *Atsaldean* besta.
- ATERIXKI: (ixtanpat ateri: a punto de escampar). Orain *aterixki* dago. Urie ari zuen eta orain *ateriki*.
- ATSIKI: (ausiki, ozka: morder). Zakurrak *atsiki* in zion, purdien *atsiki*.
- ATXIKI. TXIKI: (hartu, euki, eratsiki: retener, agarrar. encolar). *Atxiki* zazu hau. *Atxiki* ongi. Autsie zagona *txiki* dut.
- ATXIKIE: (aitzakia: excusa). Zu beti *atxiekien*. Zure *atxiekiek* eztute balio.
- ATXURIKOAN: (haur josteta: juegos de niños). Gure haurrek *atxurikoan* ai dire. *Atsaldero atxurikoan*.
- ATRA: (atera, irten: salir). *Atra* zaite hortik. Etxetik *atra* ginen. *Atra* naiz.
- ATRA: (atera: sacar). *Atra* itze hori. *Atra* dut agine. *Atra* ginuen putzutik.
- ATORRA: (alkandora: camisa). *Atorra* autsi zait. *Ator* xurie. *Atorra* zikine dago.
- ATEKA: (ate txiki bat, baraztetan izaten dena: puerta rústica). Gure landako *ateka* erekie dago. *Ateka* ondatue dago.
- ATSO TTANTTA: (ardo goxoa: vino dulce). Nere amatxik *atso-ttanta* maite du. *Ttanta* goxua.
- ATTUNE: (gizon zaharra: hombre viejecito). Zein ongi dagon gure *attine*. Nor da *attun* zahar hoi?
- ATZENDU, AHANTZI: (aztu ahaztu: olvidar). *Atzendu* zait. Zure errana *ahantzi*. *Atzendu* gabe egin.
- ATRIXE, ATIJE: (doministiku: estornudo). Gau guzien *atrixeka*. *Atije* haundiek itentu (egiten ditu).
- AUTEMAN, HAUTEMAN: (ohartu edo kontuan hartu, kontu eman: averiguar). *Auteman* dut ardi beltza falta dela.
- AUTETSI, HAUTETSI: (ohartu eta kontu eman —auteman bezala—: darse cuenta). *Autetsi* zinuena ni falta nintzela. *Autetsi* duzu.
- AUTA, HAUTA, HAUTE: (aukera, gauza ona ere bai: elección, cosa buena). Hemen baduzu non *hauta*. Ardo ona, *aute*!
- AUTATU, AUTETU, HAUTATU: (aukeratu: elegir). Zuk hoberena *autetu*. Txarre-na *hautatu* duzu. *Autatu* hau.
- AUNPETU: (puztu: hinchar). Mazela *aunpetu* zait. Nola *aunpetu* zaion zorroa.
- AUNTU: (puztu dela: hincharse). Besoa *auntue* dut. Kaska bat hartu nuen eta besoa *auntu*.
- AUTAN: (aukeratuta: eligiendo). Ardiak *autan* saldu ditut. *Zerrikumeak autan* saldu.
- AUSTEGUNE: (austerre eguna: miércoles de ceniza). Gaur *austegune*, denak autse hartzera.
- AUTSEGUNE: (auster eguna, austegune bezala: miércoles de ceniza). *Autsegunean* autse hartzera.
- AUTSE, HAUTSA: (errauts, auster: ceniza). *Autse* belaire botatzen dugu.
- AUSTEGI, HAUSTEGI: (errauts-toki: lugar para la ceniza). *Austegie* autsez betea daukegu.
- AUSKO: (auspo: fuelle). *Auskoakin*, aize eman. *Auskio* ona dugu.
- AURKERIE, HAURKERIE: (umekeria: niñería). Etzazule holako *aurkeriek* egin. *Zer aurkerie* egin dugun.
- AURRIDE, (senide: hermanos). *AURRIDE* guziak bildu ginen. Elkar maite *aurride* onak bezala.

- AUR-XATARRA, HAUR-XATARRA: (aur-zapi, aur-oial: pañales). *Aur-Xatar* hoiek garbitu behar dire.
- AUSERKI: (naikoa: abundante). *Auserki* yan ginuen. Hortaik badugu *auserki*.
- AURKITU: (aurkitu: hallar). Galdu nuena *aurkitu* dut. Aurkitu dugu eta kontent gara.
- AUNDIKUTUNE: (aundi nahia: que se hace el grande). Hau neska *aundikutune...* Hoiek *aundikutunek* dire.
- AULDU, AHULDU: (indarrrik gabe: sin fuerzas, extenuado). Arras *auldue* nago. *Ahul* eta indarrrik gabe.
- AULERIE, AHULERIE: (indargabeturik: debilidad). Horri *aulerie* sartu zaio. *Ahuleriek* eztu gauza onik.
- AUNITZ: (asko: mucho). Yende *aunitz* bildu zen. Horrek badu diru *aunitz*.
- AUNITZ ALDIZ: (askotan: muchas veces). *Aunitz-aldiz* izanak gara. *Aunitz-aldiz* ikusten dugu.
- AURIEKA: (karraxika: chillando de dolor). Zanpatu zuten eta *aurieka* gan zen.
- AURKIE: (gauza baten gañekoa: la parte de arriba de una cosa). Hau da ohial hunen *aurkie*. Bonetaren *aurkie*.
- AUZOLAN: (auzoko lanak denen artean: prestación personal). Herriko pilota plaza *auzolanean* egin dugu.
- AUNITZ URTEZ: (urte askotako: por muchos años). *Aunitz urtez* ibiliek gara. *Aunitz Urtez* jaun-andreak!
- AUNDITSUE: (zaldar, bixia: divieso). Badut lepoan *aunditsue*. *Aunditsu* zikine.
- AUNTZKURRUMIA: (belar klasea: clase de hierba). Hortzak *auntzkurrumiakin* galdu nituen.
- AUSARTA: (ausarti: audaz, atrevido). Zein ausarta den mutiko hori. *Ausarta* eta arroa.
- AXATU: (axikatu: azuzar a los perros). Zakurre *axatu* eta mutikoak izitu ziren.
- AXITE: (gauza txikia: cosa pequeña o menuda). Aurten arto *axite* dugu. *Axite* eta ona.
- AXUNE: (zerri arkela ernari: cerda preñada). Zerriteian dugu *axune*. Bi zerri eta bat *axune*.
- AXOLA, AZOLA: (ajola: consideración). Gazte hoiek *axola* guti. *Axolik* ez.
- AXOLAGABE, azolagabe: (ajolagabe: que no le importa nada). Zein *axolagabea* zaren. Yende *azolagabea*. Yende *azolagabe* franko hemen.
- AZAZKAL, AZAZKALA: (azkazala: uña). *Azazkal* hoiek aixturrekin moztu.
- AZKALAKA: (azkaka: rascándose). Zortzi egun *azkalaka* pasa nituen.
- AZKILE, AZKILIA: (azkura: rasquera). Buruan *azkilia*, *azkile* izigarrie.
- AZKALIA, AZKALE: (azkura: rasquera). Baztango Basaburuan *azkalia* arraten da.
- AZKARRA: (bizkorra gizon larria: hombre fuerte). Nere osaba gizon *azkarra* da. Mutil *azkarrak* gure herrian.
- AZKARTU: (bizkortu: fortalecido). Erixko egona da, baño orai *azkartu* da. Gaxo egona da bainan orain asko *bizkortu* da.
- AZTALA: (zango-aztal: pantorrilla). *Aztal* meheak gizon horrek. *Aztal* xuri xuriak.
- AZPILE, ASPILLE: (azpil: gamella). Zerrien *azpile* garbitu behar da. *Aspille* Almandoz-en.
- AZIENDA: (aberea: ganado). Baztanen *azienda* ederra dugu.
- AZILER: (aza eta babarruna nastua: berza y alubia revuelta). Gaur bazkaltzeko *aziler*. *Aziler* maite dut.

- AZTAL-UBELA: (aztalugal: gruperá del asno). Abre horren *aztalubela* ondatue dago. Mando horren aztalugala ondatua dago.
- AZTAKA: (aztaka: a tientas). *Aztaka* ibili nintzen itxue bezala.
- AZKURENA: (asko azi dela: que se ha desarrollado mucho). Mutiko *azkurena*, zein azkarra den.
- AZKENARRO: (azkona: tejón). *Azkenarro* bat hil dugu. *Azkenarroak* badabiltze.
- AZKARKI: (franko poliki: bastante). Eroriko txar bat egin eta *azkarki* golpatue.
- AS-ASA: (arropa gutikin neguan: muy ligero de ropa en invierno). Hotz hunekin hola torri zara, *as-asa?* Bai *asasik* torrinaiz.
- ARTOLA: (artola: tabla donde se depositan los panes de maíz). Artolan ditugu artopilak.
- ATZAPARRA: (aztaparra: garra). Anbateko *atzaparrak* ditu. Horren *atzaparretan* erori zen.
- ARRATAKIE: (suatz, kurruka: tenazas que se usan en el hogar). *Atarrakiekin* hartzen ditugu harri gorituak. *Atarrakie* ona da.
- ARKAIA: (beiak ferratzeko tokie: el sitio donde se colocan las vacas para herrar). *Arkaian* dugu beia. Beia ferratzeko *arkaia*.
- ATZAPARKA: (aztaparka: arañado). *Atzaparka* aitu ziren eta zarramaztako ederrak in ere.
- ARRALDA: (lana irauli ondoan lurra ongi apaintzeko: se usa para alisar la tierra después de dar vuelta). *Arraldakin* ederki apaintzen dugu lurre.
- ANSOA: (este-itxu: intestino ciego). *Ansoan* egiten diren odolkiek “sanpirolla” deitzen dugu. *Ansoa* ertze-itxue da.
- AUNDIMENDI: (aundikia, andimandikeria: gran señor). *Aundimendi* hoién etxetan ongi bizi dire.
- AGOTIK BOTAIA: (Norbaiten antza haundia duenean. Muy parecido a su padre). Martintxok badu bere aitaren itia. = Bai, *agotik botaia*.
- APARAXUE: (aparaillu: aparato). Oraí *aparaxu* ederrak badire. Oraiko *aparaxuekin* aise ari dire.
- ANYURE: (landare clasea: clase de planta). *Anyure* loreak usein goxoa du. Baztango mendietan *anyure* aunitz.
- ARRIXTUE, ARRIXTUE: (txistu egitea: dar silbidos fuertes). Anbateko *arrixtue* egin zuen. *Arrixtuke* aritu ziren.
- ANTEA, ANTE: (itxura, tankera: aspecto). *Ante* txarra eman data gizon horrek. *Ante* txarra hartu diot. *Ante* txarra eman dit gizon horrek.
- ANTIA, ANTE: (trebetasuna: maña, habilidad). Zer *antia* daukezun lan hori egiteko. *Ante* izigerrie.
- AHUR, AGUR: (esku-xoko, esku-arra: palma de la mano). *Ahur* bat aski dut. *Agur* bet arto pikor.
- ATALOGI: (larrañan egiten din logia: estercolero junto a la casa). Gure larrañan egiten dugun *atalogie* arras ona da. *Atalogi* ona.
- ARKERA: (arkera: hueco entre dos tablas donde se refugia la vaca que no se quiere dejar cubrir). *Arkeran* sartu da beia.
- ALABABITXI: (alababitxi: ahijada). Nere *alababitxiendako* gauzik hoberena.
- AZKENARRI: (azkenarri: última piedra encimera). *Azkenarri* ederra paratu dugu.
- AIERKUNDE, AHIERKUNDE: (aierkunde: rencor, venganza, odio). *Aierkandez* bidea etxi zion. *Aierkudean* zagon.
- ABATZA: (esnea gatzatzeko erabiltzen dena: se emplea para hacer quesos). *Abatza* ona dugu. *Abatza* non dago? *Abatza* hemen dago.

- ARTANGORA, ARTZANGORA: (artzangora: desperezo). Zer ai zate *artzangoran*, yaiki zaitzete.
- ARTANGORAKA, ARTZANGORAKA: (artzangoraka: estar desperezándose). Gure mutikoa hor dago goatzean *artangoraka*. *Artzangoraka*.
- AMULTXUE: (maitagarri, xalao: Más delicado y fino que amultsue). Amatxi gorki *amultxue* da. *Amultxue*, amultsue baño gehiago da.
- ARTOPILLE. ARTOPILE: (taloa edo arto opilla: torta de maíz o bollo de maíz). *Artopille* zein goxoa den. *Artopil* onak gure etxean.
- ARTAPATXUE: (molde-gabia, gaizki beztitue: mal vestido, andrajoso). Hau hizon *artapatxue!* *Artapatxue* eta molde-gabea.
- ARBA: (arba: montón de ramas para cargar helecho y bajar por las pendientes). Iretzea *arba* gañean paratu eta yautsi gain-bera.
- ARROBATU, ARRUATU: (ebatsi, ostu, ohostu: robar). Lapurrek elize *arrobatu* dute. *Arrobatu* ez da erabiltzen bainan hortako dine erraten da.

—B—

- BARBERA: (Sendagile: médico rural que existía antiguamente). *Barbera* ona dugu hemen. *Barbera* horrek ongi sendatzen du.
- BABALEKA: (babaleka: vaina de haba). Gaur *babalekak* bazkaltzeko. Baratzean baitugu hainbertze *babaleka*.
- BABOXA: (xaboxa: clase de hierba, trébol). Beitiko landan *baboxa* ederra dugu.
- BAGATXA: (pago ezkurra: bellota de haya). Aurten Baztango oihanetan *bagatxa* aunitz. *Bagatxa* ona da.
- BAGO, BAGO: (pago: haya). Bertizko oihanean *bago* ederrak. *Bagoa* eta aritza.
- BALEKA, BALE: (badaezpadare: por si acaso). *Balekabale* gan beharko dugu. *Balekabale* in behar dugu. *Balekabale* joan beharko dugu. *Balekabale* egin behar dugu.
- BALENGOA, BALANGO: (langa: portillo rústico). Gure belaiko *balengoa* erekie dago. *Belengo* ederra.
- BAITEZPADA: (badaezpadare: por si acaso). *Baitezpada* egin dezagun.
- BARU: (barau: ayuno). Gaur *baru* egune. Batre yan gabe egun guzian *baru*. Gaur baru eguna. Batere jan gabe egun guzian *baru*.
- BANAZ-BERTZE: (batez beste, bataz beste: por término medio). *Banaz-bertze* lau kilo.
- BARNA, BARNEAN: (barrua, barruan: dentro). Etxe *barnean* dago. Arras *barna*, zoko ilun batean.
- BARNA: (zear: a través, recorrido por algún sitio). Elizondoko karriketean *barna* ibiliak gara. Hor *barna* ibili naiz.
- BARGOA: (lau -sei ilabeteko zerrikumea: gorrino de cuatro a seis meses). Erosi dugu *bargo* andana bat. Baztango *bargoak* onak dire.
- BARGOSTA, BARGOXTA: (bargo ordotsa —arra—: gorrino macho, entre gorrin y cerdo adulto).
- BARGASTA, BARGAXTA: (bargo arkela —emea—: gorrin hembra). Erosi ditugu lau *bargaxta* eta borts *bargoxta*.
- BANABARRA: (Babarruna: alubia). Aurten *banabar* ederrak. *Banabarra* ta aza. *Banabar* gorrie.
- BAKAN: (bakan, tarte asko: rara vez, muy espaciado). *Bakan* tortzen zate gure etxera. Bestak *bakan* eta hek ederrak. *Bakan* etortzen zarete gure etxera. Bestak *bakan* eta haiek ederrak.

- BARTATSEAN:** (bart, bartarratsean, barda: anoche). *Bartatsean* lapurrek sartu zaizkigu. *Bartatsean* urie in du. *Bartatsean* euria egin du.
- BARREIATU:** (sakabanabu: esparcir). Gaitza *barreiatu* da herri guzian. Ardiak *barreiatuak* mendian.
- BARRIDE:** (auzokoa: vecino del barrio). Gure *barrideak* onak dire. *Barrideakin* beti ongi.
- BARRANDAN:** (zelatan: espiando). *Barrandan* zioken gure solasak aitzen (aditzen). *Barrandan* bai.
- BARRANDARI:** (zelatari: espia). *Barrandari* maltzur hori porrokatu behar dugu.
- BARRENDEIA:** (eskindegi, estegi: cercado de arriendo). *Barrendeia* saltzen diet Iñarbegiko artzain bati.
- BAKEA:** (pakea: paz). Hemen *bakea* behar dugu. Bai, *bakea* ta bi sos.
- BAPATEAN:** (bapatean: al mismo tiempo, de repente). *Bapatean* gertatu zitzaikun. *Bapatean* gertatu.
- BAXTARTA:** (baxtarta: bastardo). Mutiko hori *baxtarta* duk.
- BAZKALAITZINE:** (bazkal aurrean, bakalaurre: antes de comer). *Bazkalaitzineko* otoitza ohitura ona.
- BEDEREN, BEDERE:** (bederik: a lo sumo). Emaiozu hau *bederen*. Pitte bat *bedere*.
- BEHARKUNDE:** (beharra delarik: necesidad). Sosa altxatu beti *beharkunde* bateko. *Beharkunde* haundiek.
- BEREUNTEN, BERIUNTEN:** (hemen bertan, hemen berean: aquí mismo). Hau *bereunten* ine. (egiña). *Bereunten* sortue. *Bereunten* bizi.
- BEREORTAN, BERIORTAN:** (hor bertan, hor berean: ahí mismo). Gure borda *bereortan* dago. *Bereortan* lau bago.
- BEREARTAN, BERIARTAN:** (han bertan, han berean: allí mismo). *Bereartan* hil zen. *Bereartan* sortu, bizi eta hil.
- BEGIETAN HARTU:** (gaizki-nai: ojeriza). Gure mutikoa *begietan-hartu* dute.
- REGARRI:** (belarri: oreja). *Begarriko* minekin nago, *begarriko* minekin. *Begarri* zikin.
- BEITEIA:** (beitegia: vaqueria). Amezti gañean *beitei* ederra dugu. *Beiteian* berreun bei.
- BEGILUN:** (triste dagola edo gaxo: que está triste y no bien). *Begilun* dugu haurre, eztago ongi. Hemen denak *begilun*.
- BEITIKOA:** (kakeria: diarrea). Gure haurre *betikoakin* daukegu. *Beitiko* txarra da.
- BASAPIRO:** (ahate basa, bas-ahate: pato salvaje). Beitiko belaian *basapiro* aunitz. *Basapiroak* negu aldian.
- BELAIA:** (belardia: prado). *Belai* onak Baztan alde huntan. *Beitiko belaia* dugu hoberena. Belardi onak Baztan alde hontan. Gure *beitiko belaia* onena.
- BEKAINLUN:** (gizon itsusia edo serioa: persona poco grata). Gizon *bekainilune* eta susie. *Bekainilun* zorritzue.
- BEKAIZKERIE:** (bekaizkeria: envidia). *Bekaizkerie*, hau da gure artean daukagun gaitza.
- BEKETSA:** (bekaizti: envidioso). Zein *beketsa* zaren. Hau yende *beketsa*!
- BEKOITZE:** (berekoi: egoista). *Bekoitze*, gure hauzoko gizon hori. *Bekoitze* eta gaixtua.
- BEREUSTEZKOA:** (gizon artoa: hombre creído, persona que se cree superior). Neska gazte hori arront *bereustezkoa* da.
- BERAPEN:** (ilbera: menguante). *Berapenean* erizioak. Gaur *berapen*.

- BEREXKUNTZE: (berezeria: acepción de personas). Zertako holako *berexkuntze*. *Berexkuntzik ez*.
- BERATZA: (beratza: blando). Zein *beratza* zaren. Yende *beratza* hiri haundietan.
- BERANTETSIE: (berandutua: tardado). Non egon zara?, *berantetsiek* ginauden.
- BERANTA: (berandukor, nagi: tardio). Aza *berantak* landatu ditugu. *Beranta* beti berant.
- BERANT: (berandu: tarde). Zu beti *berant*. *Berant* torri zate. *Berant* etorri zarete.
- BERTZE: (beste: otro). *Bertze* bat eta aski. *Bertze* hainbertze.
- BERTZA: (pertzta: caldero). *Bertza* haundi batean egosiko dugu.
- BERTZENAZ: (bestela: de otro modo). Ongi ibili gero... *bertzenaz kuskoi*zu. (ikusiko duzu).
- BEHARRIK: (eskerrik: menos mal). *Beharrik* etorri zaren, bertzenaz itoko nintzen.
- BERTZEEN: (besteen: de otros). Etzazule utzi *bertzeen* eskuetan.
- BERTZE ERGUSU: (bigarren lengusu: segundo primo). (Baita ere erabiltzen da norbaitekin adiskidantza galtzen bada). *Bertze-ergusu* hoiek maite ditut. *Bertze-ergusu* onak. “Lehen anai eta orain *bertze-ergusu*”.
- BERRATU: (geitu, emendatu, ugaritu: aumentar). Iturriek *berratu* dire. Uri aunitz in du, errekek *berratu* dire. Euri asko egin du, errekek *berratu* dira.
- BESTA: (pesta, festa: fiesta). *Besta* ederra egin dugu. Zuk *besta* maite. Hemen beti *besta*.
- BESTONDO: (festa egin eta biharamuneko ez-ongia: después de la juerga, mal cuerpo). Atzo mozkortu ginen era gaur *bestondo*. *Bestondo* izigarria.
- BESARUA: (forua, eskubidea —Sunbillan hartua—: fuero, derechos). Aritz lerro hau beren *besaruakin* neriak dire. Arbolak beren *besaruakin* daude.
- BESTILE: (festa eta parranda maite: que le gusta la juerga). Gure mutikoa *bestile* porrokatue da. *Bestile* eta alferra.
- BESAPE: (beso azpi: bajo el brazo). *Besapean* ekarri zuten.
- BESAZPIZ: (beso azpiz: por debajo del brazo). Pilotan *besazpiz* aritzen da. *Besazpiz* bota zuen.
- BESAINKE: (besagainka, bolea: a pedradas). *Besainke* bota zuen arrie. *Besainke* hoherena da.
- BEZANBAT, BEZENBAT: (bezainbeste, aina: tanto como). Semea aita *bezanbat* ofizioan. Horrek *bezenbat* badut nik.
- BIBIRO, BIBIROAK: (bizkiak: gemelos). Gure arrebak baditu *bibiroak*. *Bibiroak* eta ederrak.
- BIDENABAR, BIDENABARKOAN: (bidebatez: de paso). Hori egin *bidenabar* erraiozu osabari etortzeko. *Bidenabarkoan* ekartzazu botil bat ardo.
- BIDE, BIDA: (bi: dos). Ez bat eta ez *bide*. *Bide* dire bai.
- BIDENA: (bina: a dos). *Bidena* bertso kantatuko dute.
- BIDE-XENDA, BIDEXKA: (bide xigor: senda, sendero). *Bide-xenda* hortatik gain gara. *Bidexka* ona da. *Bide-xenda* hortatik yoanen gara.
- BILIGARRO: (bitigarro: malviz). Gaur ikusi ditugu hainbertze *biligarro*. Biligarroarena dantza bat da.
- BILKORRA: (gantza, koipe: sebo), Emaiozu *bilkorra* pilotari. *Bilkorra* ona da.
- BILKORREZTATU: (bilkorrakin gantzutu: untar con sebo). *Bilkorreztatu* ongi zapata haundi hoiek.
- BILGURE, BILGURA: (billera: reunión). Gaur badugu *bilgure*. *Bilgure* hortara gan behar dugu.
- BILUXIK, BILUX-GORRIEN: (larru gorrian: desnudo). *Biluxik* zagon. *Bilux-gorrien* utzi zuten.

- BIURRI, BIURRIE:** (gaitzo: malo, torcido). Hau mutiko *biurrie*... Mutiko *biurri* hori etorri da.
- BIZKER-BESTA:** (tellatua bururutzen denean egiten den festa). (la fiesta que se hace cuando se termina el tejado en una casa nueva). Bihar dugu *bizker-besta*. *Bizker-besta* maite dut.
- BIZITOREA:** (bizikor: vividor). Gure herrian badugu yende *bizitorea*. *Bizitorea* da.
- BIZKITARTEAN:** (bitartean: mientras tanto). *Bizkitartean* etzazule deus in. *Bizkitartean* ez zazula ezer egin.
- BIZKER-ORDIE:** (bizkar-ordi: cestas de mimbre que se ponen en las caballerías). *Bizker-ordiekin* ongarri garraian. *Bizker-ordiekin* lanean.
- BIZPAIRU:** (bizpairu: dos o tres). Gure gazte denboran *bizpairu* peztetan otordu ederra.
- BONETA:** (txapela; boina). *Boneta* berrie erosi dut. *Boneta* gorrie.
- BORDARI:** (mendiko baserrietan bizi dena: que vive en caserío del monte). *Bordariarrak* ongi bizi dire. Gaur *bordari* aunitz herrian.
- BOLAI** (bolara: época o temporada). *Bolai* huntan erixko nabile. *Bolaike* ez nago ongi.
- BOROBILE:** (biribilla: redondo). Pilota *borobile* da. Zirrike ere *borobile*. *Borobil borobile*.
- BORTITZE:** (gogor, gaitz, zail: duro, penoso). Aurten negu *bortitze* dugu. *Bortizkeriek* gaixtoak dire.
- BORTXATU:** (bortxatu: forzar). *Bortxatu* zuten gaixtakeri bat egitera. *Bortxaz* egin.
- BORTZ:** (bost: cinco). *Bortz* durotan saldu dut. Aurten *bortz* egun besta. *Bortz* sos.
- BULKE, BULKETU:** (bultza, bultzatu: empujar). *Bulketu* eta lurrera bota. *Bulke* hortik eta *bulke* hemendik.
- BURUTIK-GANA:** (burutik ez ondo: que está mal de la cabeza). Hau *burutik-gana* dago. Gure osaba zaharra *burutik-gana*.
- BURDINE:** (burnia: hierro). Hau *burdine* da. *Burdinezko* zirrikek erdoiltzen dire.
- BURUTU:** (artoak edo bertze zituak burutu direla. Baita ere bertze zerbait adierazteko: fruto que ha hecho cabeza. Tiene más significados). Artoak *burutu* dire. Mutiko horrekin ezin *burutuz* gabiltze. Lanak ezin *burutu*. Bestak bururetu ditugu. Hau *burutu* dugu.
- BURRUNBE:** (zarata, ixkanbilla: bulla, ruido). *Burrunbe* ederra sartu zinuten. Anbateko *burrunbe*.
- BURUZ:** (buruz beiti erori, horri buruz zerbait erran: mirando a..., sobre algún tema. De cabeza). Gazteriari *buruz* mintzatu dire. *Buruz* beiti erori zen.
- BURUZARE:** (saski haundia bizkarrean ibiltzeko: cesto grande). Ekarki dut *buruzare* bat arbi. *Buruzare* bizkarrean.
- BUXONA:** (botillaren kortxo: corcho de la botella). Botil hunen *buxona* non dago? *Buxona* galdu dugu.
- BURUTIK-BEITIKOA:** (katarroa eta muki dariola: constipado fuerte, resfriado). *Burutikbeitikoakin* nabile. *Burutik-beitiko* arras txarra da.
- BURDE-BELARRA:** (belar clasea: clase de hierba). Auzako mendian bada *burde belarra*.
- BRANGA:** (arbol adar haundia: rama de árbol grande). *Branga* hori moztu behar dugu. *Branga* ederrak aritz horrenak.
- BALLATRIA, BALLARTIA:** (anda, ongarri garraian erabiltzen dena: especie de parihuela). *Ballatriakin* ongarri garraian. *Ballartia* ondatu zaiku. (Ballatria Basaburuan hartu nuen eta Ballartia Lekarotzen eta Gartzainen).

- BAIEZTAN: (baieztan, dudán: indecisión). Belar hau *baieztan* baki dugu eta ongi atra zaiku.
- BEGILORE: (ez-ongi, begiak triste: ojos tristes, que no está bien). Gure hurre *begilore* dugu. *Begilore*, eztago ongi.
- BURUITTIA: (Denbora batez andreak buruan jartzen zutena, ferretak eta beste gauza gehiago ere buruan eramateko: un trapo redondo que llevaban las mujeres en la cabeza para llevar cestas o cualquier objeto). Gure amatxi zena *buruittia-kin* ibiltzen zen.
- BANDIYUA: (oltzar: tablón). Aritz *bandiyuakin* egin dugu otaxka. (Sunbillan hartua).
- BEOKA: (beoka, potranca: yegua joven). *Beoka* saldu behar dugu. *Beoka* ederra da.
- BIZKER-EZURRE: (bizkar ezurra: espina dorsal). Zaldi gañetik erori eta *bizker-ezurre* autsi.
- BROZELA: (orgaren lau saietsetan paratzen diren olak, kaiola bat bezala ongarrikin ibiltzeko: Brozel es a modo de jaula de seto que se usa para transportar estiércol). *Brozelak* paratu orgari, ongarriketari ari behar dugu.
- BITEN: (aisago, errexago: más fácil). Lan hau segakin *biten* eginen dugu.
- BURDIÑE: (burnia: hierro). Baztango Basaburun *burdiñe* erraten da. N-kin.
- BEFA: (befa: despreciar con altanería). Beti *befaka* dabilte gizon hau.
- BERDINGE: (makil mehea aproposa zigortzeko: palo muy delgado para azotar). *Berdingekin* ubeldu artio yo du. *Berdingek* min ematen du.

-D-

- DAIKE, DAITEKE: (diteke: que puede ser). Gerta *daike*. Etorri *daiteke*. *Badaike*. *Badaiteke*.
- DAIZKE, DAITEZKE: (ditezke: que pueden ser). Gerta *daizke*. Etorri *daitezke*. Yarri *daizke* hemen.
- DAITZIN, DAITEZEN: (ditezen: que sean). Ongi egon *daitzin*. Ongi gerta *daitezen*.
- DALDARAKA: (otzak dardaraz: temblando de frío). Hotzak *daldaraka* dago. Ni ere *daldaraka* nago.
- DAITZILE, DAITZILA: (ditezela: que sea). Gan *daitzile*. Sar *daitzile* barnera. Torri *daitezela*. Joan ditezela. Sar *daitezela* barrura.
- DANDA, DANDAKA: (kanpai otsa: campanada). Ezkil-dorreako erlejuak *danda* bat yo du. *Dandaka* ari da.
- DARDARA: (dardara: temblor). Argie piztean anbateko *dardara* hartu nuen.
- DANTALA: (mantala: delantal). Gure neskatikoa *dantal* berriakin. *Dantal* zuria.
- DEITZI: (jetzi: ordeñar). *Deitzi* behar ditugu beiak. Ardiak *deitzen* ari dire.
- DEFOTA: (hiru urteko ardia: oveja de tres años). *Defota* hiru urteko ardiari deitzen zaio.
- DEBEKATU: (galerazi: prohibir). Iñauteak *debekatu* dituzte. Bestak ere *debekatuak*.
- DEBEKU: (galerazia: prohibido). Hau *debeku* da, hemen ezin daiteke egurrik egin.
- DENA: (dana: todo). *Dena* yan nuen. *Dena* zuretako. *Den dena* galdu dugu.
- DEUS, DEUSEZ, DEUSERE: (ezer, ezer ez: nada). Hori *deus* ezta. *Deusez*. Ez nuen *deusere* egin.
- DEUSEZA: (ezerreza: que no vale para nada). Hau *deuseza*, *deustako* ezta balio.
- DESIN, DESINE: (desegin, desegina: deshacer, deshecho). *Desin* dugu etxea. Etxea arras *desine* dago.

- DELIBERATU: (erabaki: decidir). *Deliberatu* nuen gau batez yoaitera. *Deliberatu* dugu hau egitea.
- DESTENOREA: (ordu txarra, berandu: deshora). Zu beti *destenorean* etxera. *Destenorea* da etzaitela gan.
- DERMIO, DERMIOA: (eremu, lurralde: terreno). Baztango *dermioak* haundiak dire. Gure *dermiotan* bazka leku onak.
- DIRDIRE: (diztira: que reluce). Nere zapatak *dirdire* ederra daukate. Gaur zure ileak baduela *dirdire*.
- DIRDIRANTA: (dizdira haundikoa: que brilla y reluce mucho). Gaur *iruzki dirdiranta* dugu. Iduzki *dirdiranta*. Iguzki *dirdiranta*. Gaur eguzki *dirdiranta* dugu.
- DILINDEN: (zilintzan: colgando). (Zintzilik). *Dilinden* gelditu zen. *Dilinden* dago.
- DINE: (diña: tanto como). Hortako *dine* badugu. Neretako *dine* irabazten dut.
- DOMINE SAINDU: (Santu guzien eguna: día de todos los Santos). *Domine Saindu* egunean hil-herrian biltzen gara.
- DOI-DOIAN: (justu justuan: justamente). *Doi-Doian* salbatu ginen. *Doi-Doian* bizi gara.
- DONBEROA: (gurdi bat: un carro especial). *Donberoakin* eginen dugu lan hau. *Donberoa* ondatu zaiku.
- DONADO: (mutilzarra: solterón). *Donado* hoiek ederki bizi dire. *Donado* zahar hori sos dune da.
- DUIKE, DUIKEBE, DOIKE: (dudik gabe: sin duda). Torriko zate? Bai *duike*. *Duikebe* torko zate. *Doikebe*.
- DANBOLIN-NAUSI: (festetako dantzan aurrena: mayordomo de las fiestas). Gure mutikoa aurten *danbolin-nausi* izendatu dute.
- DANBOLIN-ETXEKOANDRE: (Danboliin-nagusien laguna: pareja del mayordomo en las fiestas). Aurten Maritxu dugu *danbolin-etxekoandre*, dantzari ona hau ere.
- DEIZTEIA, DEIZTEGI: (deiztegi: sitio de ordeñar las ovejas). Ardiak *deizteian* bildu ditut. *Deiztei* garbie dugu.
- DINDE: (dinde ezkil ttipia eta danda ezkil haundia: campana pequeña). Aixtion dandak eta orai *dindek*. *Dinde* soñu polite.
- DONBEROA: (gurdi klasea: un carro especial). Baztango Basaburuan *donberoa* da lera ttalla lurre ibiltzeko. (*Ttalla*, txikiari deitzen zaio).

—E—

- EBASKO, EBASKOA: (lapurreta: robo). Gaur *ebaskoa* egin dute. *Ebasko* haundia izan da.
- EBASTALE: (lapurra: ladrón). *Ebastale* hoiek gazteak omen dire. *Ebastaleak* erriko dire.
- EBATSI: (ostu: robar). *Ebatsi* dakute, lapurrek leihotik sartu dire. Ostu digute, lapurrak leihotik sartu dira.
- EDEKI, EREKI: (iriki: abrir). *Edeki* atea. *Ereki* dut atea.
- EDERGAILU: (erregalu, gauza eder bat: regalo, objeto decorativo). *Edergailu* onak hartu ditut. Etxean baditugu *edergailuak*.
- EGAL, EGALA: (egoa, egats: ala para volar). Lertxuina *egalak* luze. Uso horrek *egal* bat autsie du.
- EGALDA, EGALDAKA: (egaka: volando). *Egaldan* doazi usoak. *Egaldaka* mendixka horren gañetik.

- EGALDATU: (egatu, egaz egin: echar a volar). *Egaldatu* dire usoak. *Egaldatu dire, egaldaka* doazi.
- EGALPE: (ego azpian: bajo las alas). Egaztin horrek *egalpean* dauka burua.
- EGAZTIN, EGAZTINE: (egaztia: ave). Urriko ilabetean *egaztin* aunitz mendietan.
- EGUNDEÑO: (egundaño, egundaino: nunca). *Egundeño* eztugu holakoik ikusi. Ez naiz *egundeño* izan. Egundaino ez dugu holakorik ikusi.
- EKAIZTIE, EKAITZTIE: (ekaitza: tempestad). Nik *ekaiztiari* beldur. Heldu da *ekaiztia*. Nik ekaitzari beldur. Badator ekaitza.
- EK, HEK, EKEN, HEKEN: (haiek, haien: aquellos, de aquellos). Ele guti eta *hek* onak. *Hekena* da etxea. *Heken* etxea bai.
- EKE, EKEA: (kea: humo). Hemen bada *ekea*. *Eke* aunitz etxe hortan. Itoko gara *eke* hunekin.
- ELAPUTZU: (elur putzu: foso de nieve como frigorífico antiguo). Jauregizarreak badu *elaputzu* haundi bat.
- ELAKA: (bide urratua eta desberdin: baches del camino, camino estropeado). Bide hortan anbateko *elakak* badire. *Elaka* hoiek berdindu behar dire.
- ELEZU, ELETSU: (berritsu: parlanchin, hablador). Zein *elezu* zaren. Hau mutiko *elezue*. *Eletsu* zara.
- ELIZKOIA: (eliza maite duena: muy devoto y que frecuenta la iglesia). Gure amaxi *elizkoia* da. Yende *elizkoia* gure herrian.
- ELTXITXUE: (itsu-lapiko: hucha). Gure haurrek sos guziek *eltxitxure*. *Eltxitxuen* bada sosa.
- ELTZE: (lapiko: puchero). *Eltze* haundie behar baztan-zopak egosteko. *Eltzeak* badu ziloa.
- ELTZERMA: (krisellu: quinqué). Gure etxean *eltzerma* ona dugu. *Eltzermak* argi ona du.
- ELDERIE, ELDERIO: (gaitza, ezbeharra: epidemia, serie de males). Zer *elderie* torri zaikun. *Elderio* bortitze. Zer *elderie* etorri zaigun. *Elderio* gogorra.
- ELUR-BUSTIE: (elur bustia: agua nieve). *Elur-bustie* hemen eta elurre Belaten.
- EMAKUNDE: (iñaute aurreko ostegun bat, andreen eguna: un jueves anterior a carnavales, fiesta de mujeres). *Emakunde* egunean andreak egiten zuten besta. *Emakunde*.
- EMEN BEREAN, EMEN BERIAN: (Hemen bertan: aquí mismo). *Hemen berean* hil zen. *Hemen berian* hile.
- ENDELU: (funtsik gabeko yendea: persona sin fundamento). Etzaitela urbildu gizon *endelu* horrengana.
- ENDESA: (gaizki apaindua: harapiento, mal vestido). Zein *endesa* zaren. Hau yende *endesa*.
- ENANZU: (ahalmen haundikoa: capacidad de trabajo). *Enanzu* haundiko gizona da. Horren enanzue...!
- ENGELA: (argala, mehea, aula: delgado, débil). Hau mutiko *engela* duk. Yende *engela* inder gutikoa. Jende *engela* indar gutikoa.
- ENTREGU: (lanean badakiela, baduela abildadea: diestro en todo). Lan hortan ez nago *entregu*. Zu lan hoietan *entregu*.
- ERBAL, ERBALA: (elbarri: impedido, lisiado). *Erbaldu* zaiku gure gizona. *Erbal* eta eri. Gizon *erbaia*. *Erbaldu* zaigu gure gizona. *Erbal* eta gaxo.
- ERASAN: (erasoaldi: acción de llover). Goibel dago *erasan* behar du. *Erasanen* du. *Erasain* du.
- ERABE: (bildurrez dagola: tímido). *Erabe* naiz hoi iteko. *Erabe* naiz hori egiteko.

- EREAROA: (garagarrilla, ekaina: junio). *Erearoan* egunik luzeenak. *Erearoan* gure herriko bestak.
- ERAUNTSI: (euri-jasa: borrasca). *Erauntsi bortitze egin du. Anbateko erauntsie.*
- ERAUSIEN, ERASIEN, ERASIACA: (marmarioan erdi aserre: murmullo, charlataneria). Zer ai zate hor beti *erausien*. Hor beti *erasien*, erasiaca.
- ERENA: (eliz dorreko danda berezia: una clase de campanada). *Erena* yo dute, mugi zaitte. *Oraintxe erena*.
- ERETA: (soñue edo otsa: ruido de algo, lloriqueo de niños). Horren *eretak* aspertzen nau. Beti *ereta* horrekin.
- ERI, ERIKKO: (gaxo, gaxoxko: enfermo). Gure mutikoa *eri* dago. *Aspaldion erixko* dabile.
- ERIN, ERIZIOA: (erein, ereizioa: sembrar, siembra). Gaur *erin* behar ditugu baraxuriek. *Erizioak* ongi.
- ERITASUNE: (gaitzaldi: enfermedad). Horrek *eritasun txarra du. Horren eritasune* txarra da.
- ERLEXA: (erlax, erlaiz: cornisa). *Erlexa* hortan utzi nuen. *Erlexan* dago.
- ERDIETSI: (lortu, ardietsi: conseguir). Eztugu deus *erdietsi*. Hola eztugu deus *erdiesten* ahal.
- ERAZTUNE: (eraztuna: anillo). Urrezko *eraztune* erosi dut. *Eraztun* polite.
- ERAKUSTUNE: (erakusle: maestro, que enseña algo). *Erakustun* ona dugu. Hori da gure *erakustune*.
- ERNAL-ZIRIE: (zurezko ziria: cuña de madera). *Ernal-ziri* hunekin lan ederra eginen dugu.
- ERDOLLA: (erdoi: óxido). Burdinezko katea *erdollak* yana. *Erdolla* zilkine da.
- ERDOILDUE: (erdoitua: oxidado). Kate hau *erdoildue* dago. Nola *erdoildu* ote da?
- ERGELPUTZ, ERGELPITS: (astaputz: persona informal que dice bobadas). Ago xilik *ergelputz!* Arraio *ergelpits!*
- ERNATU: (esnatu, atzarri, ernaratu: despertar, espabilar). *Ernatu* zaitte mutikoa! Noizpaitere *ernatu* dire.
- ESKALAPUIN: (eskalapoin, choclo: un calzado especial de madera). Denbora batez denak *eskalapuñekin* ibiltzen ziren.
- ESKARATZ, ESKARATZE: (atari, atalondo: zaguán). *Eskaratzean* bilduko gara.
- ESKINDEI: (barrendegi: cercado). *Eskindei* hortan sartu ditugu ardiak.
- ERTZE: (este: intestino). *Ertzeak* zulatuak dauzke. *Ertzetan* gaitza.
- ERRAUSTU: (auts bihurtu: hacer polvo, destruir). *Erraustu* zuten herria. Bazter guziek *erraustu*.
- ERRAKUNTZE: (esaera zaharra: refrán, dichos). *Errakuntze* yakingarriak gure amatxirenak.
- ERREKISTE: (arrakasta: éxito, aceptación). Gure neskatikoez badute *errekiste*.
- ERREGU: (gonga: robo, medida antigua). Saldu dugu *erregu* bat banabar. *Erregue* mile pezta.
- ERREMEX: (behartsu: pobre). Herri hortan zein *erremex* bizi diren. Yende *erremexa*.
- ERRANAIRU: (esaera zaharra: refrán, dichos). *Erranairu* hoiek badutela ikasbide.
- ERRESTAN: (arrastaka: arrastras). *Errestan* ibilia dute. *Errestan* bide guzian.
- EROSTA, EROSKILE, EROLES: (ero xamarra, txorua: un poco loco, extravagante). Etzaitela ibili *eroskile* horrekin. Neska *erosta*, *eroles*.
- EROSTUNE: (erostale: comprador). Saltzale aunitz eta *erostun* guti. *Erostume* bada.
- ERREKIE: (aragi errea, erretzeko egurra ere bai: asado, leña también). Eztaietan

errekie atratzean txistuleriek eztai-soñua. *Errekie* bildu dugu sue iteko. Sua egiteko.

ERREXIRINE: (errexilloi: salvadillo). *Errexirinekin* bazkatzen ditugu xerrikumeak.

ERROKATU: (ugaritu: que se multiplica). Belar txar hoiak nola *errokutzen* diren.

ERROKITUE: (argala, itxura txarrekoa: desnutrido, flaco). Hau yende *errokitude!* Haur *errokitudek* bazter hoietan.

ERROITZE: (amildegi: barranco, precipicio). Mendi hoietan *erroitze* ikaragarriak. *Erroitze* susiek. *Erroitze* itsusiak.

ERROIZTU: (amildu: despeñarse). Bei bat *erroiztu* zaiku. Iparla mendian *erroiztu* zitzaikun (zitzaigun).

ERREFERA: (errestoa: el resto o la respuesta). Sakeak lau *erreferak* bortz. Sake horrek badu *errefera*.

ERREBELATU: (galdu mendian: desviado). Hor dabile ardi *errebelatue* bezala.

ERRAUTSE: (autsa: polvo). Hemen *errautse* pileka. Ken zazu *arrauts* hau.

ESAULE: (zutoi: estaca para hacer cerrados). Etxi behar dugu belaia *esaulekin*. *Esaule* ederrak ditugu.

ESI, HESI: (Esi, olesi: seto). *Esi* haundi bat egin dugu. *Eziek* inek izi denborako. *Eziek* eginak eize denborako.

ESNEORRIEN: (esnaurrean: rumiando). Gure bei gorrie *esneorrien*. Idi beltza ere *esneorrien*.

ESPARTINEK, ESPARTIÑEK: (abarketa, espartzin: alpargata). Lenago mundu guzietan *espartinekin* ibiltzen zen.

ESKERMILE, ESKERMILLE: (eskerrikasko, milesker: mil gracias). *Eskermile* yauna. *Eskermille* denei.

ESKUMAKIL: (beti besteen mende: morroi: siervo). Zu horren *eskumakil* zara. *Eskumakilteko* ibiltzen zaitu.

ESKUAR, ESKUHAR: (eskura daukana: a mano). *Eskuhar* duzu, har zazu. Bai, *eskuar* dut.

ESKOLAUA: (meza-lagun, meza-mutil: acólito, monaguillo). Gure mutikoa *eskola* da *Eskola* ona.

ESPANTU: (panparrokerian: fanfarroneria). Hemen *espantu* franko. Zu beti *espantue*.

ESPANTUNTZI: (panparroi: fanfarrón). Zein *espantuntzie* zaren. *Espantuntzi* ederra duk hoi.

ESPILLE: (gaztañak biltzeko toki bat: un lugar para guardar castañas). Gaztañaz bete dugu *espille*. *Espille* haundie.

ESKUTRIA: (maratilla: manivela). Ate horrek *eskutria* behar du. Segakiderraren *eskutria*.

ESTEKATU: (lotu: atar). Ongi *estekatu* gero... Zoko guziak ongi *estekatuak*.

ESTRAKA: (bide meharra, extua, estrata: vericuetto). *Estraka* hortatik barna gan zen. *Estraka* hoi zikine dago. *Estraka* hortatik barrena joan zen. *Estraka* hori zikiña dago.

ESKARTZELA: (morralla: especie de morral). Yatekoak *eskartzelan* gain tugu. *Eskartzela* berrie dut. Jatekoak *eskartzelan* eramango ditugu.

ESKUIN, ESKUÑE: (eskubi: derecha). *Eskuin* aldera gan zen. *Eskuñeko* begie ona dut.

EXKAXIE: (auldua, gosez atakatua, flakia: hambre). Ai zer *exkaxie* daukaten. *Exkaxiekin* auldue nago.

EZAUPIDE: (ezaupide: medio de conocer). Herriko bestak *ezaupideak* egiteko proposa.

- EZARIEN: (pixkaka pixkaka bidean kurrizkeko: poco a poco por camino cómodo). Bide hortatik *ezarien ezarien* yoanen gara.
- EZKIBELA: (motz, musin: arisco). Gure mutikoa arras *ezkibela* dugu. Arront *ezkibela*.
- EZKILDORRE, EZKILDORREA: (kanpantorre: torre del campanario). *Ezkildorrean* izan ginen. *Ezkildorretik* ikuspegi ona.
- EZKILE, EZKILLE: (zeñu, kanpae, kanpaia: campana). Dorreko *ezkil* horrek soñu oxena. *Ezkilek* yo dituzte.
- EZONGI: (ondo eza: indispuesto). Gure aitetxi *ezongi* eta goatzean sartu zen. Gure aitona *ezongi* eta ohean sartu zen.
- EZTAZEREN, EZTA ZEREN: (ez horregatik: no hay de qué, de nada). Milesker! *Ezta zeren*. Eskermile *eztazeren*.
- EZPONDA: (pendoitz: talud). *Ezponda* hortatik goiti gan ginen. *Ezponda* hortatik gora joan ginen.
- EZTILE: (putzu txikia: un charco). Urie in du, badire *eztilek*. *Eztil* haundiak ere. Euria egin du badira *Eztilak*.
- EZTIKI: (legun: suavemente). *Eztiki* mintzatu zitzaion. Zein *eztiki* mintzaten den.
- EDIA: (edia: para atar las vacas o bueyes al yugo). *Ediakin* ongi lotu. *Edia* arront ondatue dago.
- EZTENA: (zizta ziztailu: aguijón). Liztorrak *eztena* sartu zion. *Ezten* bat dauket bihotzean.
- EZTERA-ARRIE, EZTERA-HARRIE: (zorrozteko harria: piedra para afilar). *Eztera-harriekin* ederki zorrozten dugu aizkora.
- EZINDUE: (elbarri bezala: imposibilitado). Nere osaba *ezindue* dago. Arras *ezindue*.
- ERENEGU: (erenegun: anteayer). *Erenegu* hil zen. *Ereneguko* gertakizune tristia izan da.
- ETZIDAMU: (etziaramu: traspasado mañana). *Etzidamu* ezkontzen da Periko. *Etzidamu* besta ederra.
- ETZIAGO: (etziadamu, etziaramu: traspasado mañana). *Etziago* gure herriko bestak. *Etziago* egun ederra.
- EZI: (ezi: domar). Ongi azie eta gaizki *ezie*. *Ezi* dugu gure zaldi gaztea. Gure osaba Ameriketara ibilie zaldi *ezten*.
- ERBIUNIDIA, ERBI-UNIDEA: (erbiñude: comadreja). *Erbiunidiak* atsiki egin zion. *Erbi-unidea* gaixtoa da.
- EGATZA: (erlatz, tellatu-erlax: alero). Gure tellatuak *egatza* ederra dauke. *Egatz* ederra.
- ERKIN: (beia erkin: síntomas de parto). Beia *erkin* dago. Baitugu bizpauru *erkin*.
- ESKALABURU: (eskalaburu: rellano de la escalera). Aitetxi *eskalaburu*en beti pause. *Eskalaburu* zabalak.
- ESKU-ZARTA: (esku-zarta, txalo: palmas, aplauso). *Esku-zarta* aunitz pilotarien ohoretan. Denak *eskuzartaka*.
- ERTEIZU, ERTEUTE, ERTEUT: (esaten duzu, esaten dute, esaten dut: dices, dicen, digo). Gaizki *erteizu*. Hoiek ongi *erteute*. Nik ere ongi *erteut*.
- ERRABERO: (errabero: leche recién ordeñada). *Errabero* goxoa gure bei gorriena. *Erraberoa* maite dut.
- EZPELDIE: (ezpeldoi: bojedal). Oiz-ko *ezpeldie* ederra da. *Ezpeldie* haundie.
- ESKUARGI: (eskuargi: linterna). Gau ilunetan, bide hoietan ibiltzeko, *eskuargi* on bat behar.

-F-

- FARA: (kalostra: tranca de puerta). Ateko *fara* autsi zaiku). Ateko *fara* hautsi zaigu.
- FARANDA: (eskudel: baranda, barandilla). *Faranda* edertra dugu. *Farandik* gabe gaizki ginauden.
- FARFALLA, FARFAILA: (nordazko: despreciativo). Neska *farfaila* duk hori. Yende hoiekin ez nahasi.
- FARDELA: (gaizki apaindua eta ez garbia: persona desaseada). Hau neskatiko *far-dela!* Zein *fardelela* zaren!
- FEREKA: (laztana: caricia). Maite dut zure *fereka*. Maiteki *ferekatu* zuen.
- FERRETA: (pegarra: herrada, cántaro). *Ferreta* urez betea dago. Etxean badugu *ferreta* bat.
- FERRA: (perra: herradura). Zaldi horrek *ferra* bat galdu du.
- FERRATEIA: (perrategia: donde se hacen herraduras). Aita *ferrateian* dago. Goazen *ferrateire*.
- FERRATZALE: (*perratzale: herrador*). *Ferratzale* ona dugu. Gaurko egunean *ferratzale* guti.
- FERRATU: (perratu: herrar). *Ferratu* behar dugu behorra. Beiak ez ditugu *ferratzen*.
- FIERRA: (*gizon zalla: hombre curtido y fuerte. Persona fiel*). Hori gizon *fierra* da. Yende *fierra* nekatzen ez dena.
- FILDE: (trapuzar, baita ere konfiantza gutikoa: colgajo, trapos). Zu beti *filde* dario-la. Mutiko *filde* horrek ez du gauz onik.
- FINEZIE, FINEZIE: (fin jokatu: ser recto y sin trampas). Yokatuko zara *finezien* bertzenaz kuskoi zu. *Fiñezien* beti. Yokatuko zara *finezien* bestela ikusiko duzu.
- FIRUKE: (gauza mehea: una cosa simple, endeble). Hau haize *firuke!*. Hau gauza *firuke* duk.
- FITE, FITEKKO: (laster: agudo, pronto). Zato *fite*. Torri *fite*. *Fitexko* torri zara. *Fite* hautsi zaiku.
- FIZUA: (ona, yende fina: persona buena, muy formal). Mutiko *fizua* eta ona. Mutil *fizua* eta maitagarria.
- FRANKO: (frango: bastante). Besta *franko* gure herrian. *Franko* poliki kolpatue. Sosa *franko*.
- FRINKETU: (oina lurrean non jarri: pisar en el suelo). Kasu non *frinketze*-izun zangoa. Leku txarrean *frinketu* nuen zengoa. Kontuz non *frinketzen* duzun oina.
- FELDERA: (*molde-gabe, baldar: desmanado*). Zein *feldera* zaren. Hau mutiko *feldera*.
- FURRINDA: (aserre-hizi: furia, furor). Anbateko *furrinda* dugu bazter hoietan. *Furrinda* ederra.
- FUNTSE, FUNTSA: (funtsa, fundamentu: fundamento). *Funtse* guti hemen. *Funtsik* gabeko gizona.
- FUNTSEZKO: (yende formal, zuzena: persona formal). *Funtsezko* gizona dugu Pello Mari. *Funtsezko* arrazoñak.
- FUNTSEAN: (erabat: en resumen). *Funtsean* zer egin dugu aurten? *Funtsean* deus ez.
- FUTRE: (putre: buitre). *Futre* aunitz erroitz hoietan. *Futreak* behar dire.
- FITSIK: (ezer ez: nada). Eztugu *fitsik* in. Hemen ezta *fitsik*. Ez dugu *fitsik* egin.
- FRANS-AIZIA: (Frantzi aldetik datorren haizea. Viento que viene de Francia). *Frans* aizia zein hotza den. *Frans* aiziak abarriketzen gaitu.

FALFARA: (traketsa, panparroi: informal). Kasu gizon *falfara* horrekin. Zu ere aski *falfara* zara.

—G—

GALBINE: (ezkillaren mihia: badajo). Ezkil horrek *galbine* hautsie du. Gareak *galbine* falta du.

GALAZI: (galdu arazi: hacer perder). Etorri gara zuri lana *galaztera*. Denbora *galazi*.

GAITZIRU: (lau kantoneko negurria: cuartal). Erosi dut *gaitziru* bat banabar. *Gaitziru* batekin aski dut.

GAITZES, GAITSETSA, GAITZETSA: (gaitzets: aborrecer). Bei horrek *gaitzets* du bere umea. Gaitsetsa.

GALDIN: (galde egin, galdetu: preguntar). *Galdin* zion. Zer *galdin* datzu? *Galdiozu* zerbait. Galdetu zion. Zer galdetu dizu? Galdetu iozu zerbait.

GALDEMODU: (galdemodu: una pregunta). Galdera. *Galdemodu* bat in behar datzut. Zer *galdemodu*? Galdera bat egin behar dizut.

GALDURRU: (Gallur: tallo de la flor del maíz). Arto hoiek *galdurru* ederrakin daude. *Galdurru* guzie yana.

GALALDI BET: (galtzeko arrixkua edo: la ocasión en que se pierde una cosa). Erosiko dut, *galaldi batendako* izean dut. GALALDI BET. Erosiko dut, *galaldi* batendako izango dut.

GALGA: (gurdiaren galga: gramil). Orgaren *galga* ondatue dago.

GAN, GUAN, GOAN: (joan: ir). *Gan* zaite hemendik. Etxera *gan* zen. *Guan* zen. *Goan* zen.

GANGARABILE: (Gongoila: ganglio). Gure mutikoa *gangarabilekin* daukegu. *Gangarabilek* gaixtuak.

GANTZUTU: (ihurtzi: untar). Urinekin ongi *gantzutu*.

GANTZA: (koipe, urin, gantz: manteca, grasa). Zerri gizenak *gantza* franko. *Gantza* aunitz.

GANTXIGOR: (gantzar, txantxigor: cimarrón). *Gantxigor* opillek zein goxuak diren. *Gantxigorrak*.

GALTZERDIMOTZ: (Galtzerdi haundiak ardi ileakin eginak: polainas de lana). Gure artzañak *galtzerdimotz* ederrak itentu. Gure artzainak *galtzerdimotz* ederrak egiten ditu.

GANBELA: (aska: pesebre). *Ganbela* berrie in dugu. *Ganbela* berrie eta ongi ine. *Ganbela* berria egin dugu. *Ganbela* berria eta ongi egin.

GALEA, GATALEA: (eramalea: llevador, el que lleva). Nere osaba kontrabandoan ibili zelaik mando *galea* zen.

GAN DUT: (eramán dut: he llevado). *Gan dut* astoa ferratzera. *Gan dut* nere sosa Bankora.

GANGO DUT: (joan gogo dut: tengo intención de ir). *Gango dut* Iruñera. *Gango* nuen ta enitzen gan. Joan gogo dut Iruñera. Joan gogo nuen eta ez nintzan joan.

GARAGARTZAROA: (garagarrilla, ekaina: junio). *Garagartzaroa* maite dut, eguna luze eta gaua labur.

GARE. GOARE. GOALE: (zintzarri: cencerro) Yoare. *Gareakin* ibiltzen dire gure behorrak. *Gare* haundiak.

GAREGILE: (Yoare egile: cencerrero). Nik badut osaba bat *garegile*. Gartzaingo *garegilea*.

- GARGERERO, GARGOITIK: (onezkero: desde ahora). *Gargero* torri izein de. *Gargoitik* hemen dago. *Gargero* etorri izanen da.
- GARIZIME, GARIZUMA: (Garizima: cuaresma). *Garizime* aizia hotza da. *Garizime* luzea da.
- GARRATOA, GARROTOA: (auzolana bezala: ayuda al vecino). Herriak *garrotoan* ekarri du eskolako egurre. *Garratoa*.
- GARDINGE, GARTINGE: (kardanga: rancio). Txinger *gardinge* txarra da. *Gardingetu* zaiku zingerra. Urdai *gardinga* txarra da. *Gardingatu* zaigu urdaia.
- GARRAIO, GARRAIATU: (Garraio: acarreo). Egur *garraian* ibiliak gara. *Garraiatu* dugu.
- GASNA: (gazta: queso). *Gasna* onak Etxeberriko bordan. *Gasna* zarrak inder haundie. *Gasna* zaharrak indar haundia.
- GASNOLA: (gasnak ezartzeko ola: tabla donde se colocan los quesos). *Gasnolan* patuitut gasnak. *Gasnolan* paratu ditut gasnak.
- GATZURE, GAZURE: (gatzure, gazur: suero). Atzo *gazurez* ase ginen. *Gazure* gustetzen zait.
- GATALEA, GALEA: (eramalea: el que lleva). Badugu *gatalea*. Gure *gatalea* Martintxo da.
- GATEAR: (Joatekotan eta abiatu bainan ez joan: a punto de ir). *Gatear* in ginen eta azkenean ez ginen batre gan. *Gatear* egin ginuen eta azkenean ez ginen joan.
- GATEKOTAN, GOATEKOTAN: (Joatekotan: que pensaba ir). Egon nintzen *gatekotan*. Beti *gatekotan* ta beñere ez gaten. Egon nintzan *joatekotan*. Beti *joatekotan* ta beñere ez joaten.
- GATZAGIE: (Gatzagia: cuajo). Non utzi dugu *gatzagie*? *Gatzagie* hemen dago.
- GATZUNTZI: (gatzaren ontzia: salero). *Gatzuntzie* betea dago. *Gatzuntzi* polite dugu.
- GAZTANERI (gaztainadi: castañal). *Gaztañeri* hortan bildu ditugu gaztañak.
- GAZTANBERA: (mamia: cuajada). Gaur dugu *gaztanbera* yatea. *Gaztanbera* gogotik yaten dut.
- GAZTELAIZE: (ego-oxezki edo ego-sartalde haizea: viento suroeste). *Gaztelaiizeak* maten dio. *Gaztelaiize* hunekin urie. *Gaztelaiizeak* ematen dio. *Gaztelaiize* honekin euria.
- GAZTIETU, GAZTIGETU: (jakin-erazi: avisar). Gure berri ona *gaztietu* osabari. *Gaztietu* diogu.
- GERNU, GERNUE: (pixa: orina). *Gernu* zikine eritasunaren seinale. *Gernue* neketan.
- GERNU-DEBEKUE: (pixik ezin egin: próstata). *Gernu-debekuek* atakutzen du gizona. *Gernu-debekue*.
- GERREN: (kerren, burdintzi: asador, varilla para asar). Zingerra *gerrenian* zein onaden. *Gerren* ederra dugu.
- GERRONTZE, GERRAUNTZE: (gerria: riñones, cintura). *Gerrontzea* loditu zaitu. A zer *gerrauntze* lodie.
- GESALA: (gesala: liquido de la carne). Aragi puske horren *gesala* haundie da.
- GIBELALDE: (atzeko alde: la parte de atrás). Zer duzu *gibelaldean*? Etxearen *gibelalde* hortan dago.
- GIBELATU, GIBELDU: (atzeratu: atrasar). Erleju hunek *gibelatzen* du. *Gibeldu* iten da. *Gibelatu*. Ordulari honek atzeratzen du. Atzeratu egiten da.
- GIBELAT, GIBELERA: (atzera: atrás, tras). Etzazule *gibelat* in. Gan zaitte *gibelera*.
- GIBELEAN: (atzean, baita ere gibelean: detrás, también en el hígado). *Gibelean* dago. *Gibelean* gelditu zen. *Gibelean* min du.

- GIBELKA: (atzeraka: para atrás, reculando). *Gibelka* ez, zu segi aitzinet. Zu *gibelka* ai zara. Atzeraka ez, zu segi aurrera. Zu atzeraka ari zara.
- GILTXAURRE, GILTXAUR: (intxaurra: nuez). Gure etxeko *giltxaurrek* zein onak diren. *Giltxaur* onak.
- GILTXAURDI: (intxausti, intxaurdi: nogeral). Elizondon bada leku bat *Giltxaurdi* deitzen diotena.
- GILTXURRINE: (gilzurrin: riñón). *Giltxurrinek* arras ondatuek dauzke.
- GIRBIÑE: (alde-azpi: reverso). Ohial hunen *girbiñe* hau da. Hau *girbiñe* eta hau aurkie.
- GIBELURDIN: (oindo, onyo, ziza mota bat: clase de hongo). Bildu ditut bi onyo beltz eta lau *gibelurdin*.
- GIRGILLIERIE: (bitxikeriak: adornos extravagantes del vestido). Hainbertze *girgilleri* zertako? Hau *girgillerie*.
- GIZASEME: (gizonezkoa: hombre). *Gizaseme* ederra nere alabaren senarra.
- GIZONKETARI: (neska, gizonak maite dituena: mujer que le gustan los hombres). Gure hauzoko neska hau *gizonketarie* da. *Gizonketarie* bai.
- GIZELUR: (Lur negurria, Baztanen erabiltzen dena: peonada). Nere landak baditu zortzi *gizelur*. *Gizelurrak* 374 m².
- GOATZE, GOATZEA: (ohea: cama). Neguan *goatzea* zein goxoa den. Afaldu eta *goatzera*.
- GOATZESTALKI: (ohe ganeko estalkia: sobrecama). *Goatzestalki* ederra dugu. *Goatzestalkie*.
- GOAKI NAIZ: (banoa, banijua: me voy). Oraintxen *goaki naiz*. *Goaki naiz* etxera.
- GOIBEL, GOIBELDU: (odei: nube). *Goibel* dago. *Goibeldu* du. Badire *goibelak*.
- GORGAIN: (zaburu, kulunka: columpio). *Gorgain* bat erosi dugu. Haurrendako *gorgoña*.
- GORGONETAN: (kulunkaka: columpiándose). Gure haur hoiek *gorgoñetan* dabilte. *Gorgoñetan*.
- GOITI: (gora: arriba). *Zazi goitire*. *Goitien* dago. Zu beti *goiti*. *Goiti* orma. Zoaz gora. Goian dago. Zu beti gora. Goien jela.
- GOITIGALE: (goragale: ganas de vomitar). *Goitigaleakin* nago. *Goitigale* izigerrie.
- GOITIKE: (goraka, goitika: vomitando). Gure haurre *goitike* aizena da. Egun guzien *goitike*. Gure haurra *goitika* ari izana da.
- GORAPEN: (ilgora: creciente). Etzi *gorapen*. Mutil luzea, *gorapenean* sortu izein de. Mutil luzea, ilgoran sortua izango da.
- GORAINZI: (eskumuñak: recuerdos). *Goraintziek* osabari. Baztan aldetik milaka *goraintzi*.
- GOSALITZINE: (gosaldu aurrean: antes de almorzar). *Gosalaitzinean* aurpeia garbitu. *Gosalaitzin* beti gose.
- GORKI: (oso, arras: txit. muy). *Gorki* polite da. *Gorki* ongi dago.
- GURI, GURIE: (bigun, baita ere gurin: blando: también mantequilla). Zein *guri* dagon goatze hau. Etxean iten dugu *gurie*. Zein bigun dagon ohe hau. Etxean egiten dugu gurina.
- GUTIZIA, GUTIZIE: (gogoa: codicia). Badauket bada gauza horren *gutizia*. Anbateko *gutizie*.
- GOITIAR, GAINDAR: (mendian bizi dena: el que vive en caserío en el monte). Gaur *goitiar* aunitz herrian. *Gaindarrak* etorri dire.
- GOARRAPIA: (tellatu azpian: entre la pared y el tejado). *Goarrapian* altxatu nuen.
- GAINDEIA: (sabaian beste sorallu bat tellatu ondoan: un piso del desván). *Gaindeian* baitugu hainbertze gauza.

- GANGABILE: (baiarte, anda: camilla, parihuela). *Gangabilen* ekarri ginuen ongarrie. *Gangabile* beti eskuhar.
- GOIBERRA: (zerua goibel itsusiekin: cielo nublado y muy feo). *Goiberra* eta isusi, erauntsi gaixto bat inen du. *Goiberra* ilune.
- GAZAITE, GATZAITE: (Aitabitxi, aitaponteko: padrino). Patxiko nere *gazaite* da. Maite dut nere *gazaite*.
- GALDUR-AGA: (gaztain kaskoa usteko aga llaburre: palo para vaciar castaño). *Galdur-aga* behar izaten dugu gaztain kaskoa ongi usteko.
- GARRAIARIEK: (Hila eramaten dutenak: los que llevan el difunto). *Garraiariek* etorri dire. *Garraiariek* auzoko lagunak dire.
- GIBELONDOA: (Lan haundia egin duena: cuando uno hace un arranque fuerte). Gaurko eskure gizon hunek *gibelondo* ederra yo du.
- GOITIXAGOTTO: (pixka pixka bat gorago: un poquitin más arriba). Goazen goitixagotto. Borda zarra *goitixagotto* dago.

-I-

- IBILKARI: (ibiltzale: andarín). Gazte hau *ibilkari* ona da. Ni ere *ibilkarie* naiz.
- IDEZARRI, IRIZARRI, IRAZARRI: (esnatu: despertar). *Idezarri* da gure haurre. Denak *idezarri* dire.
- IDIKO: (idiako, zezengai: novillo). *Idiko* ederra dugu etxean: *Idiko* horrek sosak balio du.
- IDOR: (legor: seco). Lurre *idor* dago. *Idortu* dire bazterrak.
- IDORTEA: (legortea: sequía). *Idorteak* ondatu ditu bazterrak. *Idorte* haundie.
- IDORRA: (hitz gutikoa eta betillun: persona antipática o algo así). Zein *idorra* den gizon hori. Yende *idorra* gure barride hoiek.
- IDURI: (irudi: parecer). *Iduri* du mozkorra dagola. *Iduritzen* zait. *Iduritu* zait.
- IDURIE: (ikatz xehea: carbón menudo). *Idurie* ezta iketz ona. Ikatzaren ordez *idurie*.
- IGEZKIE: (irazki, iragazki: colador). *Igezkie* behar dugu. Hemen dago *igezkie*.
- IGEN, IGAN: (igo: subir). *Igen* da tellaturaño. *Igen* zaite goitire. *Igen* da.
- IGEL, IEL: (igel: celo de la yegua). Gure behorra *igel* dago. Behorra *iel*.
- IGITU: (mugitu: mover). Belarrak *igitu*. *Igitu* ongi gero! *Igitu* ditugu.
- IGORRI: (biali, bidali: mandar). *Igorri* dugu zure etxera. Zure gauzak oñik *igortzeakoak*. *Igorri!* Zure gauzak oraindik *igortzeakoak*.
- IKERERIE: (lur ikara: temblor de tierra). Bartatsean *ikererie* izan dugu. *Ikereriekin* izitu gara.
- ILERGIBETE: (illargi betea: luna llena). Gaur *ilergibete*. *Ilergibeteain* ondotik berapen. Illargi betearen ondotik ilbera.
- ILERGIBERRI: (illargi berria: luna nueva). Etzi *ilergiberri*. Ondotik gorapen.
- ILER BIRIBILE: (illar, illar-berde: guisante). *Iler-biribile* erin dugu. *Iler-biribile* etzaigu sortu.
- ILINTXE: (ikatzza ongi egosi gabea: carbón mal cocido). *Ilintxe* iketz txarra da. *Ilintxe* eztu iñork nai.
- ILOA: (illoba: sobrino). Nere *iloa*. arras abile da. *Iloak* baitut pileka.
- ILOBITSIE, ILOBITSI: (billoba: nieto). *Ilobitsi* aunitz gure aitetxik. *Ilobitsiek* maite ditu.
- ILLORTU, ILORTU: (umea galdu: abortar). Beia *ilortu* da. Behorra ere *illortu*. Biek *ilortu*.

- ILORRA: (umea galdu duena: que ha abortado). Bei *ilorra* kendu behar dugu. Bei *ilorra* da.
- IL-URREN, HIL-URREN: (hil zorian: a punto de morir). *Il-urren* dago. Osaba *hil-urren* dago.
- ILUN-EZKILE: (ilunabarreko ezkila: toque de campana al oscurecer). *Ilun-ezkilek* yo du. *Ilun-ezkileko* denak etxera.
- ILUPE: (fundamentu gabea: persona sin fundamento). Hau yende *ilupe!* Mugi zaitte, zein *ilupe* zaren.
- INGURUKERIE: (zirimola, sorgin-aize: remolino de viento). *Ingurukeriek* iretze meta guziek gan zazkun. *Ingurukeriak* iretze meta guziak eraman zizkigun.
- INGUME: (amets txarra, amesgaizto: pesadilla). Gure aita zenak *ingume* gaixtuak izaten zituen.
- INGUME: (ameskeria, txakur-amets: fantasma en forma de gato y muerde al que está dormido). *Ingume* atsikiekin irizarri naiz. *Ingumeri* beldur. *Ingume* ozkadurakin esnatu naiz.
- INGURUKO-MINE: (ertitz, beazko: panadizo). *Inguruko mine* gaixtua da. *Inguruko mine* sendatu zait.
- INTZILERIE: (eiztaria, ihizilaria: cazador). Urriko ilebetean *intzileriek* espantu franko.
- INGRISTIEK: (keñuak: mimica). Gure mutikoak zein ongi itentuen osabain *ingristiek*. Gure mutikoak zein ongi egiten dituen osabaren *ingristiek*.
- IZILERIE, IZILARIE: (eiztaria: cazador). Gaur Belaten baziren ehun *izilari*. *Izilari* aunitz.
- IÑARROSI: (astindu: sacudir). *Iñarrosi ongi zaku zikin hori*. *Bazterrak iñarrosi* ditugu.
- IÑAUTE: (iñauteriak: carnaval). *Iñautetan* sekuleko bestak iten tugu. Aurten *iñaute* ederrak. *Iñauterietan* sekulako festak egiten ditugu.
- IÑAURKIE: (iñaurkin: cama del ganado). Iretzea *iñaurki* ona da. Badugu *iñaurkie* pileka.
- IÑAUS: (irausi: celo de la marrana). Urdama *iñaus*, eta horren *iñausaldien* kasu.
- IÑE: (iñe: junco). Mendi zoko hoietan *iñe* auserki. *Iñe* dagon tokien bada ura.
- IÑERA: (ainara, enara: golondrina). Torri dire *iñerak*. *Iñerak* egaztin onak dire. Etorri dira ainarak. Ainarak egazti onak dira.
- IÑERRA. INARRA: (igarra: seco, sin grasa). Hunek eztu urinik dena *iñerra* da. *Iñarra* gantzik gabea.
- IÑERTU, INARTU: (igartu: secarse). Lore hoiek *iñertu* dire. Sagarrondo hau ere *iñertue*.
- IÑERIKEN, INERIKE: (igerikan: nadando). *Iñeriken* atra zen putzutik. Ongi daki *iñeriken*.
- IÑEZTURE: (tximista: rayo que no cae a tierra). *Iñeztureka* ai du. *Iñeztureka* eta ortoska.. Tximistaka ari du. Tximistaka eta trumoika.
- IPERRA, IPARRA: (iparra: norte). *Iper* aizia hotza da. *Iperretik* maten dio.
- IPER-LANO, IPER-LAÑO: (ipar aldeko lañoa: niebla de viento norte). *Iper-lanoak* sartu dire. *Iper-lañoa* txarra da mendian.
- IRETZE: (garoa: helecho). *Iretze* ederrak gure mendietan. *Iretzeak* lana mateute. Garo ederrak gure mendietan. *Iretzeak* lanak ematen dute.
- IRELEKU: (iretze leku, garo leku: helechal). *Ireleku* ona dugu. Gure *irelekuen* badi-ra haritzak.
- IREZELAI: (garo zelai, iratze leku: helechal). Baztanen *irezelai* ederrak. Banaie *irezelaire*. Banao *irezelaire*.

- IRETZE-META: (garo meta: montón de helecho). *Iretze meta* ederra gure etxe ondoan. *Iretze meta* aunitz.
- IRETSI: (irentsi, irentzi: tragar). *Iretsi* nuen hezur bat. Ez dut *iresten* ahal.
- IRIKIN, IRIKITEN, IRIKINE: (irakin: hervir). *Irikin* du esneak. Esnea *irikiten*. Esnea *irikine*.
- IRINDEIA: (irindegia: lugar donde se amasa la harina). Ama *irindeian* dago. *Irindei* ederra dugu.
- IRIZARRI, IRAZARRI, IDEZARRI: (esnatu: despertar). Aitetxi aixtion *irizarri* da. Haurrek ere *irizarri* dire.
- IROSKITUE: (gehiegi irakinez zopak: de tanto hervir hecho una pasta). Hainbertze irikinez zopak *iroskituek*. *Iroskitu* zaizkigu.
- IROSKA, ITOSKA: (iresle: tragón, glotón que come a punto de ahogarse). *Iroska* yana du dena. *Iroska* yana ito-urren.
- IRUZKI, IDUZKI: (eguzki: sol). *Iruzki* goxoa dugu. *Iduzki* denean itzala goxo.
- IRUZKIAIZE: (Eguzki haize: Viento del este). *Iruzkiaize* hunek urie karko du. Eguzki haize honek euria ekarriko du.
- IRUZKIPEDIA: (eguzkiaren menpean dagona, eguzkialde: soleado). Gure etxea *iruzkipeian* dago. Gure lurrak *iruzkipeian*.
- IRRI: (parra: risa). *Irri* ederrak in gintuen. Zu beti *irriz*. Ez *irrik* in. *Irri* ederrak egin genituen. Ez *irrik* egin.
- IRRI-MURRITZE: (irri-par: sonrisa). *Irrimurriz* bat eginik gan zitzaikun.
- IRRINGERRIE, IRINGARRIE: (parragarria: que hace reir). *Irringarrie* zaude zapel haundik horrek. *Irringerrie*.
- IRRI-SOLAS, IRRISOLAS: (hitz-gozo, hitz-bitxi: chistes). *Irrisolasetan* pasa ginuen atsalde guzie. *Irrisolas*. *Irrisolasetan* pasa ginuen arratsalde guzia.
- IRRIZU, IRRIZUE: (parra aisa egiten duena: dado a la risa). Hau neska *irrizue*, beti *irriz*. Denak *irrizuek* zate. Denak *irrizuek* zarete.
- IRRISTETU: (txirrist egin, lerratu: resbalar). *Irristetu* eta erori nintzen. Etzaitela *irristetu*.
- IRRISTERIE: (txirrist aisa egiten den tokia: sitio resbaladizo). Hau *irristerie*, zutik ezin egon. *Irristeri* haundie.
- IRRISTEKORRA: (txirrist eginkorra: sitio resbaladizo). Kasuman leku hau arras *irristekorra* da.
- ISETSA: (isatsa: escoba). Zoko hoiek *isetsakin* garbitu. *Isets* berrie erosi dut.
- ITALEA: (egilea: el que hace). Nere osaba arrastelu *italea* da. da. *Italea* non dago?
- ITIA, EITIA: (antza: parecido). Horrek badu bere aitain *itia*. Osabain *itia* ere. Horrek badu bere aitaren antza. Osabaren antza ere.
- ITEXURE, ITEZURE: (ituxura: gotera). Etxe zarrak *itexure* franko. *Itezure* aunitz.
- ITOSKA (IROSKA): (iresle, dena batean jan: tragón, comer sin respirar). *Itoska* yan zuen, ito-urren. *Itoska* atsik hartu gabe. *Itoska* jan zuen ito-zorian. *Itoska* arnasik hartu gabe.
- ITO-URREN: (ito-zorian: a punto de ahogarse). *Ito-urren* aurkitu ginuen. Hezur bat iretsi eta *ito-urren*.
- ITZEA: (iltzea: clavo). *Itze* bat sartu dut. *Itzetu* ongi atea. *Itzea* sartu dut.
- ITZ-DEBEKUE, HITZ DEBEKUE (hitz DEBEKUE (hitz tartamudo). Neska polita bainan *hitz-debeku* horrek ondatzen du.
- ITZILIPURDI: (eroriko haundi bat: volatin). Ipurdiz-gora ere bai. Anbateko *itzilipurdie* in zuen. Dena *itzilipurdiketu* dugu.
- ITZUNTZI HITZUNTZI: (berritsu: parlanchin). Zein *itzuntzie* zaren. Hau neskatiko *hitzuntzi*.

- IXKILINE:** (iskilinba: alfiler). *Ixkilinekin* ziztetu nion. *Izkilin* zorrotza. *Ixkiline*.
IXTU, HISTU, ISTU: (kolorez aldatu edo ilundu: borrarre). Ez da sekulan ene gogotik *histuko* zure itxura. *Histu* da.
IXTEKOLOKA: (istarkloka: a horcajadas). *Ixtekoloka* gelditu zen. Hau *ixtekoloka* dago.
IZERDI-URETAN: (izerdi-patsetan: sudando mucho). *Izerdi-uretan* ginauden. Egun guzian *izerdi-uretan*.
IZIKORRA: (izukor, aisa izutzen dana: asustadizo). Hau gizon *izikorra!* Mutiko gazte hau arras *izikorra* da.
IZITU: (izutu: amedrentar). *Etzaitela izitu*. Gure haurra *izitzen* da. *Izitu* zara.
IZIALDURE: (izualdia: susto). Anbateko *izialdure* hartu nuen. *Izialdure* sartu zitzaizten.
IZIALDI: (izualdi: susto). Hartu nuen *izialdiakin* eritu nintzen. Anbateko *izialdie*.
IZPIKUE: (ernea, abilla: muy listo). Hau neskatiko *izpikue!* Yende *izpikue* dugu hemen.
IZOKINE, IZOKINA: (izokia: salmón). Bidasoko ugaldean badira *izokinek*. *Izokin* aunitz Bidasoan.
IZUA, IZOA: (izeba: tía). Nere *izua* erixko dago. *Izoa* Fantxike bizkor dabile. *Izoa* ona da. Nere izeba gaiso dago. Izeba Pantxike bizkor dabil.
IZILARIE, IZILERIE: (eiztaria: cazador). Gaur Belaten baziren ehun *izilari*. Nere aita *izilarie* da.
ILOA, ILOA (billoba: nieto, también sobrino y sobrina). *Iloak* maite du amatxi. *Illoa* Almandozera goana.
ILOBA TTIPI, ILOBA TTIPI: (Illoba-txiki: sobrino-nieto). Nere *ilobatipia* zein ona den. *Iloba ttipi* aunitz ditut.
IRALKIA: (iretze ebakitzeko tresna, iratzea garoa da: herraienta para cortar helecho). Gure aitetxik *iralkiakin* ebakitzen zuen iretzea. *Iralkia* Sunbillan hartua.
IZEKUNDE (GIZEKUNDE): (Iñaute aitzineko ortzegun bat: jueves de septuagésima). *Izekunde* egunean gizonak besta egiten omen zuten. *Gizekunde* ere erraten da. *Gizekunde* eta *Izekunde*.
IRRINAZI, IRRINAZTEN: (parra eginarazi, irri eginarazi, eginarazten: hacer reír). Nola *irrinazten* duen yendea. Yendea *irrinazi* pailasoen lana.
IZTI ZORRIE: (izti zorria: golondrino que sale en la ingle). *izti zorrie* atra zait. Zein gaixtua den *izti zorrie*.
IRRILDE: (Irrilde: Camino muy en cuesta para tirar la leña hasta la carretera). *Irrilde* hortatik botatzen dugu egurre bide zabaleraño.
ILUN EZKILLE: (iluntzean jotzen den danda: toque de campana al oscurecer). *Ilun ezkille* yotzen dutelaik denak etxera.
IZKIRRITTUA: (zartadura: esguince). Zangoa *izkirritua* daukat. *Izkirritua*. Sunbillan hartua).

-JY-

- JA!** (ezer ez dela: que no es nada, que no hay nada). Zu *Ja* ez zara. Han etzen *Ja* ere. Eztugu *Ja* in.
YABILDU: (jabetu: adueñarse). Gure gauzetaz *yabildu* da. Gure etxeaz ere *yabildu*.
YANIZA, YANIZE: (jateko gogo haundia: apetito voraz). Mutiko hoién *yaniza!* Ezin ase, hau *yaniza!*
YAKITATE: (jakinduria: sabiduría, que sabe mucho). Gure apezak badu *yakitate*. *Yakitate* aundiko yauna.
YANLEKU: (jantokia: comedor). Ostatu hortan *yanleku* ederra. *Yanleku* berrie da.

- YARRAIKI: (jarraitu: seguir). *Yarraiki* geren bidetik. *Yarraiki* horri. Ezin *yarraikiz*.
- YARRAIKIE: (beti jarraitzen duena atsitu gabe: que sigue siempre sin descanso). Gizon *yarraikie*. Lanean aspertu gabe mutil *yarraikie* Josetxo.
- YARRALKIE: (esertoki: sitio para sentarse, banco). *Yarraiki* zabalak gure Herriko Etxean. *Yarraiki* onak dire.
- YAUNA, YAUNE: (jauna: señor). Beti badire *Jaunaren Yaunak*. Bai *yauna* bai. Gure *Jaune*.
- YAUNTZI: (jantzi: vestido). *Yauntzi* berriekin, zein ongi. *Yauntzi* zarrak bota.
- YAUTSI: (jetsi: bajar). *Yautsi* zaite hortik. *Yautsiko* gara. *Yautsi* ziren.
- YAUZI (jauzte: salto). *Yauzi* ederra egin zuen. Zu beti *yauzike*. *Zazpi yauzi* (dantza bat).
- YAUREGI: (jauregi: palacio). *Yauregi* ederrak gure eskualdean. *Yauregia* etxearen izena.
- YAZ: (igaz, ihaz, iaz: el año pasado). *Yaz* gan ginen. *Yazko* bestak onak ziren. *Yaz* gaizki aurten ongi.
- YASAN: (jasan: soportar). Ainbertze neke *ysanak*. Nekeak *ysan*. *Yasan* ditugu.
- YASANGARRI, YASANKORRA: (jasangarri: soportable). Aurtengo negue *ysangarrie* izan da. *Yasankorra* eta ona.
- YAKITUZ: (gehiegi gastatu gabe, kontuz: gastando poco a poco). *Yakituz* sobera gastatu *gabe*. *Yakituz* *yakituz* behar dugu.
- YAUS, YAUSERE (DEUS): (ezer, ezerrez: nada). Hau *yaus* ezta. Ezta *yausere* ikusten. Ez zatan *yaus* erran.
- YENDAKI: (ahaide: pariente). Zu nere *yendakie* zara. Hemen baitugu ainbertze *yendaki*.
- YENDEA: (jendea: gente). *Yende* aunitz herriko bestetan. *Yendea* pileka ferietan.
- YENDEREN YENDE: (ahaide bezala: contrapariante). Hoiiek nere *yenderen yende*.
- YELOSKOR: (jeloskor: celoso). Nere senarra arront *yeloskorra* da. *Yeloskor*.
- YIPONA: (txamarra: chaqueta). *Yipon* berrie erosi dut. Hemen nere *yipona*.
- YORIE: (iraunkorra: duradero). Egur *yorie* dugu. Zein *yorie* den. Belar pille yori dago.
- YORITU: (iraunazi: hacerle durar). Esnea ur pixka bat emanta *yoritzen* da. *Yoritu* egiten da.
- YORRA, YORRATU: (jorra, jorratu: escardar). *Yorra* bat arbi bat, *bi yorra* bi arbi. Ongi *yorratu*.
- YORRAIA: (aitzur txikia: azada pequeñita para escardar). Porruek *yorraia*kin eta tipulek ere *yorraia*kin yorratu.
- YOSTAGURE: (jostatzeko gogo: ganas de jugar). Gure mutiko hoién *yostagure!* Gaur denak *yostagure*.
- YOSTUNE: (jostuna: costurera). Gure izua *yostune* da. *Yostunek* langileak dire.
- YOSTAKIN, YOSTAKINE (jostatzale: que le gusta jugar, divertirse). Zu beti *yostakin*. Neskatico hau *yostakine* da.
- YOSTETA: (josteta: juego diversión). *Yosteta maite* dut. Hemen bada non *yosta* beti yostetan.
- YOSTORRATZA: (josteko orratza: aguja de coser). *Yostorratza* ona duzu. *Yostorratz* horrekin lan ona.
- YAKA, YAKADUNE: (soñekoa: vestido, chaqueta). Yaun haundia: Señor. Pazazu *yaka*. *Yakadunek* yaun aundiak dire. Jar zazu *yaka*.
- YANOSOA, YANIZE: (yateko gogo: ematen duena: cosa apetitosa). Haragi hau *yanize* dago. *Yanosoa* dago.

-K-

- KABILLE, KABILE: (kabilla: clavija del eje de la rueda). *Kabile* autsi zaiku. *Kabile* ondatue dago.
- KAFA, KAFATU, KAFAKA: (atzaparkatu: escarbar, escarbo). Behorra *kafaka* eta nola *kafatu* duen. Hemen behorrain *kafa*.
- KAIERO: (beti galtzen, beti zanpatua: siempre perdedor). Gu beti *kaiero*. Orai ere gu *kaiero*.
- KAKA-GIZON: (gizon exkaxa, ergela: hombre despreciable). Zu *kaka-gizon* bat zara. Ago xilik arraio *kaka-gizon!*
- KAKILE: (kakalia: ganas de evacuar). *Kakileak* nago. Arront *kakiletue*. Zu beti *kakile*.
- KAKUNTZI: (kakatzu: cagon). Zein *kakuntzie* den haur hori. Arraio *kakuntzi!*
- KALITSE: (garitxa, kalitxa: verruga). Anbateko *kalitse* atra zait. *Kalitse* susie. Anbateko *kalitse* atera zait. *Kalitse* itsusia.
- KALIMURRITZE: (ille motx motxa: pelo muy cortado, rapado). *Kalimurritz* eta bonetik gabe hoztuko zara. *Kalimurritz* zein susi.
- KALAKA: (tresna bat, Landan jartzen dena txoriak iziazteko: aparato). Gure landako *kalakak* ederki iziazten tu xoriek. Anbateko *kalaka*.
- KAIKU, KAIKUTTO: (kaiku, kaiku txikia: cuezo o tazón de madera, cuezo pequeño). *Kaiku* egile ona Erratzun. *Kaiku* bat gaztanbera. *Kaikutto* bat.
- KALAPITE: (zarata: bulla, “follón”). Atzoko *kalapite* izigerrie izan zen. Anbateko *kalapite*.
- KAKOLA: (belarra lotzeko tresna: un aparato para atar fajos de hierba). Belarra *kakoletan* eta soinke sabaire. *Kakola* ederrak ditugu.
- KALOSTRA: (kalostira: balaustrada). *Kalostira* horrekin segur gara. *Kalostira* berrie dugu.
- KAFIE: (kabia, kabiya: nido). Kardelinak hortxe du *kafie*. Arrano *kafiek* erroitz hoietan.
- KAMANTZA: (artzai ohea: cama de pastor). Gure artzañak *kamantza* ederra du. *Kamantza* hortan lo.
- KAMUSTU: (puska kendu: quitar pedazo, desafilat). Aizkora *kamustu* zaiku. Aitzur *kamutse*. *Kamustu* dugu zorra.
- KAMUTSE: (kamutsa: desafilado). Zein *kamutse* den nabal hori. Arras *kamutse*, zorroztu behar da.
- KAKAMARRO: (kakalardo: escarabajo). *Kakamarro* bat ikusi dut. Hor badire hainbertze *kakamarro*.
- KAKA-URRIN, KAKURRIN: (kaka usaia: olor a mierda). Puf! Hau *kaka urrine!* Hemen bada *kakurrin* haundie.
- KARRAKAILDUE: (ondatua, zahartua: persona estropeada, envejecida). Gure gizona arront *karrakaildue* dago. *Karrakail* dabile.
- KAMAMILE: (kamamilla: manzanilla). *Kamamile* arras ona da. Saioako *kamamile* hoberena.
- KANABITE: (aiztoa: cuchillo). *Kanabite* hau zein zorrotza den. *Kanabite* ona da.
- KANTTOINKE: (kantonka: de canto). *Kanttoinke* gelditu zen. Denak *kanttoinke* daude.
- KARAKA, KARAKAKA: (karaka: cacareo). Hau ollo *karaka!* Denak *karakaka*, hau *kalapite!*
- KARAKARI: (ollo karakaria: cacareador). Olo *karakari* hori hil behar dugu. *Karakariek* direla gure olloak.

- KARRAKA: (tresna bat: es un aparato que hace ruido). Aste Sainduaren Donabere-tan yotzen den tresna, *karraka* deitzen da.
- KARTOLA: (asta-saski: asientos que se colocan sobre las caballerías). Gure abreak *kartola* berrie du.
- KARRAKATU: (karraskatu: raspar). *Karrakatu* ongi sorallu hori.
- KARRIKE, KARRIKA: (kalea: calle). Gure herriko *karrikek* garbiek dire. *Karrike* luzea.
- KASKABILE: (koskabilo: cascabel). *Kaskabilez* betea dago. *Kaskabil* ederrak.
- KASKALLU: (arkosko: cascajo). Bide hortan *kaskallu* aunitz bota dute.
- KASKOA: (gallurra: cima). Saioako *kaskoan* bada elurre. Auzako *kaskoa* ederki ageri da.
- KASU: (kontu: cuidado). *Kasu* horrekin! *Kasu* minik hartu gabe.
- KARIO: (garesti: caro). *Urrea kario* dago. Bazkari *karioa* eta guti yan.
- KARIOTU: (garestitu: encarecer). *Urrea kariotu* da. Gauza guziak *kariotzen* eta beti goiti.
- KAPRESTU: (mandoari jartzen zaiona: lo que llevan las caballerías). Abre horrek *kaprestu* ederra dauke. *Kaprestu* berrie.
- KAPARRA: (uli gaixtua: una especie de insecto). Garrapata. Lotu zitzaion *kaparra* bezala. *Kaparra* gaixtua da.
- KALERIE: (balkoi luzea: balcón largo, galería). Gure amatxi *kalerien* egoten da. *Kalerien* iruzki hartzen.
- KAUSITU: (aurkitu: hallar, encontrar). *Kausitu* dugu. Ursuan difuntua Santanan *kausitua*.
- KATTALINGORRI: (kattalingorri: insecto especial). *Kattalingorri* aunitz gure baratzean.
- KATAZKA: (indarka: esfuerzo). *Katazka* ederrak in gintuen. Hemen beti *katazkan*. *Katazka* ederrak egin genituen.
- KATXETA: (tatxet: tachuela). *Katxetakin* itzetu ginuen. *Katxeta* zorrotzak ditugu.
- KARDELIN, KARDELINA: (kardantxilo: jilguero). *Kardelinek* zein ongi kanta-tzen duten. *Kardeline* xori ona.
- KASKI, KASKIEK: (lasto eta belar izpi lodiak idortuak: rastrojos). Baba *kaski* hoiek erre behar dire. Patata *kaskiek* ere bai.
- KATADERA: (jar-leku: silla, asiento). Yarri zaite *kataderan*. *Katadera-dantza* badugu Baztanen.
- KATTALIN-EZURRE: (txorkatill-egurra: hueso del tobillo). *Kattalin-egurra* autsi zuen. *Kattalin-egurra* ongi dut.
- KAPABLE: (gauza, gai: capaz). Etzara hortako *kapable*. Gizon *kapablea* eta aski azkarra.
- KAZKARABARRA, KASKABARRA: (kaskabarra: granizo). A zer *kazkarabar* erauntsie in duen. *Kazkararra* eta aunitz.
- KAKELU-ZOROA: (erdi ergela edo zoroa: medio tonto). Ago xilik arraio *kakelu-zoroa!* *Kakelu-zoro* zikine!
- KAZPELA: (kaxola, lurrontzi: cazuela). *Kazpela* bete dugu. *Kazpel* hortaik yan.
- KERETA, GERETA: (langa bezalakoa: especie de portillo). *Kereta* berrie dugu bei-tiko belaian. *Kereta* haundie da.
- KERIZU: (geriza: resguardo, amparo). Hemen ongi, *kerizuen* goxo goxo. *Kerizu* ona dugu.
- KERTXOLA: (eskorta, sarobe: corral). Sartzizu ardiak *kertxolan*. Ardiak *kertxolan* bildu.

- KERREN: (burdin ziri: asador). Zingerra *kerrean* errea zein ona den. *Kerren* ona dugu.
- KEXU, KEXATU: (kejo: inquieto). Yendea *kexu* dago. Arras *kexatuek* denak.
- KIDERRA: (kirtena: mango). Aitzur *kiderra* autsi zait. Zartaña *kiderretik* beti.
- KILIKETU: (kilikatu: hacer cosquillas). *Kiliketu* ginion ederki. Zu beti *kiliketzen*.
- KILIKE: (kilika: movedizo, cosquilloso). Zein *kilike* zaren. Ortz hau franko *kilike* dauket.
- KILIKORRA: (kilika, kilikor, kili-kilitsu: cosquilloso). Hau neska *kilikorra*. Gure etxean denak *kilikorrek*.
- KILKERRA: (kirkirra: grillo). Belai hortan *kilker* aunitz. *Kilkerrak* kantari.
- KIRETSA: (mingaitz, samin: amargo). Zein *kiretsa* dagon kafea. *Kirets* eta hotza.
- KIME: (kuma, kima: orin). Gure zaldiaren *kime* zein polite den. *Kime* xurie.
- KIMETU: (adarburutu, soildu: podar). Sagarrondoa *kimetu* behar dugu. Eztuzu ongi *kimetu*.
- KIRIKEKA: (kuku, kirikaka: acechando). *Kirikeka* zagon. Nik ere *kiriketu* nuen.
- KIRIKETAN: (josteta bat: juego “a escondites”). Haur hoiek *kiriketan* ai dire: Haur denboran *kiriketan*.
- KISU, KISUA: (kare: cal). *Kisue* ona da. Gure landa *kisutu* dugu. *Kisu* aunitz.
- KISUARRIE: (kararri: piedra caliza). Mendi zoko hortan bada *kisuarrie*. *Kisuarri* ona.
- KISULABE: (karobia: calera, calero). Baztango *kisulabeak* ondatu dire. Gure etxeko *kisulabea*.
- KIRELLA: (ank-ezur: cadera). *Kirella* autsie du. *Kirella* autsie dauket. *Kirella* ondatue.
- KITOA: (ijittoa: gitano). *Kito* aunitz gure herrian. Hau *kitoteia!* *Kitoak* pileka.
- KIXKELURRINE: (kixkal usaia: olor a quemado). Hemen bada *kixkelurrine*. Zer erre da hemen! Hau *Kixkelurrine!*
- KIXKELIE: (kixkalia: quemado). *Kixkeli* zaiku ogie. Arront *kixkelie* dago.
- KIXKUR, KIZKUR, KIXKURRE: (ille kizkur: rizado). Ile *kizkurre* eta beltz beltxa. *Kixkur* eta polite.
- KOKINE: (jenio txarrekoa: de mal genio). Zein *kokine* den andre hori. *Kokine* eta gaixtua.
- KOLOKA: (ollo-loka, kolka: clueca). Baitugu etxean lau *ollo-koloka*.
- KOLOKA: (mugitzen dena: movedizo). Zein *koloka* dagon katadera hau. *Koloka* eta autsie.
- KOMEKATU: (Jaunartu: comulgar). Gaur denak *komekatzera*. *Komekatu* zara? *Komekatu* behar dugu.
- KOLATU: (kolatu: ponerse tísicas las ovejas). Gure ardiek *kolatu* dire. Gehienak *kolatuek*.
- KOKATU: (jarri: posarse). Yendea ezin *kokatuz*. *Kokatu* dire, bazen lekue.
- KOKALUX: (kokalux: toserina). Gure haurre *kokaluxekin* daukegu. *Kokalux* horrek lanak matentu. *Kokalux* horrek lanak ematen ditu.
- KOJOINA, KOJOÑA, KOFOIN: (kofoin, erlauntza: colmena). *Kofoin* berrie dugu. *Kofoinak* kalerien dauzkegu.
- KOLLA, KOLLATU: (kolla: agua que empieza a helarse). Ur hunek badu *kolla*. Putzu hau *kollatue*.
- KONTIN: (eutsi: contener). *Kontin* hemendik. *Kontin* zazu ongi.
- KOROPILO: (korapillo: nudo). *Koropilo* hau ez dut laxatzen ahal. *Koropiloa* laxatu dut.

- KORTXELA (KERTXOLA): (bildotstegi: corral para las ovejas). *Kortxelan* bildu ditugu ardiak. Kortxela eta kertxola.
- KORROKA: (aizea agotik: erupto ruidoso). Etzazule holako korrokik in. Zu beti *korrok* eta puzker.
- KOSKO: (arto-kosko: caña del maíz). Arto *koskoak* bildu eta erre. Arto *kosko* hok zein lodiek diren.
- KUNKURRE: (txuntxur: giboso). Gizon hau arras *kunkurre* da. Zu ere *kunkurtzen* ai zara.
- KURRUNKE: (zurrunka: roncar). Gure gizonak *zurrunke* haundiek itentu. Beti *kurrinkeka*. Gure gizonak zurrunka haundiak egiten ditu.
- KURRINKE: (kurrinka: gruñido del cerdo). Zerri hoiak beti *kurrinkeka*. Zer *kurrinkek* iten tuzten. Zer kurrinkak egiten dituzten.
- KUTERMA (GUTERMA): (aserre: riñendo y discutiendo). Zu beti *kuterman*. Andre kokine beti *kuterma* eta aserre.
- KUXETA, KUTXETA: (kutxare: cuchara). Zilerrezko *kutxetakin* yan ginuen. *Kuxeta* onak.
- KUKUSU: (arkakuso: pulga). Gure etxean badire hainbertze *kukusu*. *Kukusu* gaixtuak.
- KULLUA, KULLO: (lilai, kullo: rueca). Dantzarien botilleroak bonetan daramana. *Kullua* aspaldiko gauza. Gure dantzariak honetan *kullua*.
- KUTSETU, KUTSEKORRA: (kutsua hartu, kutsatu: contagiar, contagioso). *Kutsetu* zara. Gaitz hau *kutsekorra* da.
- KULUNKA: (mugitzen dena: que se columpia o que se mueve). *Arrikulunka*, mugitzen den arri haundia Baztanen dago.
- KUKULINE: (oilar kukula: cresta del gallo). Gure ollarrak *kukuline* polite du. *Kukulin* gorrie.
- KUXINE: (sahardea bezalakoa: especie de horcón). *Kuxine* kisu labean ibili ginuen. *Kuxinekin* lan ederra eginik.
- KUKULUE (GALDURRUE): (gallur: cresta del maíz). *Kukulue* bildu behar dugu. Goitixko dago *kukulue*.
- KUXTETU: (ilea apaindu: arreglar el pelo). Ilea *kuxtetu*. Zato illa *kuxtetzera*. (Almandoz).
- KATAOTA: (il-oe: camilla o especie de ataúd). *Kataotan* ekarri ginuen. Bordetako defuntuak *kataotan* ekartzen dituzte.
- KARANTZA: (aurpegiaren itxura: fisonomía, aspecto). *Karantzatik* zautu dut, aitain *karantza* bera. *Karantzatik* ezagutu dut, aitaren *karantza* bera.
- KETAN: (gauzak garraian: acarreo de cosas). Gu beti *ketan*. *Ketan* ari dire. *Ketan* lan ederra egin ginuen.
- KULUXKE, KULUXKA: (kuluxka, lo-kuluxka: cabezada (de sueño)). *Kuluxke* bat in ta segi aitzinet. Bazkalondoan *lo-kuluxka*.
- KAPUSIA: (soñekoa, ardi ileakin eгина: prenda hecha con lana de oveja). Gure amatxik *kapusiak* egiten zituen. *Kapusia* Sunbillan hartua.
- KORDOTXA: (buruko, ardi ileakin eгина: prenda de lana para la cabeza). Amatxik *kordotxak* ere egiten zituen. *Kordotxa* Sunbillan hartua.
- KAKOTXA, MAKOTXA: (kakoa: terrazas de palo para desgranar castañas). *Kakotxakin* ederki egiten dugu morkotsen biltzea.
- KETATUE: (negarti: llorón). Zein *ketatue* den haur hau. Niger-untzi ta *ketatue*.
- KASKOSOIL: (burusoil: calvo). Gazte nintzelarik ile ederra, zahartu ta ondoan *kaskosoil*.

- KADARTZUE: (kadartsu, kazarzo: hiladillo, galón de tela). *Kadartzue* hemen duzu. Tori *kadartzue*.
- KASKEZUR: (kaska-ezurra, buru-ezurra: hueso de la cabeza). Erori eta *kaskezurre* autsi. *Kaskezurre*ño bete naiz.
- KEDARRA, KEDAR: (kelarra, kelar: hollín). *Kedarrakin* zikindu nintzen. *Kedarra* zikine da.
- KRISKETA, KLISKETA: (krisketa: pestillo). Ate horrek *krisketa* berrie du. *Kriske*ta hau eztago ongi.
- KARTOL, KARTOLA: (gasnak egiteko erabiltzen den zurezko tresna). (Tabla que se usa para prensar los quesos). Gasnak ongi egiteko *kartol* ona behar da. *Kartola* bagozkoa.
- KAKOL, KAKOLA: (kakolak abre gañeko bastan paratzen diren egur makurrak izaten dira egurrak eramateko). (Ganchos de madera que llevan las acémilas para llevar carga). Kakolak paratu ditugu eta egurrez bete.
- KAKOLDUE: (kakola hitza erabiltzen da aunitz gisetara). (La palabra kakola también se emplea para cosas torcidas). Nola kakoldu den gure gizona, arront kakoldue dago. Hoiek zango kakolak!
- KASKA, KASKETAKO: (kaska, kasketako: golpe, golpetazo). Man diot *kaska* bat erlejuer. Anbateko *kasketakoa* hartu du.
- KALAKA: (elezu, ixiltzen ez dena: parlanchín, hablador). Hau gizon *kalaka!* aspergarrie da, zein kalaka den gizona.
- KABILLE: (kabile: clavija del timón del carro). Kabile atzaten bada lardaia austen da.
- KOLLA: (ongi ormatua: gran helada). Kolla haundie, putzu hau ormatu da. (Almandoz-en hartua).
- KORDOTXA: (Aizkora kiderraren punta makurre: la punta del mango del hacha). Kordotxa ongi ine. Aizkoraren kiderrak kordotxa behar du.

—L—

- LABATZA, LAGATZA: (sukaldeko burdina: Llar, fogón). Pazine *labatzatik* dilinden.
- LAKET, LAKETU: (laketu: hallarse, estar a gusto). *Laketu* duzu hemen? *Laket* dut hemen egotea.
- LAKA: (errotariaren saria: pago de la molienda). Errotazañak *laka* kentzen du. *Laka* du bere saria.
- LANBRO: (euri-lauso: borroso). Zein *lanbro* dagon. Kristelak *lanbrotu* dire.
- LANABES, LANABESA: (laneko tresna: herramienta de trabajo). *Lanabesak* hartu eta banoaie lanera. *Lanabes* onak ditut.
- LANKARRA: (euri xehea: llovizna). Xirimiri. *Uri-lankarra* ari du. Goiti *lankarra* eta hemen ateri.
- LANTZURDE: (ezetasuna, mukutse: humedad). Mendi zoko hoietan bazen *lantzurde* haundie. Mendi kaskoetan gehiago.
- LAPASTU: (esnea galtzen delarik: cortarse la leche). Esne hau nola *lapastu* zaikun.
- LAKAÑE: (ausarta jenio bizia beti aserre: mal genio, hurraño). Hau andre *lakañe*, beti aserre. Zein *lakañe* den!
- LAPATINE, LAPATIN: (belar gaixto bat: una mala hierba). Gure landa, dena *lapatinez* beten dago.
- LARDERIE: (lardería: intimidación). Haur hoiek *larderie* pixka bat behar lukete. *Larderie* sartu.

- LARDAIA: (gurdiak daukana: una pieza del carro) (timón del carro). Orgari *lar daia* autsi zaio.
- LARRAÑA: (larraña: era). *Larraña* garbitu behar dugu. *Larrain-karrike* Arizkunen.
- LARRAPUTIKE, LARRAPUTITE: (larrapote: saltamontes, langosta). Gure belaia *larraputikez* betea. *Larraputite* aunitz.
- LARRASKA: (arbolak eta sasia: cerrado de árboles y zarzas). Gure *larraskan* sube haundi bat ikusi dut. *Larraska* zikine.
- LARRAZKENA: (Urri-Azaroa: otoño). *Larrazkena* dugu sasoñik hoberena. *Larrazken* ederra dugu.
- LARRUTU: (larrutu: despellejar). Erori ta belaune *larrutu*. Besoa ere *larrutue* dauket.
- LASTAIRE: (lasto kamantza: lecho de paja). *Lastaire* hortan etzan zaite. *Lastaire* hau idor dago. *Lastaire* arto xuritondoakin egiten zen koltxoia ere erraten zaio.
- LASTERBIDE: (bide-txigor, labur-bide: atajo). *Lasterbide* hortatik ixtanpatez han gara. *Lasterbide* ona.
- LAUSOA: (izitzen dena edo zain dardara: nervioso). Gure behorra *lausoa* da. Arront *lausoa*.
- LAUSOA, LAUSOAK: (mendi zokoetan elurra pillatua: ventisqueros). Mendi zoko hoietan *elur-lausoak* badire. *Lauso* haundiak.
- LAUETANOGEI: (larogei: ochenta). *Lauetanogei* urtetan hil zen. *Lauetanogei* egun goatzean.
- LAXO, LAZO: (lasai: flojo, suelto). Hau *laxo* dago. Aski *lazo*. *Laxo* utzi dute.
- LAXATU: (lasaitu: aflojar, soltar). *Laxatu* koropiloa. Soka *laxatu* zitzaion. *Laxa* zazu ongi.
- LAZOTASUNE: (nagitasuna: negligencia). *Lazotasunek* galtzen zaitu. *Lazotasune* txarra da.
- LEGORRA: (aterbe: albergue). Pilota plazai man diogu *legorra*. Orai badugu *legorra*.
- LENGUSINE: (lengusua (andrea): prima). *Lengusine* torri zaiku. *Lengusinekin* ezkondu zen.
- LEKUTU: (alde-egin: ausentarse). *Lekutu* dire denak. Yendea *lekutu* da. *Lekutu* zaitte hemendik.
- LETAINE, LITEÑA: (letagiña: colmillo). *Letaine* autsi zait. *Liteña* luzea eta zorrota.
- LEKUKO: (tokiko: testigo). Zu zara *lekuko*. Behar dugu *lekuko* bat. *Lekuko* bat behar.
- LEPAZAKI: (lepo lodia: cuello gordo). Anbateko *lepazakie* du. Horren *lepazakie!*
- LERA: (lera: rastra, trineo). Iretzea *leran* kartzen dugu. *Lera* berrie dugu.
- LERAFERRA: (leraperra: especie de eski para la rastra). *Leraferrak* Arlako errekan iten tugu. *Leraferra* onak. *Leraferrak* Arlako errekan egiten ditugu.
- LERTZUE: (zolda, zikinkeria: mugre, porqueria pegada). Untzi hok badute *lertzue*. *Lertzue* in zaio.
- LERRO: (errenkada: hilera). Yarri zaitetzte *lerroan*. *Lerro* luzea dugu hau.
- LELOKERI, LELOKERIE: (ergelkeri: bobada). Zu beti *lelokeri* hoiekin. Hoi *lelokerie* duk. Hori *lelokerie* duk.
- LERRINE, LEHER INE: (leher egina, arras nekatua: agotado). *Lerrine* nago. *Leher* inen. *Lerrinek* gaude.
- LEGARRA: (legarra, are: arena). Ugelde bazter hoietan bada *legarra*. *Legar* ona.

- LEUNE, LEGUNE: (leguna: suave). Aurpei *leune* duzu. Zein *leun* mintzatzen zaren.
- LEZTA, LEZTENA: (orratz haundia: aguja muy grande). *Leztakin* yosi zuen. *Leztenakin* lan haundia egiten da.
- LEKU-MOSPELA, NOSPELA: (Toki hotza, zokoa eta eguzkirik sartzen ez dena: sitio sombrío). *Leku mospela* dugu hau. *Leku mospel* hoietan beti hotzak.
- LIKITSE: (lizun, zikin: puerco, inmundo). Gizon *likitse* beti maltzurkerien. *Likitse* eta gaixtua.
- LINGE: (loi-putzu, zingira: terreno pantanoso). Kasu *linge* hortan sartu gabe. *Linge* hortan sartu nintzen.
- LITENĀA (LETAINE): (letagiña: colmillo). Otsoain *liteñak* zorrotzak dire. Basurdeain *liteñak* ere.
- LIXU, LIXUE: (lixuba, zurigarbi: colada de ropa). *Lixue* in behar dugu. *Lixue* astero iten dugu.
- LIZTOR, LIZTORRA: (erlakiztain: avispa). Kasu *liztor* horrekin. *Liztorren* atsikie txarra da.
- LOGI, LOGIE: (loi, loa: barro, fango, lodo). *Logi* haundiek bide bazterretan. Zapatak *logiz* beteak.
- LOKARTU: (loak hartu: dormirse). Gure haurre *lokartu* de. *Lokartu* nintzen.
- LOGALE: (logura: ganas de dormir). *Logaleak* niok. Gau-pasan ibilia eta gaur *logale*. *Logaletue*.
- LOMOKER: (gaizki esnatua: mal despierto). Gure haurre *lomoker* dago. *Lomoker* zagona iritzarri zaiku.
- LOARIN: (aisa esnatzen dena: que se despierta fácilmente). Gure haurrek *Loarine* du. *Loarin* aise iritzartzen dena.
- LOPISU: (nekez esnatzen dena: sueño pesado). *Lopisu* batek hartu eta gau guzian iritzarri gabe.
- LO-KULUXKA: (lo-kuluxka: dar cabezadas) de sueño. *Lo-kuluxka* bat eginik arras arindu nintzen.
- LOTPIDE: (lotzeko bidea: agarradero, recurso). Badugu *lotpide* ederra. *Lotpide* ona denendako.
- LORE-UNTZI: (lore-ontzi: florero). *Lore-untzi* hortan lore politenak.
- LUME: (luma: pluma). Olo hoiek *lume* gorriak dituzte. *Lume* gorri.
- LUZERNA: (luzerna: alfalfa). Gure landan *luzerna* ederra dugu. *Luzerna* ona.
- LUR-IKERA: (lur-ikara: temblor de tierra). Bartatsean anbateko *lur-ikera* izan dugu.
- LUGERRIE: (luberria, lur-berri: roturación). Hogei gizalurreko *lugerrie*. Lugerri ederra ehun gizelur.
- LINBRESA: (minbresa: milindre). Zu arras *linbresa* zara. *Linbresa* eta *Minbresa*.
- LIMITI: (gozo-zale: laminero). Gure artean *limiti* aunitz badire.
- LIMITIKERI, LIMINKERIE: (gozokeria: lamineria). *Liminkeri* hoiek ez dire arras onak.
- LUKANA: (lukana: ventanilla del tejado). *Lukanatik* atratzen gara tellature. *Lukana* ttalla da.
- LAUXINGE: (Agur beroak eta maitagarriak. Saludos muy efusivos). Zu beti *lauxingeka*. *Lauxinge* beroak.
- LORTXINGE: (Lortxinge: claros del sol entre nubes). Ziar aizetik atsaldetan *lortxingetzen* du.
- LLAGURRE: (laburra: corto). Beso *llagurrek* ditu.

M

- MAIBURU: (maiburu: cabecera de la mesa). Yarri zaita *maiburuen*. *Maiburue* maite dut.
- MAINGU: (erren: cojo). Gizon hori *maingue* da. *Maingu* nago.
- MAINGUKE: (erren egin: cojeando). *Mainguke* etorri nintzen. *Mainguke* gan zen.
- MAINGUTU: (erren gelditu: quedarse cojo). *Maingutu* zaiku eta ezin ibili. Zahartu eta *maingutu*.
- MAINGUERIE: (ankamin: glosopeda). Gure beiak *maingueriekin*. *Mainguerie* kutsekorra da.
- MAINKERRA, MAINGERRA: (besamotz: manco). *Mainkerra* da. *Mainker* hori pilotari ona duk.
- MAI, MAIKETU, MAILKETU: (belar lerroa: hilera de hierba). Belar *mai* hau makur dago. *Maiketu* ongi.
- MAINDIRE: (oe izara: sábana de la cama). *Maindire* onak ditugu. *Maindire* berriak.
- MAINUNTZIE: (negarti: llorón). Zein *mainuntzie* den zuen haurre.
- MAIPE, MAIPETIK XIXTU: (maipe, maipetik txistu jan gabe: silbando debajo de la mesa sin comer). Sar zaita *maipean*. *Maipetik xixtu* yan gabe.
- MAI-OHIAL: (mai-ohial: mantel). Igandetan *mai-ohial* berriakin bazkaltzen dugu.
- MAIOLATU: (haurra zapiekin inguratu: envolver en pañales). *Maiolatu* ongi haurre. Xatar garbiekin *maiolatu*.
- MAIZ, MAIZKI: (sarritan: frecuentemente). Amatxin etxera *maiz* gaten gara. Bolai huntan *maizki*.
- MAKOTE, MAKOTEA: (nakazarien lanabesa: herramienta de trabajo para labranza). *Makoteakin* aitzen gara. *Makote* berrie erosi dugu.
- MAKUR, MAKURTU: (oker, okertu: torcido, torcerse) kontratiempo, ezbeharra. Marra hori *makur* dago. *Makurtu* dugu. Etxean badugu *makurre*.
- MAKURKE: (okerka ibili: andar oblicuamente, torcidamente). Etzaitela ibili *makurke*. Zu beti *Makurke*.
- MAKURBIDE: (okerbide: ocasión de hacer mal). *Makurbide* hortan sartu gabe bakean egon gaitezen.
- MAKURKERI: (okerkeri: engaño, perversidad). *Makurkeri* hoiek eztut batre maite. *Makurkeri* hoiek ez ditut batere maite.
- MALATZA, MALATSA: (gasna egiteko tresna: batidor). *Malatza* ardi-bordan utzie dut.
- MALTZU, MALTZO, MALTZATU: (garo mukuru: montón de helecho). Iretze *maltzuek* hemen. *Maltzatu* ongi.
- MALASKIE: (gasna egiteko tresna bat: objeto para hacer quesos). Kartzazu *malaskie*. *Malaskie* behar dut.
- MALTERTZIO: (kaltea, galtze haundia: destrozos, pérdidas). Uberroak *maltertzio* haundiek in tu. *Maltertzio* izigerriek.
- MAMUSTI: (betillun: antipático, serio). Zein *mamusti* den gizon hori. *Mamusti* ergela.
- MAMURRU: (zomorro: insecto, bicho). Hemen badire hainbertze *mamurru*. *Mamurru*ek pileka.
- MALKAR: (aldapatsu: terreno escabroso). Leku *malkarra* gure borda aldea. *Malkar* eta aski zakar.
- MALLUKE: (mallua, mailu: martillo). *Mallukekin* itzetu. *Malluke* berrie erosi dugu.
- MANDULI: (mando uli: mosca de mulo). *Manduliek* pileka hemen. Abre hoiek *manduliz* beteak.

- MANERREX: (aisa ematen duena: generoso). Amatxi bezala ama ere *manerrex*. *Manerrex* eta bihotz ona.
- MANTSO: (berandu: despacio, tarde). Zu beti *mantso*. Zein *mantso* torri zaten (etorri zareten).
- MANU-GAIXTO: (gaizki ezia, biurria: desobediente, mal acostumbrado). *Manu gaixtokoa* zara. *Manu gaixto* eta alferra.
- MANATU: (agindu: ordenar, mandar). Nork *manatu* dio? *Manatu* diote eta egin beharko.
- MAKETA: (gauza makurra, persona ere zahartu eta makurtua: torcido). Ortz *maketsak* dituzu. Hau gizon *maketsa!* *Makestu* zaiku.
- MAMITU: (mamitu: engordar el fruto). Artoak ari dire *mamitzen*. Ederki *mamitu* dire.
- MARMURIEN: (marmario: refunfuñando). Zer ai zara hor beti *marmurien*. *Marmurien* eta zernai erranka.
- MARAURIE, MAURIE: (marrubia: fresa). Gure baratzeko *marauriek* onak dire. Arizkunen *mauriek*.
- MARI-MUTIKO: (mutilen antzeko neska: chica hombruna). Gure neskatiko hau arras *mari-mutikoa* da. Arront *marimutiko*.
- MARRAKUKU: (talo ta gasna guria: queso con torta de maiz (talo)). Amatik *marrakuku* onak iten tu (egiten ditu) *Marrakuku* onak.
- MARRANTA, MARRANTATUE: (karranka: ronquera, ronco). *Marrantatue* nago. Arront *marranta*. *Marrantatue*.
- MARTOTXA: (masusta: zarzamora). *Martotxak* gustetzen zaizkit. Sasi hortan badire *martotxak*.
- MARRAKA: (marraka: balido). Ardi *marraka* franko gure ardi-bordan.
- MARRUSKETU: (marruskatu: cepillar la madera). *Marrusketu* ongi sorallue. Ongi *marrusketue* dago.
- MARRUSKETA: (marrusketa: cepillo). Zurgin horrek *marrusketa* ona dauke. *Marrusketa* berrie.
- MARRUME: (marruma: bramido). Haur hau beti *marrumeka*. *Marrumaundi*.
- MARRO: (ahari: carnero). *Marro* ederra dugu. *Marro* hau ez dugu aise salduko.
- MATAXA: (mataza: madeja). Har zazu *mataxa*. *Mataxa* nahasi da.
- MATELEKO: (belarrondoko: sopapo). Main detzut *mateleko* bat. Anbateko *mateleko* haundie. Emango dizut *mateleko* bat.
- MATELEZURRE: (masail-ezur: mandibula). *Matelezurre* hautsi zioten. *Matelezu-rre* seko koloreak berde.
- MATSOKO: (masmordo: racimo de uva). *Matsoko* ederra yan nuen. Tori *matsoko* hau.
- MATSONDO: (matsondo: cepa). *Matsondo* ederrak Irulegin. *Matsondo* hoiek ongi zaindu.
- MATSBILTZE: (matsbiltze: vendimia). Aste huntan Erribera aldean *matsbiltze*. *Matsbiltzea* ederra da.
- MATXAKARANA: (basaran: endrino, sirve para hacer pacharán). Sasi hori *matxakaranaz* betea dago.
- MAUKAS, MAUKUTSIK: (makutsik: en mangas de camisa). *Maukas* gan ginen. Hotz hunekin *maukas* as-asa.
- MAXUKREA: (masusta: mora, zarzamora). Zein goxoak diren *maxukreak*. Alman dozen *martotxak*.
- MAZADURE: (mailatu, zapaldua: abolladura). Auto berriari anbateko *mazadure* egin diote. *Mazadure* haundie.

- MAZATU: (mailatu: abollar). Hau *mazatue* dago. Pitxerra *mazatu* dute.
- MAZELA: (masail, matela: carrillo). *Mazela* aunpetu zaio. A zer *purdi-mazelak!*
- MAZTEKI, EMAZTEKI: (andrea: mujer). *Mazteki* ederra gure hauzoko Luixe. A zer *maztekie!*
- MEARRA, MEHARRA: (estua, estrecho). Zein *mearra* den gizon hori. Bide *mearra*.
- MEARTU, MEHARTU: (meartu: estrechar). *Meartu* dute bidea. *Meartu* eta ondatu ere.
- MELEKA-MELEKA: (gogorik gabe jan: comer sin ganas). Zu beti *meleka meleka* ezin yanez.
- MERLA HARRIE, MERLA ARRIE: (arri klasea: piedra especial de tierra calcárea). Mendi zoko hortan badugu *merla arrie*.
- MENBRENA: (aula, indar gabea: delgado, débil). Mutil *menbrena*. *Menbrena* eta deusetako balio eztuena.
- MENDA BELARRA: (belar klasea: una clase de hierba). Gure belai bazterretan *menda belar* franko.
- MENDEKU: (apentza: venganza). *Mendekuz* hil zuen gizon bat. *Mendekue* gauza txarra.
- MENDRE, MENDRATU: (mendre, mendratu: débil, debilitar). *Mendratu* zaizkigu indarrak.
- MEREZIMENDU: (merezimendu: mérito). Lan ederra egin duzu, baduzu *merezimendu*.
- METAZIRI: (metaziri: palo que sujeta la meta). *Metaziri* ederrak egin ditugu. *Metaziri* horiek irauten dute.
- MEZU, MEZUE, MEZUA: (mezu: aviso, mensaje). *Mezue* hartu dugu. *Mezu* ona delaik nonbaitor.
- MEZULARI: (mezulari: mensajero). *Mezularie* torri zaiku. Berri onak karri tu. *Mezulari* ona. *Mezularia* etorri zaigu. Berri onak ekarri ditu.
- MILIKATU, MILIKETU: (milizkatu: lamer). Beiak *milikatzen* du bere umea. Yin-koak in ta *miliketzekoa*.
- MIGE: (bei gaztea: vaca joven). *Mige* gorrie saldu dugu. Lau bei ta bi *mige* etxean.
- MINBERATUE: (minberatua: dolorido). Besoa arront *minberatue* dauket. Lepoa ere *minberatue*.
- MINBRESA (LINBRESA): (minbresa: milindre). Zein *minbresak* zaten. Arront *minbresa* zara. Zein *minbresak* zaretan.
- MINDEITZE: (mindegi, mintegi: vivero). *Mindeitze* hortan haritz ederrak. *Mindeitze* ona dugu.
- MIREKULLU: (miraria: milagro). Zer *mirekullu* da hau. Hau *mirekullu* haundie dugu.
- MINTZO-DEBEKUE: (hitz-totel: tartamudez). *Mintzo-debeku* haundie du. *Mintzo-debekue* txarra da.
- MINTZAIRA: (hizkuntza: lenguaje, modo de hablar). Gure *mintzaira* eskuara da. Euskara gure *mintzaira*.
- MINSUR: (min sor, min gor: dolor sordo). Badut holako *minsur* bat hemen. *Minsur* hau etzait gaten. *Minsur* hau etzait joaten.
- MIXTO, MIXTOA: (poxpoloa: cerilla). *Mixto* bat piztu nuen. *Mixtoak* non tuzu?
- MIN-BIZIE: (min-bizia: cáncer). *Minbiziek*in dago. *Minbiziek* ez du sendabiderik.
- MIAURIE: (miaurri, miauldi: grano de castaña). *Miauri* hoiek biltzue. *Miauriek* hunet. *Miauriek* honara.
- MAUKERDI: (maukerdi: mangoito). *Maukerdi* politek tuzu. *Maukerdi* berriek.

- MOKOKA, MOKOKARI: (aserre: riñendo, camorrista). Zu beti *mokoka*. Zein *mokokarie* den gure hauzoko Koxpa.
- MOKORRA: (jenio txerrekoa: mal genio). Hori andre *mokorra!* *Mokorra* ta *mokorra*.
- MOKOMEAR, MOKOMEHAR: (aurpegi mehea edo flakoa: cara flaca). Hau neska *mokomearra!* *Mokomear* eta susie. *Mokomear* eta itsusia.
- MORDOXKA: (mordoxka: grupo, ramillete, conjunto pequeño). Hemen baduzu *mordoxka* bat. *Mordoxka* bat ekarri dut.
- MORKOTSA: (lokots, morkots: erizo de la castaña). *Morkotsak* ziztetzen du. *Morkots* aunitz eta hutsek.
- MOSPELA: (itzala, eguzkirik gabeko lekua: sitio sombrío). Hau leku *mospela* da. Zoko *mospel* hortan hotz.
- MOSPEL: (ospel, azgordin: sabañón). Neguen *mospelak* atakutzen naute. *Mospel* susiek izeten tut *Mospel* itsusiak izaten ditut.
- MOTZONDO: (mozkin, errondo: tocón). *Motzondo* hoiek kendu trabatik. *Motzondo* haundiek dire.
- MOZKOR-ARRAIL: (Hor ikusi dut gizon bat mozkor-arraildue. Mozkor-arrail). (zearo mozkortuta: completamente borracho).
- MUGARRIZTETU: (mugarriak ezarri: poner límites o mugas). *Mugarritzetu* tugu hauzoko landak. Ongi *mugarritzetuek*.
- MUKU, MUKUTU: (zerue goibeldu: nublado, nublarse). Gaur *muku* dugu. *Mukutu* du. Gaur iruzkik gabe *muku*.
- MUITE-BELARRA: (behar kalse bat: una clase de hierba). Gure baratzea *muitebelarrez* betea.
- MUKURU: (pilla, moltzo: montón). *Mukuru* ederra egin dugu. Anbateko *mukurue*.
- MUKURUTU: (pilla egin: hacer montón). Belarra *mukurutu* behar dugu. Ongi *mukurutu*.
- MUKUE: (txoriak iziazteko mamua: espanta-pájaros). Landan patuko dugu *Mukue* xoriek iziazteko. Landan jarriko dugu *mukue* txoriak iziazteko.
- MUKUTSE: (lantzurde, izotza: escarcha). Gaur mendi zoko hoietan bazen *mukutse*. Mendi kaskoetan ere bai.
- MULTZU: (mordo, pilla: grupo). *Multzu* ederra bildu dugu. Denak *multzuen* torri gara.
- MULTSUE: (ohial edo trapu bat, zerbait garbitzeko: trapo para limpiar). *Multsuekin* garbi zazu. Hau garbitzeko *multsue* behar dugu.
- MURRITZ, MURRIZTU: (murriz, murriztu: corto, también pelo rapado). Gona *murrizak*. *Kali-murriz*. *Ilea murriztu*.
- MUTILE: (morroi: mozo, criado). Etxean behar dugu *mutile*. Herriko *mutile*.
- MUTURKETU: (oztopatu, beaztopatu: tropezar). *Muturketu* nintzen ta lurrera erori. Kasu *muturketu* gabe.
- MUTURREKO: (muturreko: bozal de bestia). Zakur horrek behar luke *muturrekoa*. *Muturreko* ona.
- MUSU: (apa, pa, laztan: beso) (aurpegia ere bai: también cara). *Musu* bat eman nion. Zein *musugorri* zaren.
- MUXKIN, MUXKINE: (negarti: llorón). *Muxkin* dago gure hurre. Haur *muxkine*.
- MUXTURRE: (ogiaeren muturra: la punta del pan). *Muxturre* neretako. Zein goxoa den *muxturre*.
- MIZPIRE: (mizpira: nispero) nispola, mizpola. Aurten baitugu hainbertze *mizpire*. *Mizpire* goxoa da.

- MARAGURIE: (marrubia: fresa). Baztanen hiru gisetara erabiltzen da: Maragurie. Maraurie. Maurie.
- MUSITU: (urdindu: enmohecer). Zinger-azpiek *musitu* zaizkigu. Urdindu zaizkigu. *Musitu*.
- MAUKE: (mauka: manga). Ator hunek *mauke* llagurrek ditu. Bertze hunek *mauke* luzeak.
- MEZPERA: (bezpera: vispera). Santio *mezporean* denak kontent. Lenago *mezperezara* gaten ginen.
- MINKERRA: (mikatz: amargo, avinagrado). Ardo *minkerra* zein txarra den.
- MOLDEGABEA: (moldegabea: torpe). Zein *moldegabea* zaren. Gizon *moldegabe* hunek eztu deus inen.
- MOLDEGABEKERIE: (moldegabekeria: torpeza). Zer ari zara holako *moldegabekerien*.
- MILIN, MILINE: (minbresa: milindre). Hau yende *milinel* Zein *milinek* zaten (zarenten).
- MANTELINE: (manteliña: mantilla). Lenago, andreak elizen *mantelinekin*. Amatzik *mantelin* polite du.
- MAXADORIA: (imutu: embudo). Lan hau *maxadoriakin* inen dugu. *Maxadoria* hemen duzu.
- MORROTU: (morrotu: enfermarse el nabo y las berzas por el calor). Azak *norrotu* zaizkigu. Arbiek ere *norrotu*.
- MAIRE: (Maire: mesa o artesa para amasar el pan). Zurginek *maire* berrie in daku. Zurginak *maire* berria egin digu.
- MAUKAS, MAUNKUTSIK: (maukutsik: en mangas de camisa). Denbora ederrakin denak *maunkas*. Zu *maunkutsik* ibiltzen zara.
- MURTZURINKE: (Negarti, muxkin, beti erdi nigarrez: lloriquear). Haur hau beti *murtzurinke* dago.
- MATOÑA: (gasna, moldian prensatu gabe: queso sin terminar de hacer). Moldian prensatu gabe dagon gasna, *Matoña* deitzen da.

-N-

- NABALA: (labana: navaja). *Nabal* zorrotza. *Nabala* galdu dut. *Nabala* beti zorrotz.
- NABAIKARIE: (aserratzen denean nabalakin jokatzten dena: navajero). Gizon gaixtua eta *nabalkarie*. Kasu *nabalkariekin*.
- NABARMEN, NABARMENDU: (nabarmen, nabarmendu: sobresaliente, raro. Escandalizar). Zein *nabarmen* egon zaren. Etzaitela hola *nabarmendu*.
- NABAR: (nabar: pardo). Bei *nabarra* saldu behar dugu. Bei *nabar* hori ederra da.
- NABAITU, NABARITU, NABARI: (ohartu, somatu: advertir). *Nabaitu* dut asots bat. Ezta deus *nabari*.
- NARDATZU: (nazka ematen duena: que da asco). Zein *nardatzue* zaren. *Nardatzu* zikine!
- NARDAGARRI: (nazkagarri: asqueroso). Gizon hori *nardagarrie* da. Yende *nardagarrie*.
- NARDA, NARDATU: (nazka: asco). *Nardatu* nintzen. *Narda* maten datazu.
- NASTALE: (naspillari, herri-nasle: revoltoso). Gazte hoiek zein *nastaleak* diren. Mutil *nastale* eta artoa.
- NAHASMENDU: (naspilla: embrollo, enredo). Gure herrian badugu *nahasmendu* franko.

- NASTURIE: (naspilla: embrollo, enredo). Gure herrian maiz *nasturie*. *Nasturie* eta aserreak.
- NASI, NASIE: (nastu: revuelto) revolver. *Nasi* ongi salda. Gure gizona *nasie* dago. eri eta *nasie*.
- NEKAZALGOA: (nekazaritza: labranza). Nere osaba *nekazalgoan* ari da. *Nekazalgoa* lan gogorra.
- NESKATIKO: (nexka-koxkor, neskatilla: niña). Baitugu etxean bi mutiko eta lau *neskatiko*. *Neskatiko* onak.
- NOIZPEINKE, NOIZPEINKA: (noizian bein: de vez en cuando). *Noizpeinke* gaten gara. *Noizpeinka* gan izan gara.
- NOIZBAITERE: (noizbait: por fin, alguna vez). *Noizbaitere* torri de. *Noizbaitere* akitu dugu.
- NOR-GEHIAGOKA: (zein-gehiagoka: quien puede más, competición). Aiko gara *nor-gehiagoka*. *Nor-gehiagoka* aizenak gara. Ariko gara *nor-gehiagoka*. *Nor-gehiagoka* ari izanak gara.
- NAIKERIE, NAHAIKERIE: (nahi izatea, naia, asmoa: deseo). Badut zerbait egiteko *naikerie*. *Naikerie* badugu.
- NEGAL: (igel: rana). Erreka hortan *negal* aunitz. *Negalak* pileka.
- NEGALA: (negal, erregosi: erupción de la cara, herpe). *Negala* gaitze txarra. *Negala* sendatzeko Harpeko Saindue.
- NEKETAN: (neketan, gaizki dabillega: a duras penas, dificultosamente). Gu beti *neketan*. *Neketan* gabilte. Denak *neketan*.
- NEKEZ: (nekez: fatigosamente). *Nekez* torko gara. Bestetan torko zate? Aurten *nekez*. *Nekez* etorriko gara. Festetan etorriko zarete? Aurten *nekez*.
- NESKATO: (neskame: sirvienta, criada). Nere ama Arotzanean egon zen *neskato*. *Neskatoa* behar dugu.
- NEKOS, NEKOSOA: (nekos, nekoso: difícil, fatigoso). Lan *nekoso* da hau. *Nekoso* eta gaixtoa.
- NERABE, NERABIA: (mirabe, serbitzari: sirvienta, criado). Etxebereko *nerabia* hemen dago. Zu beti hoién *nerabe*.
- NIGER, NIGERRA: (negar, negarra: llanto, lloro). Beti *nigerra* begietan. *Nigerrez* torri zen. Zenbat *niger*.
- NIGER-UNTZI: (negarti: llorón). Gure hurre zein *niger-untzie* den. *Niger-untzi* haundie.
- NOLABAITERE, NOLAPAITERE: (nolabait: de algún modo). *Nolapaitere* in inuen. *Nolapaitere* moldatu dugu.

—N—

ÑIÑIRIKOA: (begiaren ninia: niña del ojo). *Ñiñirikoan* arantza bat sartu zitzaienten. *Ñiñirikoa* ondatu.

—O—

- OALIA: (oalia, zerri jana: comida para el cerdo). Prestatu duzu *oalia* zerriendako? *Oalia* ongi egine.
- OHARKETA: (oharketa: observación). *Oharketa* bat eginez xuxenduko dugu gure afera.
- OHARKABE, OHARKABEAN: (oharkabe, oharkabe: descuido). Etsaia oharkabean etorriko da. *Oharkabe* gertatue.

- OBERENA, HOBERENA:** (onena: el mejor). Hau denetan *hoberena*. Kirol Taldea *Oberena*.
OBEKI, HOBEKI: (obeto: mejor). Zu bizi zara ni baño *hobeki*. Amatxi *obeki* dago.
OIHANA: (basoa: bosque). Iratiko *oihana* haundie da. *Oihan-gizonak* lanean ari dira.
ODOLGURI: (ubeldura: cardenal). Besoa *odolguriz* betea dauket. *Odolguri* haundiek.
OKAKA: (goragale, okaka: náusea, a punto de vomitar). *Okaka* hasi zen. Gizon nardatzu hori ikusita *okaka* hasi naiz.
OKO: (masmordo: racimo de uva). *Mats-oko* bat yan dut. *Mats-oko* ederrak erosi ditugu.
OLIODURE: (azken-igurtzi: extremaunción). *Oliodurek* man tioletze. Hil-urren dago *oliodurek* hartuta. *Oliodurak* eman ditioletze. Hil-zorian dago *oliodurak* hartu ditu.
OK, HOK, HOKEN, OKEN: (hauek, hauen: estos). *Ok* dire nere adiskideak. *Oken* laguna naiz. *Hoken* etxea urrun.
OKERRA: (begi-bakarra: tuerto). *Okerra* naiz. *Oker* hobe itsu baño.
OLLANDA: (ollo gaztea: polla). Bi *ollanda* erosi behar ditugu. Bi *ollanda* eta ollasko bat.
OLLAKIE: (ollo aragia: carne de gallina). Gaur *ollakie* bazkaltzeko. Gure etxean *ollakie* yaten da.
OLLOKERIE: (ollokeria: cobardía). Hau *ollokerie* in dugune. Hau baño *ollokeri* haundiagokoik. Hau *ollokeria* egin duguna. Hau baño *ollokeri* haundiagokorik.
OLLO-KARAKA: (karaka, karkara: cacareo de gallinas). *Olo-karaka* hunekin aspertu naiz. Hau *ollo-karaka*.
ONDORIO: (ondorio: consecuencia). Mozkorkeriek *ondorio* txarra. Atzoko ibilaldiak *ondorio* haundie.
ONGARRIE, ONGARRITU: (zimaurrea, gorotz: estiércol, fiemo). Abre *ongarriek* badu indarra. *Ongarritu* behar dugu belaia.
ONBORRA: (enborra: tronco de árbol viejo). *Onbor-sue* aragie erretzeko arront ona da. *Onborra* badugu.
ONBORTUE: (gogortua ezin mugituz dabillena: persona de poca agilidad). Arras *onbortue* nago. Arront *onbortue*. Zahartu ta *onbortu*.
ONDARRA: (azkena, sobratutakoa: residuo, también el último). Zu beti *ondarra*. Gaur dugu *ondar* egune. *Ondarrak* bildu.
ONDARREAN: (azkenean: por último). *Ondarrean* gaizki egin dugu. *Ondarrean* zer gertatuko da.
ONDARREKO: (azkeneko: final, último). *Ondarreko* partida irabazi. *Ondarreko* lan hori gaizki.
OMARTU: (ohartu: notar). *Omartu* naiz bai. *Omartu* ginen ongi. *Omartu* eta ohartu.
OÑAZTURE (IÑEZTURE): (tximista: relámpago o rayo que no cae a la tierra). *Oñaztureka* ai de. *Oñazture* haundiek. *Oñazturekin* izitu.
OÑAZKA: (oin-errestu: pisada). Hemen gizon baten *oñazkak*. *Oñazka* hoiei yarraiki.
OÑIK, OÑO, OINO, OÑIKEN: (oraindik, oraindikan: todavía). *Oñik* ezta torri. *Oñiken* ez. *Oño* goiz da. *Oño* goiz de.
OÑOKOAN: (oraindiano, orainarte: todavía). *Oñokoan* etzaiku deus gertatu. Bada zer bait? *Oñokoan* ez.

- ORAKUNDE: (ostegun gizen: jueves gordo). *Orakunde* egunean Baztango haurren besta. *Orakunde* eguna.
- ORAKATU: (loitu, liztatu: enlodar). *Kakakin orakatu* ginen. *Kakaz orakatu*. *Orakatu* zioten.
- ORAI, ORAIBEREAN: (orain: ahora). *Orai* ongi nago. *Orai berean* etorri da. *Orai* hemen dago.
- ORAIKO: (oraingo: de ahora). *Oraiko* gazteak besta maite. Hau *oraikoa* da.
- ORANTZA: (orantza: levadura). *Orantza* behar dugu ogia egiteko. *Orantza* hau ezta ona.
- ORDAINZKA: (ordainzka, ordañez eman: prestar dinero sin interés). *Ordainzka* eman nion. Adiskideei beti *ordainzka*.
- ORDOTSA: (ordotz: cerdo macho). Zerri *ordotsa* gizendu eta saldu: Baitugu bi *ordots*.
- ORGA: (gurdia: carro). *Orga* bidea ondatuo dago. Badugu *orga* berrie.
- ORGATTOA: (orgatxo, gurdiska: carretilla). *Orgattoakin* zenbat lan egiten duguñ. *Orgatto* polite dugu.
- ORE-MAIA: (ora-mai: amasadera). Gure *ore-maia bezalakoik* guti. Irindeian dugu *ore-maia*.
- ORMA, ORMATUE: (jela, jelatua: hielo, helado, congelado). Gaur *orma* in du. Dena *ormatue* dago. Neguen *orma* franko.
- ORMA-BELTZA: (Goibel dagolarik ormatzen badu: Helada con nublado). Gaur *orma-beltza* eta anbatekoa. *Orma-beltza* gaixtua da.
- ORTOTSA: (trumoia: trueno). Bartatsean anbateko *ortotsak*. *Ortots* haundiek.
- ORTOSKA, ORTOSTU: (trumoika: tronando, tronar). *Ortoske* ai du. *Ortostu* behar du. Gau guzien *ortoska*.
- ORIXKO. ORIXTE: (orixko, orixta: amarillo (diminutivo)). Koloreak *orixko*, etzaude ongi. Ator *orixte* erosi dut.
- OROITU: (oroitu: acordarse). *Oroitu* zaite. *Oroitu nintzen*. Enitzen batre *oroitu*.
- OROITZAPENA: (oroigarri: recuerdo). Egun hartako *oroitzapena* bihotzean dauket.
- ORTZADARRA: (Erromako zubia: arco iris). *Ortzadarra* zein polite den. *Ortzadarrak* dirdiretzen du.
- ORTZEGUNE: (osteguna: jueves). *Ortzegunean* besta dugu. Gaur *ortzegune*. *Ortzegun* Saindu.
- ORTZILERIA, ORTZIRALA: (ostirala: viernes). *Ortzilerian* torko gara. *Ortzileria* eta *ortzegune*.
- ORTOTSIK, ORTOTZIK, ORTOXIK: (oinutsik: descalzo). *Ortotzik* torri ginen. Legatera *ortotsik* gan nintzen.
- ORDOKI: (leku zelaia: llanura, sitio llano). *Ordoki* ederra etxea egiteko. *Ordoki* hortan eginen dugu.
- ORRAXA: (orraz, peine). Tori *orraxa* eta orrextatu zaite. Urrezko *orraxa*.
- ORREXTATU: (orraztu: peinar). *Orrextatu* zaite ongi. Neska hau zein ongi *orrextatzen* den.
- ORREXTAIRE: (orrazkera: peinado). *Orrextaire* polite duzu. Zure *orrextaire* fransa da.
- ORRAT, HORRAT: (horrera: ahi). Zazi *horrat*. *Horrat* gan zen. *Horrat* torri de. Zoaz horrera. Horrera joan zen. Horrera etorri da.
- ORRENBERTZE: (orrenbeste: una cantidad como esa, tanto). Anaiak sos aunitz du eta nik bertze *orrenbertze*.

- ORROKA: (orroka: mugido de bestias, mugiendo). Bi mendien artean bei bat *orroka*. *Orroka* haundiek.
- OSASUNEZ GABETUE: (osasunez gabetua: que no tiene salud). Gure aitetxi xaharra *osasunez gabetue* eta ezindue.
- OSIÑE, OSINE, OSIN: (putzu: pozo, remolino en el río). *Osiñen* sartu eta ito. Kasu *osiñekin* etzaitela hor sartu.
- OTAMENA: (goiz goizik belaian egiten den otordu ttipia: desayuno). Belaian egin ginuen *otamena*. *Otamen* goxoa.
- OTAN. HOTAN. HOKETAN: (hauetan: en éstos). Egun *hotan* gaizki nabile. Leku *hoketan* ezta gauza onik.
- OTATXA: (ote erre ondoko abarrak: tallo de argoma quemado). *Otatxa* zama ederra ekarri dugu. Badugu *otatxa* pileka.
- OTE. OTEA: (otea: argoma). Gure mendi hoiak *otez* beteak. *Otea* auserki, mendia zikin.
- OTSESKIE, OTSESKIRE, IKUSI: (otseskia: línea de los montes, perfil, silueta). Kontrabandistek karabinerua *otseskire* ikusi zuen.
- OZARRA: (tzarra: malo). Gizon hori ona delaik asertzen denean *ozarra* da. *Ozarra* bai.
- OZARTU: (asarretu, sutu: embravecerse). Gure erretora gaur predikuen *ozartu* da.
- OZKA, OXKA: (koska, pikotx: miesca). *Oxka* bat egin dut. *Ozkatu* behar dut. *Oxkaz* betea dago.
- OZPINE: (ozpin, arlatx: vinagre). *Ozpine* ez dut batre maite. Litxue olio ta ozpiñekin.
- OZPINDU, OZPINDUE: (ozpindua: avinagrado). Ardo hau *ozpindu* zaiku. Ardoa *ozpintzen* delaik tzarra da.
- OZENA, OXENA: (ozena: sonoro). Ezkil *ozena* gure erleju zaharrak. Zein *oxena* den.
- OZIE: (ozie: germen). Landako artoak *ozie* atra dute.
- OPORRA: (oporra: cuenco). Esnea-*oporran* hartu dut. Sotoko *oporra*.
- OLLOTUE: (uzkur, ollo-busti: acobardado o algo así). Gure gizona *ollotue* dago. Hemen denak *ollotuek*.
- OZKITU: (ozkitu: producirse dentera). Etzazule hola in, *ozkitzen* nau. *Ozkitu* eta izitu.
- OTASKA, OTAXKA: (otaska: mesa o tablón en que se maja argoma). *Otaska* ederra dugu ezta aise autsiko.
- ORRAXAXEA, ORRAXA-XEA: (orraxa-xea: peine menudo). *Orraxa xea*kin orrextatu nintzen. *Orraxa-xea* ez dut maite.
- OLLO ERROILEA: (ollo erroilea: gallina que pone huevos). *Olo* horrek arroltzea mokoan dauke. *Olo erroilea* ollo ona.
- OSTOBERATXA: (arto osto idorra: hoja de maíz seca). Gure astoak *ostoberatxa* maite du. *Ostoberatxa* ona da.
- OIHAN-GIZON: (Baso-gizon: trabajador del bosque). *Oihan-gizonak* neguan etxera etortzen dira.
- ODOLEZTATU: (odoleztatu: ensangrentar). Atorra *odoleztatue* dauke. Bazter guziak *odoleztatuek*.
- OLIOZTATUE, OLIOZTATU: (olioztatu: aceitar). Erlojue *olioztatu* dut. Maxinari hoiak *olioztatu*.
- OLLAR-DANTZA: (ollar-dantza (beste bat): danza del gallo (una fiesta). Orakunde egunean Erratzun *ollar-dantza*.

- OGI-YORRA: (gari-jorra: escarda del trigo). Gaur goizean *ogi-yorran* ari izanak gara.
- OLA-ATORRA: (ola-atorra: camión de oficiales de ferrería). Aspaldiko denboretan oletan *ola-atorra* erabiltzen zen.
- OL-AIZTUR: (ol-aiztur: cruce de tablones que se ponen a secar). Ol hoiekin *ol-aiztur* ederra egin dugu.
- OLKIA: (oltza: tarima). Etxean paratu dugu *olkia*. Haritz *olkia*. (Sunbillan hartua.)

-P-

- PADERA: (danbolin: tamboril para asar castañas). Gaztañak *paderan* erreak goxoak dire. *Padera* ona dugu.
- PALASTA, PALASTATU: (palasta, palastatu: chapotear, caída del agua de una vasija). Haur hoiek urean *palastan*. Esne *palasta*. Ur *palasta*.
- PANPALINE: (txilintxa: campanilla). Xakur hoi *panpalinekin* dabile. *Panpaline* polite du.
- PAPOGORRI: (txori klasea: clase de pájaro). Harizti hortan *papogorri* aunitz. Xori polite *papogorrie*.
- PARATU, PATU: (ipíñi, ezarri, jarri: poner). *Paratu* ongi. *Patu* ongi. *Pazazu* ongi. Ongi *patu* dut.
- PANPARROTUE: (panparrotua: optimista). Bazkalondoan denak *panparrotuek*. Atzo *panparrotu* ginuen.
- PAPARTZA: (futs-gabeko, papartz: informal). Hau ezta gezurre ta *papartza* baizik. Hau gizon *papartza*.
- PARRASTA: (parrasta: cantidad). Uri *parrasta* ederra in zakun. Sos *parrasta* bat bota ginuen.
- PARTZUAR: (elkarte: socio, consorcio). Bi lagun hoiek *partzuar* ari dire. *Partzuar* biek.
- PARTZUARGO, PARTZUERGO: (elkartea: sociedad, participación). *Partzuergo* hortan sartua nago. *Partzuergoan* sartu nintzen.
- PATASKA, PATASKATU: (naspil, matasa: mezclanza). Anbateko *pataska* egin ginuen. Arront *pataskatue* utzi dugu.
- PATTARRA: (anisa: anis fuerte “mata ratas”). Atso horrek *pattarra* maite du. Goi-zetan *pattarra*.
- PAUSE, PAUSA: (geldi-aldia: descanso). Hau da gure *pausa-lekua*. Hemen *pause*, gero berriz kurri.
- PAUSATU, PAUSETU: (gelditu, geratu: descansar). Oihan hortan badire uso *pau-satuak*. *Pausetu* dire hor.
- PAUSO, PAUSU: (pasa-bide bat: escalones de piedra para paso). *Pausu* hortaik ibiltzen gara. *Pausu* hori gure etxekoa da.
- PAXA: (gerriko: faja). Pilotariet *paxa* gorriekin. Ni *paxa* urdinekin.
- PAZIN, PAZINE: (pertz: caldero). *Pazin* haundi batean egosi ginuen. Anbateko *pazine*.
- PELENDIA: (purtzil, zital: despreciable). Etzaitela neska *pelenda* horrekin ibili. Neska *pelenda* duk.
- PEREKA, PEREKATU: (laztan, laztandu: caricia, acariciar). Maite dut zure *pereka*. Maiteki *perekatu* zuen.
- PERTOLA: (arrantzan erabiltzen dena: butrino). Gu beti *pertolua*kin arrantzan. *Per-tola* ona dugu.
- PERREXILE: (perrezil: perejil). *Perrexil* ederra gure baratzean. *Perrexile* ona da.

- PETATZU: (petatzu: remiendo). Galtzak ongi *patatzatuek*. Zenbat *petatzu!*
- PEZOIN: (pezoin: como vallado que sostiene un terreno). *Pezoin* hortan muturketu eta erori. *Pezoin*ez inguratue.
- PINTER, PINTERRAK: (txinpartak: chispas). *Su-pinterrak* sartu ziren etxean. *Pinter* hoiekin izitu.
- PINPIRRINDUE: (edana baina alai: un poco bebido y alegre). Atzo ederki *pinpirrindu* ginen. Gure gizona *pinpirrindue*.
- PIPER-OPIL: (piper-opil: un bizcocho especial). Gure amatxik *piper-opil* goxoak itenttu. *Piper-opilek*. Gure amonak *piper-opil* goxoak egiten ditu.
- PIPER-EGIN: (piper-egin: hacer calva, faltar a la escuela). Gaur gure mutikoak *piper in du*. Eskolatik *piper*. Gaur gure mutikoak *piper* egin du.
- PIPIE: (pipia: polilla). Hau *pipiek* yana. Arront *pipietue* dago.
- PILE: (pilla: montón). Zu beti sos *piletzen*. Anbateko *pile*. Sosa *pileka*.
- PILOTA, PILLOTA: (pelota). *Pilotan* aiko gara. *Pillota* gogorra. *Pilotari* ona.
- PIKEROA: (zital: picaro). Zein *pikeroa* zaren. Yende *pikeroa* hemen.
- PIKETU: (ebaki, moztu: cortar). Gaur belar *piketzer*a. Belarra *piketu*. *Piketu* dugu.
- PIKORRA: (ale bihi: grano de legumbre). Olloei arto *pikorra* maten dabegu. Hemen banabar *pikor* bat. Olloei arto *pikorra* ematen diegu.
- PINPINE: (garbi eta apain: limpio y bien presentado). Zein *pinpine* dagon gure neskatikoa. *Pinpine* dago.
- PITERRA, PITARRA: (sagardo clasea: clase de sidra). Agerrean badute *piterra*. Gaztañak yan eta *piterra* edan. Gaztaña yan eta *pitarra* edan.
- PITTIKE: (auntzika pitika: cabrito). Badugu *pittike* bat etxean. Gaur ostatuan *pittike* yatea.
- PIRO: (ahate: pato). Gure hauzoan badire hainbertze *piro*. *Piro* aunitz.
- PITSE: (mitsa, pits: hilacha). Zu beti *pitsez* betea. Hemen *pitse* bat.
- PITSEK ATRA: (arikatu, litsatu: deshilarchar). *Pitsek atratzen* ari naiz. *Pitsek atratzen* ari dire.
- PITXERRA: (pegarra: cántaro). Karrak *pitxer* bat ur. *Pitxerra* urez betea.
- PIXETOKI: (pixatoki: vejiga). Zerri horrek *pixatoki* haundie zuen. *Pixetokien* harriek.
- PIXILIA, PIXILETU: (pixalia: ganas de orinar). *Pixiliak* niok. Arront *pixiletue*. Hurre *pixiliak* dago.
- PIZUNTZI: (pixontzi: orinal). Non dago *pizuntzie?* *Pizuntzie* pixez betea dago.
- PIZURRIN: (pix usaia: olor a orina). Hau *pizurrine!* Etxe huntan bada *pizurrin* bat...
- PONPOXA: (ongi apaindua: bien aseada). Hau neska *ponpoxa!* Neska *ponpoxak* badirela hemen!
- PORROKATU: (desegin: deshacer). *Porrokatu* dugu etxea. Autoa ere *porrokatu* ginuen.
- POTTOKOA, POTTOKA: (zalditxo, potro: caballito). Baditugu bi *pottoko* etxean eta sei *pottoka* mendian.
- POTTIKOKA, POTIKOKA: (potikoka: a gatas). Mendi kasko hortara *potikoka* igen ginen. *Potikoka* beti goiti.
- POZOÑA: (pozoña: veneno). *Pozoña* eman zion. Urek *pozoindu* dituzte. Hau *pozoña* da.
- PULUNPE: (pulunpa: cencerro grande). *Pulunpe* haundi hoiek anbateko asotsa atratzen dute.
- PURTZIL, PURTZILE: (purtzil: despreciable). Etzaitela neska *purtzil* horrekin ibili. Hau neska *purtzile!*

- PUTZURRIN: (putz usai: olor a pedo). Puf! Hau *puzurrine*, nork in du? Zikine!
Bada *putzurin* bat.
- PUTRUNE: (uzkur: cobarde). Nere lagune ezta gizon *putrone*. Hau yende *putrone!*
- PUTUTSE: (pututse: torpe). Hau esku *pututsek!* Esku *pututs* hoiekin eztuzu deus inen. Esku *putus* hoiekin ez duzu ezer egingo.
- PURDIE: (ipurdia: culo, trasero). Main dezut *purdien* ostiko bat. Zer ai zara hor *purdie* agerien. Emango dizut ipurdian ostiko bat.
- PURDI-MAZELA: (ipur-mamia, ipur mazel: nalga). Lodi dago gure neskatikoa, anbateko purdi-mazelak ditu.
- PURDI-KONKOR: (ipurdi-konkor: hueso inferior de la columna vertebral). *Purdi konkorrean* min hartu zuen. *Purdi konkorrean* kaska bat hartu.
- PURDI-LAZO: (puzkerti: pedorro). Zein *purdi-lazo* zaren! Gaie hemendik *purdi-lazo* zikine!
- PURRUSTEKA: (purrustaka: en abundancia). Sosa *purrusteka* bota zuten. Urie *purrusteka* ari du.
- PUXENTA: (ongi apaindua: bien aseada). A zer neskatiko *puxenta!* Badirela hemen neska *puxentak!*
- PREXITU, PREXITUE: (prejitu, prejitua: freir, frito). Arroltze *prexitue* zein ona den. Patata *prexituek* ere onak dire.
- PROPIE: (polita edo ederra: hermoso). Zer neska *propie* den Maritxu! Haur hau zein *propie* den!
- PALLASTRA: (anda, baiarte: parihuela o parecido). *Pallastrakin* ongarriketan. *Pallastra* aspaldikoa da. Baztanen, “pallastra”, “ballatria”, “ballartia” eta “gangabile” berdintsuak dira. Bi gizonen artean edozein gauza eramateko, ongarric, arbie eta gehiago ere. “Kataotak” badauka bertze eginkizun bat. Hau yendea eramateko erabiltzen da. Mendian norbaitek min hartu duela edo hilak edo defuntoak ekartzeko erabiltzen dena.
- PUTZIKE, PUTZIKETU: (putzikatu, putzikaka: quitar a pedacitos). *Putzike* ta *putzike* zu beti *putzikeka*. Nork *putziketu* du hau?
- PIXTIKULARRA: (auzi-gizon: especie de abogado). Yoanen gara *pixtikularretara*. *Pixtikularra* hemen dago. (Sunbillan hartua.)
- PITTET, PITTE BAT: (pixkat, pixka bat: poquito, un poquito). Kartzu *pittet*. Maindetzut *pitte bat*. Nai duzu *pitte bat?* Emango dizut pixka bat.
- PUZTERKA, PUZTER: (asto, zaldi eta mando ostikoak: coces, dando coces). Gure astoa beti *puzterka*. Anbateko *puzterrak*. *Puzterkari*.
- PUTUTXE, PUTUTX: (untxarta: hurón). Oihan hortan badire ainbertze *pututs*. *Pututxek* izitzen naute.
- PINTTERDIE: (Auzolanetan ematen den tragoa: Trago y bocadillo que da el pueblo al que trabaja en auzolan). . *Pintterdie* deitzen zaio, auzolanetan herriak ematen duen otorduei. Auzolanean ematen duten *pintterdie* zein ona den.

—S—

- SABAI, SABAIA: (sapai, ganbara desván). *Sabaia* belarrez betea daukegu. *Sabai* haundie dugu.
- SAHARDE, SARDE: (sarde: palo largo con dos púas, horquilla de dos puntas). *Sahardeakin* egin ginuen lana. Har zazu *sahardea*.
- SAIESKA, SAIETS: (saieska, saiets: de soslayo, costado). *Saieska* ibili ginen. *Saie-tsean* yo zion. *Saiets* hortan.

- SAIESKI: (saietseko aragie: carne de costado). Xerri pusketaik, *saieskie* hoberena. *Saieski* ona yan dugu.
- SAHATSA: (saratsa: sauce). Erreka ondoko *sahatsa* moztu dugu.
- SAIETS HEZURRE: (saiets hezurra: hueso del costado). *Saiets hezurre* hautsi zitzaion.
- SAGARROIA: (trikua: erizo). Baratzean ikusi dut *sagarroia*. *Sagarroi* haundi bat.
- SAKAIL, SAKI: (zauri: herida). *Sakail* haundie egin zioten. *Saki* hori sendatzea kostako zaio.
- SAILKE, SAILKETU: (sailka, sailkatu: por grupos, agrupar). Yarri zaitetze *sailke*. *Sailketu* yendea.
- SALIA, SAHALIA: (segalera: donde se hecha la hierba en la cuadra). Salia *hautsi* zaiku. *Sahalia* konpondu behar dugu.
- SALBATORE: (Igokunde: Ascensión). *Salbatozetan* Iruriteko bestak. Bier *Salbato-re*. Bihar *Salbatore*.
- SALMENTA: (salmenta: venta). *Salmenta* guti aurtengo ferietan. Gaur *salmenta* ederra.
- SAMATSA: (iretze mukuru: montón de helecho). *Samatsa* pile bat in dugu. *Samatsa* hoiek bildu.
- SAMURTU: (aserratu, sumindua: enfadado). Aita *samurtu* zaiku. *Samur* nerekin.
- SAINDU: (santu: santo). Aste *Sainduan* besta. Bakotxak bere *sainduari* otoitz.
- SAINGE, SAINGEKA: (zaunka: ladrar, ladrando). Zakurre *sainge* ai da. Zakur hoi beti *saingeka*.
- SAINGETU: (saingatu: ladrar, que ha ladrado). Zakur horrek *saingetu* du. *Saingetzen* du atsetan.
- SANPIROLL, SANPIROLLA: (odolki lodi lodia: morcilla muy gorda). Gaur *sanpiroll* yatea. *Sanpirollak* badu yateko aunitz.
- SAPELARRA: (belar clase bat: una clase de hierba). Gure baratzean *sapelarra* pileka.
- SAPA: (sargoi, sargori: nublado y calor, pesado). Gaur *sapa* dago. Denbora zakarra hau *sapa!*
- SARDA: (trapu zakar bat: trapo de tejido muy burdo). *Sardakin* garbitu ginuen. Sorallue garbitzeko *sarda* ona.
- SARGOI, SARGORI (SAPA): (sargoi, sargoñi: pesado, calor). *Sargoi* dago, izerdie heldu da. Egun hotan beti *sargoi*.
- SAROI, SAROIA: (saroi: majada, borda con prado). Gure *sarioan* bildu ginuen. *Saroi* hortan ederki egoten gara.
- SARRI ARTIO: (gero arte: hasta luego). *Sarri artio* berehala etorriko naiz. *Sarri artio* ama.
- SARRI: (gero: luego). *Sarri* torriko naiz. Torri zaitte *sarrixago*.
- SASITU: (sasitu: cubrirse de zarzas). Bazterrak *sasitu* zaizkigu, dena *sasiek* hartuek.
- SASOIN: (sasoi: sazón, época, tiempo). *Sasoin* hunten uri aunitz. *Sasoin* du lanak?
- SASOÑEAN: (sasoi: que está fuerte, pletórico). Gure gizona *sasoñean* dago. Gazte hoién sasoña!
- SASITIK LEKURE: (esaera bat: es un dicho). *Sasitik lekure* gan nintzen.
- SATARRA: (beien eritasune: una enfermedad de las vacas). Bei gorrie *satarrakin* daukegu. *Satarra* sartu zaiku.
- SATOR MUKURU: (sator mukuru: topera, montón de tierra que hacen los topos). Gure belaian badire hainbertze *sator mukuru*. *Sator mukuru* aunitz.
- SATURDINE: (xagua, soro-xagu: ratón campesino). Gure landan hil tugu lau *saturdin*. *Saturdinek* pileka.

- SEGA KUTXUE, SEGA KOTXUE: (sega poto: un pote lleno de agua donde se lleva la piedra de afilar). *Sega-kotxue* beti gerrontzian. *Sega-kotxue* hemen dut.
- SEGA POTO, SEGA-OPORRA: (sega-kotxu: pote lleno de agua donde meten los segadores la piedra de afilar. *Sega-oporra* beti gerrontzian. *Sega-potoa* hemen dut.
- SEGA POTO, SEGA-OPORRA: (sega-kotxu: pote lleno de agua donde meten los segadores la piedra de afilar. *Sega-oporra* belaian utzie dut. *Sega-potoa* ondatu zait.
- SEGA-KIDER: (sega kirtena: mango de la guadaña). *Sega-kiderra* hautsi zitzaiten. *Sega-kider* berrie behar dut.
- SEGA-XANGO: (sega-xango: pieza de la guadaña por la que se une al mango). *Sega-xango* hau eztago ongi. *Sega-xangoa* konpondu behar da.
- SEGALERA: (segalera: donde se hecha la hierba en la cuadra). Beiteiko *segalera* arras ongi egine dago. *Segalera berrie*.
- SEGA-MALLU: (sega-mallu: martillo para adelgazar el corte de la guadaña). *Sega-mallu* ona dut. *Sega-mallu* hunekin lan ederra iten dut.
- SEGARRI: (segarri: piedra para afilar la guadaña). *Segarri* hau bezalakoik iñon ez. *Segarri* ona.
- SEGURANTZA: (segurantzaz: seguridad). Zurekin ez dut batre *segurantzik*. *Segurantzaz* guti.
- SEGURTE FIO NAIZ: (seguru aski bezala: aseguraria). *Segur ta fio naiz* bera han dagola.
- SEURIK: (segurik: sin duda). Kostako zaiku mile pezta *seurik*. Bai *seurik*.
- SEME BITXI: (semebitxi: ahijado). Maite dut nere *semebitxi* ederra.
- SEMEDER: (San Primo egunari deitzen zaio: día de San Primo). *Semeder* eguneko urie, berrogei eguneko urie.
- SIXTE, XIXTE: (ziztatu: pinchazo). Orratzakin *sixte* in nion. *Xixtetu* nion. *Sixte* haundie.
- SIÑESTE, SINESTE: (siñiste: creencia). Hortan *siñeste* haundie dugu. *Siñesten* dugu. *Sinetsi* dut.
- SOHORRERIE, SOGORRERIE: (gorreri: sordera). *Sorreriek* ez du gauz onik. *Sohorreri* horrekin beti gaizki.
- SORRA, SOHORRA, SOGORRA: (gorra: sordo). Zein *sorra* zaren. *Sohortu* zara. Hemen denak *sogorrak*.
- SORALLUE: (sorailu: piso de una habitación, tarima). Gur etxeak *sorallu* ona du. *Aspaldiko sorallue*.
- SOINBURU: (bizkar gaina: hombro). Gipona *soinburuen* zaraman. *Soinburuen* dakarra.
- SOBERA, SOBERATU: (gehiegi: demasiado, sobrado). Hau *sobera* duzu. *Soberatuko* zaiku. *Soberaxko* guretako.
- SOBERAKINE: (gehiegikeria: sobras). *Soberakinek* aspertzen dute. *Soberakinek* bota.
- SORGIN-AFARI: (sorgin afari, gau erdiko afaria: cena de media noche). Goizeko hiruetan egin ginuen *sorgin afari* ederra.
- SORGIN SALDA: (sorgin salda: caldo de brujas). Zugarramurdin *sorgin-salda* hartu ginuen.
- SORKIZUN: (iturburu, sortzen den lekua: nacedero, manantial). Herriko iturriak hortxe dauke *sorkizune*.
- SOLAS: (hitzegin: hablar, conversación). *Solas* goxoak maite ditut. *Solasean* ari gara. *Solas* onak.

- SOLASTURI: (berritsu, eletzu: hablador). Bazkalondoan denak *solasturi*. Zein *solasturie* zaren.
- SOLASALDI: (hizketaldi, hitzaldi: charla). *Solasaldi* ederra egin dugu. Yende solasturiek *solasaldi* luzeak.
- SOSA: (dirua: dinero). *Sosa* denek maite. *Sosik* gabe deusez. Bakea ta bi *sos*.
- SOSDUNE: (diru duna: que tiene dinero). Nere osaba *sosdune* da. Hemen *sosdun* aunitz.
- SOINKE: (bizkarka: a hombros). *Soinke* egin ginuen lana. *Soinke* aitu ginen.
- SONBOR-AITZURRE: (haitzur haundia luberriak egiteko: azadón para roturaciones). *Sonbor aitzurrekin* atra ginuen lugerrie. *Sonbor aitzurre* pisue da.
- SORLEKU: (jaino den lekua: sitio de nacimiento). Maite dut nere *sorlekua*. Nere *sorlekuan* bizi naiz.
- SORTETXE: (jaino den etxea: casa donde ha nacido). Nere *sortetxea* berritu dute. Nere andrearen *sortetxea*.
- SORTERRI: (jaino den herria: pueblo donde ha nacido). Nere *sorterrian* hil nai nuke. *Sorterri* urrun bizi da.
- SORO: (belarra: césped, segundo corte de hierba). Belarrak onak eta *soroak* hobeak. *Pilota-soro* aunitz hemen.
- SOLASBIDE, SOLASPIDE: (solasbide: motivo de habladurias). Gure hauzoan gertatu denakin *solasbide* franko bazterretan.
- SOBRANIA: (nabarmena bezala: exagerado o algo así). Neska hori *sobrania* da. Bertze hoiek ere *sobraniak*.
- SORAIO SORAIOA: (soraio: cerdo atacado de cisticerco). Zerri *soraioa* atra zaiku. *Soraioa* gaixtoa da.
- SUKERRA: (sukarra: fiebre, calentura). Gure hurre *sukerrakin* daukegu. *Suker* haundie.
- SUTOPILE: (gari iriñakin egiten den taloa: talo hecho con harina de trigo). *Sutopil* goxoak yan tugu. *Sutopilek* gaur yateko.
- SUGERRIE: (sua egiteko: combustible para hacer fuego). Hemen badugu *sugerr* franko. *Sugerr*ie behar da.
- SUFLIA: (bizkorra, ederra: robusto). Mutil *sufli*a gure Martintxo. *Sufli*a eta aski ona.
- SUKIL, SUKIL-ONBORRA: (sukil-enbor: tronco que arde en el hogar). Onbor hunek *sukilteko* balio du. *Sukil-onbor* yorie.
- SUKIL-LEKUE: (sukil-tokia: sitio donde se coloca el tronco en el hogar). *Sukilteku*en ederki kokatu da onborra.
- SUMANDILE: (sugandilla: lagartija). Pareta zar hoietan *sumandilek* pileka.
- SUMUSKERRA: (musker, suge-musker: lagarto). *Sumuskerra* sartu zitzaikun etxe barnera.
- SUMETU: (somatu: barruntar). *Sumetu* ginuen han zerbait bazela. Ez dut deus *sumetu*.
- SUNSUNE-SUNSUNA: (ergel, jende iluna: bobalicón). Zein *sunsune* den andre hori. Yende *sunsun* hoiekin kasu.
- SUSPERRA: (sutsu, susper: fogoso, ardiente). Bero izigerrie *susperra* zagon.
- SUSERA: (susara: celo de la vaca). Gure bei gorrie *susera* dago.
- SUNTSITU: (desegin: deshacer). Etxea *suntsitu* zuten. Bazter guziek *suntsituek*.
- SENDABIDE: (sendabide: remedio). Eritasan horrek eztu *sendabide*ik. *Sendabide* ona da.
- SAKELA: (sakela: bolsillo). *Sakelean* badut ziloa. *Sakel* haundie eta sos guti.

- SAKELUTZ: (sakelutz: bolsillo vacío, sin dinero). Gure herrian gizon bati deitzen zioten *sakelutz*.
- SUGURRE (SUDURRE): (sudurra: nariz). *Sugurraundi* aunitz hemen. *Sugurre* aunpetu zaizu.
- SASTORRA: (ausarta, denetan sartzen dena: atrevido). Hau mutiko *sastorra!* Zein *sastorra* zaren!

-T-

- TALOBURDINE, TALOBURDINE: (taloburdina: pieza de hierro para asar tortas de maíz). *Taloburdinekin* aitzen gara. Taloburdin ona dugu.
- TALOMANTENUE: (talomantenu: pieza curva de madera para asar talos). *Talomantenu* ona dugu taloak erretzeko. Talomantenu.
- TANATUE: (tanatua: caerse el vello a los animales, las plumas a las aves). Badugu ollo lepo *tanatue*. Ardi *tanatuek* ere badire.
- TANTAIA: (tantaia: árbol bravio, tronco de árbol sin ramas). Bertizko oihanean *tantai* ederrak. Haritz *tantaia*k.
- TANTIKETU: (ez dela mugitzen: que no se mueve). Mugitzeko erran eta ez *tantiketu* ere. Ez *tantiketzen!*
- TARATILU, TARATELU: (zuloak egiteko tresna: herramienta para agujerear). *Taratilu* horrekin ziletu dugu maia. *Taratelu* ederra.
- TARTALLA: (arrote: desarrapado). Zein *tartalla* zaren. Hau yende *tartalla!*
- TARRAPATAKA: (arrapaladan: a tropezones). *Tarrapataka* gan ginen. *Tarrapataka* etorri ere.
- TARRATA, TARRATATU: (zarrast, zarrasta, urratu: rasgar, rasgón). Anbateko *tarrata* in datate atorran. Dena *tarratatu*.
- TARRATARI: (puzkerti: pedorro). *Tarratari* zikine gaie hemendik! Hau mutiko *tarratarie!*
- TTALLA, TTARRA: (txikia: pequeño). Gizon *ttallak* espantu haundiek. *Ttarra* eta *tzarra*.
- TTARTU, (TTIPITU): (txikitu: empequeñecerse). Gure gizona *ttartzen* ai de. *Ttartzten* eta zahartzen. Gure gizona *ttartzen* ari da.
- TTANTTA: (ardo: vino). Andre horri *ttantta* gustatzen zaio. *Ttantta* du maite.
- TTANTTA-GOXUA: (ardo goxoa: vino dulce). Amatxin etxean *ttantta goxua* hartu ginuen.
- TELLERINE, TELLARINE: (teilagille: tejero). Nere lengusue *tellerine* da. “*Tellarin*” Baztango dantza Bat.
- TEKU: (teku: deju). Ardo hunek badu *tekue*. *Teku* hau arras txarra da.
- TELEKA: (aspergari: latoso, pelma). Hau gizon *teleka!* Beti *teleka* horrekin.
- TEMATZU, TEMAZU: (setatsu: temoso). Hau neskatiko *tematzue!* *Tematzu* eta berekoia. Zein *temazue* zaren. *Temazu* eta gaixtoa.
- TENORE: (ordua, garaia: tiempo, hora). *Tenore* txarrean etorri zara. Bazkaltzeko *tenorea* da.
- TENTUMOTX: (muxkin, nigarti: llorón). Gure hurre *tentumotx* dugu. Arront *tentumotx*.
- TETELA: (tetela: ceceoso). Hau gizon *tetela!* *Teteletu* zaiku gizona. *Teteldu*.
- TILISTETU: (Untzi batera ura bota eta astindu. Agitar el agua en una vasija). *Tilistetu ongi untzi hori*. *Tilistetu* eta ur zikine bota.
- TITIDORRA: (titilegorra, ao-gozagari: chupete). Haur hunek *titidorra* maite du. *Titidorra* hautsi du.
- TIRRIE, TIRRIETU: (tirria: anhel). Neska hortaz arras *tirrietue* nago. Hau *tirrie!*

- TIPUL-AZKAIA, TIPULAZKAI: (tipulazkai: cebolla que se planta para simiente). Baitugu *tipulazkaia*k Maiatzian yateko. *Tipulazkai* onak.
- TTIPIE: (txikia: pequeño). Neska *ttipie* bai, baño ernea. *Ttipittoa* da.
- TTIPITU: (txikitu, laburtu: achicar, empequeñecer). Gizon hori *ttipitu* da. Zorrak *ttipitzen* ari dire.
- TTILITTE, TILITE: (gustorik gabeko yanaria edo edaria: comida sin sustancia). Salda hau arront *ttilitte* da. Salda *ttilitte*.
- TOLOTA: (arrautz ustela: huevo podrido). Arroltze tolotak usein txarra du. Arroltze *tolota*.
- TOTORIKO, TTOTTORIKO: (kokoriko: en cucullas). Yarri zaite *ttottoriko*. *Totoriko* yarri ginen.
- TTOTTOLATUE: (ergeldua, zozotua: atontado, sin fundamento). Gure osaba arront *ttottolatue* dago.
- TTAUTTE: (tragosko bat egin: hechar un trago, beber algo). Amatxin etxean *ttautte* in ginuen. *Ttautte* goxua.
- TUTULU: (tutulu: moño). Neskatik horrek zer *tutulu* polite duen. *Tutulu*.
- TUPINE: (estu, tinko, lur gogorra: tupido). Gure landako lurre *tupin tupine* dago. Arras *tupine*.
- TUTUE: (tutu, turuta: corneta). Yotzak *tutue*. *Tutue* yo dute. Hemen *tutularie*.
- TTUE: (listu: txistu, saliva). *Ttue* bota zion aurpeire. Ez *ttuik* bota.
- TUPINE: (ontzi clase bat: marmita olla de metal con tapa). *Tupine* ederra izebain etxean.
- TTUTTURRU: (mendi gallur zorrotza: cúspide de montaña, pináculo). *Ttutturru* hartan izan ginen. Gorasko dago *ttutturru* hure.
- TRAKETSA: (zarpail: grosero). Yende *traketsa* bazter hoketan. Zein *traketsa* zaren.
- TRAPA: (ardien gaitza: jadeo de ovejas). Gure artaldean *trapa* sartu zaiku. *Trapa* txarra da.
- TRIGUNE: (eskalaburu: tribuna). Gure etxeak *trigune* ederra du. Etxe gibelean *trigune*.
- TROSTAN: (trosta, trostan, draka-draka: al trote). *Trostan* etorri ginen. Zaldiz eta *trostan*.
- TZARRA: (gaixtoa, gaizkin: malo). Gizon hori arras *tzarra* da. *Tzarra* eta maltzur-re.
- TAPIE, TAPITU: (tapitu: tupido, espeso). Uri erauntsi hoiek lurrek *tapitu* dazku. Lur *tapie*.
- TIRRINTE: (tirrin, txirrin: timbre). Despertadore hunek *tirrintik* eztu yotzen. *Tirrintek* yo du.
- TRIPUS TRAPUS: (lana presaka eta nolanai egina: hacer algo sin orden). Lan hau *tripus-trapus* ine. Zu beti *tripus-trapus*.
- TRAGAZA: (otea xatzeko tresna: herramienta para triturar argoma). *Tragaza* hunekin otea ederki xatzen dugu, xe xea inik. *Tragaza* Sunbillan hartua.
- TRALLUKE: (garia erauzteko tresna: palo con el que se desgrana el trigo). *Tralluke* tresna zaharrenetako bat da. Gure gazte denboran ogie erauzteko beti *trallukekin*.

—TX—

TXANTXIGORRA: (Txantxigor: cimarrón). *Txantxigorrak* zein goxoak diren. *Txantxigor* onak.

TXALMA: (txalma: albarda ligera). Zaldi horrek *txalma* berrie behar du.

- TXINGA: (arrantzako sare bat: red para pescar). *Txingakin* arpatu gintuen arrañak. *Txinga* ona da.
- TXINGER-AZPI: (urdai-azpi: jamón). *Txinger-azpi* ederrak gure etxean.
- TXINGERRA (ZINGERRA): (urdaia: tocino). Zerri gazteain *txingerra* ona da. *Txinger* onak.
- TXINGER-URIN: (urdai koipe: grasa de tocino). *Txinger-urinekin* prexistu dugu.
- TXINGURIE, TXUNGURIE: (txingure: yunque). Herriko arotzak lau ehun kiloko *txingurie* saldu du.
- TXINGIL: (txingil: a la pata coja). *Txingilke* gan ginen. *Txingilke* aunitz nekatzen da.
- TXITA, TXITE, TXITO: (txita: polluelo). Baitugu hainbertze *txito*. Hil zaizkigu lau *txita*.
- TXIPA, TXIPE: (arrai klase bat: una clase de pez de río). Baztango ugeldean badire *txipek* pileka.
- TXISTORRA: (txistorra, lukainka: longaniza). Hemengo *txistorrak* badu erreliste. Hemen *txistor* onak.
- TXIÑURRIE: (txiñurria: hormiga). Yendea bildu zen *txiñurrie* bezala. *Txiñurri* aunitz.
- TXOKOTA: (txokota: eje del fruto). Sagarra yan eta *txokota* bota. *Txokota* ez yan.
- TXOKOTO: (Elizondoko karrika bat: Un lugar de Elizondo). Orai *txokoton* bizi naiz. *Txokoto* Elizondon dago.
- TXULUBITE: (txistu edo txulubita: silbo, txistu o flauta). Hauzoko mutiko horrek *txulubite* yotzen du.
- TXUNGUR: (urdai-azpiko ezurra: hueso del jamón). Banabarra *txungurrekin* ego-sie zein ona den. *Txungur* ona.
- TXARRANTXA: (txarrantxa: objeto para limpiar el ganado). Beiak *txarrantxakin* garbitzen ditugu. *Txarrantxa* ona.

-U-

- UBELA: (ubala: correa). Erleju hunek *ubel* berrie behar du. *Ubela* ondatu zait.
- UBELDURE: (ubeldura: cardenal). Anbateko *ubeldure* duzu. Gorputze *ubeldurez* betea.
- UBER: (zikin: sucio). Zureak eder eta bertzenak *uber*.
- UBERROA: (ur zikinak: riada sucia). *Uberroak* kalte haundiak egin ditu. *Uberro* haundia.
- UGELDE, UGALDE: (ibaia: río). *Ugeldea* berratu da. "Baztan" *ugaldean* arrain onak.
- UFESTUE: (zikin, likits: hediondo). Yende *ufestue* bazter hoketan. Denak *ufestuek*.
- UFRELLA: (abail: honda). *Ufrellakin* arrie tiretu ta il zuen Dabidek Goliat.
- ULIBELTZA: (eulibeltza: mosca negra). Kasu zinger-azpi horrekin *ulibeltzak* ukitu ez dezan.
- ULI, ULIE: (euli, elbi: mosca). Etxe huntan *uli* aunitz. Zein *ulie* zaren. *Uliek* uden.
- ULITXE: (eltxo: mosquito). *Ulitxek* pileka bide hortan. Zoko hoietan *ulitxe* aunitz.
- UKITU: (ikutu: tocar). *Ukitu* baizik ez nion in. Hau *ukitu* gabe dago. *Ukitze*.
- UKONDOA: (ukalondoa: codo). *Ukondoa* urbil eta musuik ezin man. *Ukondoa* makur.
- UKUMILE: (ukabilla: puño). *Ukumile* haundie eta eskumutur mehea. *Ukumilekin* yo.

- UMERRIE: (bildots hilla: cordero muerto). Aurten *umerrie* merke. *Umerrie* erosi dugu. *Umerrie* ona da.
- UMETU: (umatze: echar crías). Ardi guziak *umetu* zaizkigu. Urdama ere *umetu*.
- UMEKOR: (umekor: que produce muchas crías). Etxe hortan denak *umekor*.
- UNIDEA: (iñudea: nodriza). Gure lengusua *unideakin* azi zuten. *Unide* azkarra.
- UNTZI: (ontzi: vasija). *Untziek* ongi garbitu. *Untzi* hortan sartu dut.
- UNTZITU, UNTZIE: (joaldia: zurrar). *Untzituko* zaitut. Anbateko *untzie* hartu ziken.
- UNERAÑO: (honeraño: hasta aquí). *Uneraño* etorri zen. *Uneraño* egin dugu.
- UNET, UNAT, HUNAT: (honera, honara: hacia aquí). Zato *hunet*. Ator *hunat*. Torri *hunet*. *Hunetakoan* karri.
- UNEXAGOTTO: (onexago: un poco más aquí). Torri zaitte *hunexagotto*. Hor ez, *hunexagotto*.
- URBIL: (urre, gertu: cerca). *Urbil* dago gure heriotza. Bestak *urbil* eta soñularik ez.
- URBILDU: (urreratu: acercar). *Urbildu* zaitte gehiago. *Urbildu* zaitezte.
- URBILEGI: (urbilegi: demasiado cerca). Pixke bat urrunxago, hau *urbilegi* dago. Hoi ere *urbilegi*.
- URI-LANKARRA: (xirimiri: llovizna). *Uri-lankarra* ari du. Otsondon *uri-lankarra*.
- URIE, URIA: (euria: lluvia). *Urie* ai du. Atzo ere *urie* in zuen. Beti *urie*.
- URIN, URINE: (koipe: manteca, grasa). *Urin* sobera du. Zerri *urinekin* prexistu dugu.
- URDEKERIE: (urdekeria: cochínada). Zer *urdekerie* in dakuten. Etzazule holako *urdekerik* in.
- URTXILE: (urkulla: horquilla). *Urtxil* horrekin inen dugu. Hemen dago *urtxile*.
- URIXKI: (euri pixka bat: llovizna). Gaur *urixki* dugu. Denbora zirtzile, *urixki*.
- UR-YAUZI: (turrusta: cascada). Mendi tarte hortan *ur-yauzi* ederra dugu.
- URTXINTXE: (kattagorri: ardilla). Bertizko oihanean *urtxintxe* aunitz. *Urtxintxe* polite da.
- URTETS, URTETSA: (urtats, urtasgarri: aguinaldo). Urte berri egunean *urtetsak* eskatzen dugu. *Urtets, Urtets!*
- URRIKITU: (damutu: arrepentirse). *Urrikitu* zitzaiten bai. Denak *urrikituek*.
- URRIKIMENTU: (damu: arrepentimiento). Gaizki in dut eta badut *urrikimentu*.
- URRINDETU: (usaintzatu: perfumar). Belar onakin zoko guziak *urrindetu*. *Urrindetu* ongi.
- URRIN, URRINE: (usai, usaia: olor). *Urrin* txarra hemen. Hau urrine! Zer da *urrin* hau!
- URRETU: (urratu: deshacer). Gure ardi-borda *urretu* dugu. *Espartinek* *urretu* zaizkit.
- URDINDUE, URDINDU: (lizundu: enmohecerse, musido). Ubel hau *urdindu* da. Baratxuriek ere *urdinduek*.
- URRATS: (pausoa: paso). *Urrats* bat aitzinet, *urrats* bat gibelat. Gure *urratsak*.
- URREN: (zorian: a punto de...). Gur osaba *hil-urren* dago. Gure sosak ere *akitu-urren*.
- URRUPE: (zurrupa: trago). Ardo gorritik *urrupe* ederrak in gintuen. Nik *urrupe* bat aski.
- URREZTATU: (urrez bete: forrar de oro, dorar). Ortza *urreztatue*. Elizeko aldarea ongi *urreztatue* dago.
- URZORRI: (urzorri: piojo de agua). Putzu hortan *urzorri* aunitz. Turri hortaik ez edan, *urzorriek* baitu.
- URRUN, URRUNXKO: (urruti, urrutixko: lejos). Mendi hoi *urrun* dago. Guretako *urrunxko*.

- URRUNDU: (urrutiratu: alejar, alejarse). *Urrundu* zaiku gure lagune. Gañerakoak ere arras *urrunduek*.
- USEÑA, USEIN: (usaia, usai: olor). *Usein* ona duzu. Hor *usein* txarra eta nolako *useña*.
- USEINKE: (usaika: oliendo). Zer ai zara hor *useinke*. Zakurrek bezala *useinke*.
- USMETU: (usai-egite: olfatear): *Usmetu* nuen hor zerbait bazela. Beiak ura *usmetu* du.
- USMOA: (usma: olfato). Gure beorrak *usmo* ona du. Horren usmoa!
- USMOKA: (usaika: oliendo, olfateando). Bei hoiek beti *usmoka*. Beorra ere *usmoka* dabile.
- USU: (usu: espeso). Arbiak *usu* landa hortan. *Usu*, bakandu behar dire.
- UPEN: (igo, jaso: levantar, subir). Zenbat aldiz *upen* zara *Legatera*? Arri haundia *upen* dut.
- UZTEDIA: (uztedia: aro de cuero donde se sujeta el timón del carro). Sartu behar dugu lardaia *uztedian*. *Uztedia* ondatu zaiku.
- UZKUR, UZKURTUE: (uzkur: silencioso, melancólico, retraído). Gure mutikoa beti *uzkur*. Osaba ere arras *uzkurtue*. Heriotzaren oroitzapenak *uzkurtzen* du bekataria.
- URDETU: (zikindu: ensuciar, hacerse inmundo, puerco). Nere etxe polita *urdetu* datate. Ari dire paretak *urdetzen*.
- UZKELDU: (uzkeldu: atar al ganado las cuatro patas). Bildotsak *uzkeldu* ditut. Ongi *uzkelduek* laxatu ez daitzin.
- UBERTU: (zikindu: ensuciar). Esne hau *ubertu* duzu. *Ubertu* dire errekak. Uberroa, Uber.

-X-

- XAHARRA: (zarra: viejo, viejito). Nola *xahartu* den gure gizona. Hau gizon *xaharra!*
- XALMA: (txalma: albarda ligera). Zaldi horrek *xalma* ederra du. *Xalma* berrie da.
- XALOA: (maitagarri: cariñoso). Neska *xaloa* eta yostakina. Mutiko *xaloak* dire.
- XALUPE: (txalburu, igeltxo: renacuajo). Erreka bazter hortan *xalupe* aunitz.
- XANGRINDUE: (naigabetua: disgustado). Arront *xangrindue* dago. Denak *xangrinduek*.
- XARBO: (zarbo: barbo). Gure herriko ugeldean badire *xarbo* aunitz. *Xarbo* ttipiak.
- XAKARRA: (xakarra: costra). Baduzu *xakar* bat kopetan. Dena *xakarez* betea dago.
- XARRANTXA: (Mandoek erabiltzen duten kokotz-ualaren burdiña: barboquejo). *Xarrantxa* ederra dauke gure abreak. *Xarrantxa* Frantzietik karrie.
- XARTEXA, XARTAXA: (erdoil: roña de las plantas). Banabarrak *xartexakin* ondatu dire. Patatak ere *xartexa*.
- XATARRA: (aur-oial: pañales). Haur horri aldatu *xatarrak*. *Xatar* garbiek behar ditu.
- XAPELA: (txapela: sombrero). *Xapel* ederra duzu. *Xapela* behar dut.
- XAPINE: (galtzerdi clasea: calcetin especial). Neguen *xapinekin* ibiltzen naiz. *Xapinek* maite ditut.
- XAUNGARRIE: (labea garbitzeko isetsa: Se usa para limpiar el horno). *Xaungarriekin* garbitzen dugu labea. *Xaungarrie* hor dago.
- XATU, (XEATU): (marruskatu: masticar, hacer papilla). Aragia *xatu* ongi. *Xe-xea* egin. *Xeatu* ongi.

- XAXKITO: (laka: almute, almud). Nai nuke *xaxkito* bat arto pikorra. *Xaxkito* bat aski dut.
- XEA: (gauza ttipia: cosa menuda). Gauza *xea* duk hau. Yende *xeakin* dabile.
- XEHETASUN: (xehetasun: menudencia). *Xehetasun* guziak agertu. *Xehetasunak* ongi eman ditut.
- XERRENDA: (xerrenda: tira de tela). Ohial *xerrenda* leihotik dilinden.
- XERRI-GEREZI: (txerri-gerezi: cereza silvestre). Mendi zoko hortan badire *xerri-gereziek*. *Xerrigerezi* onak.
- XERREKATU, XERRADATU, XERREGATU: (aitzurtu, belarrak kendu: quitar hierba con azada). Lehenik ongi *xerrekatu*. *Xerradatu* ongi. *Xerregatu* dugu.
- XERPELA: (edari edo salda epela edo ez hain ona. Bebida caliente). Hau ardo *xerrepela*. Salda *xerrepela*.
- XERTO, XERTATU: (xerto: vacuna, injerto). Ardiak *xertatu* ditugu. Sagarrondo ere *xertatue*.
- XETUME: (setati: temoso). Hau gizon *xetume!* Zein *xetume* zaren! *Xetume* ta gaixtoa.
- XERRI-BAZKA: (txerri jana: comida de cerdos). *Xerri-bazka* ona biltzen dugu. Badugu *xerri-bazka* pileka.
- XEXENKO: (zezengai: novillo). *Xexenko* ederra dugu. *Xexenkoa* saldu behar dugu.
- XILKO, XILKO-ERTZE: (zilbor: ombligo). Zilbor-este: cordón del ombligo). *Xilkoa* agerian duzu. *Xilko-ertzetik* gaizki ibili zen.
- XINGERRA (ZINGERRA): (urdaia: tocino). Guk *xinger* aunitz yaten dugu. *Xingerra* eta arroltzea.
- XINGER-URIN: (urdai-koipe: grasa de tocino). Patata prexietuek *xinger-urinekin*. *Xinger-urinekin* busti bat.
- XINGER-AZPI: (urdai azpi: jamón). *Xinger-azpi* onak nere sortetxean. *Xinger-azpi* bat yan dugu.
- XINGER-GIZENA: (urdai-gizena: tocino gordo o lo gordo del tocino). *Xinger-gizena* ongi prexitu. *Xinger-gizena* ez dut maite.
- XINGER-IÑERRA: (urdanzaki: parte magra del tocino). *Xinger-iñerra* maite dut. *Xinger-iñerra* yan ginuen.
- XIGORRA, XIGORTU: (xigorra, xigortu: tostar, tostado). Ogi *xigorra*. Kasu sobe-ra *xigortu* gabe.
- XILKE: (ixilka: a calladas). Hau *xilke* egin behar da. *Xilke* iñork yakin gabe.
- XINGER-ZAFLA: (urdai-zafla: filete de tocino). *Xinger-zafla* bat gogotik yain nuke. *Xinger-zafla* ederra.
- XIKANA: (iruzur: trampa, engaño). Etzazule *xikanik* egin. *Xikana* in daku. *Xikana* haundie.
- XILIK: (ixillik, ixilik: silencio). Egon zaitezte *xilik*. *Xilik* egon. *Xilik* egon gara.
- XIMIKO: (atximur, tximiko: pellizco). Anbateko *ximikoa* in zatan. *Ximiko* mingarrie.
- XIMIKO-BERRI: (tximiko-berri: pellizco de estreno). *Ximiko-berri!* zapata berriekin. *Ximiko-berri!*
- XIMURRE: (zimur: arrugado, arruga). Zein *ximur* dagon gure amatxi. Kopetako *ximurrek*.
- XIMURTU: (zimurtu: arrugarse). Gure amatxi arras *ximurtu* zaiku. Arront *ximurtue*.
- XIMURKERI: (zimurkeri: mezquindad, tacañería). Etzaitela holako *ximurkerietan* ibili. Hau *ximurkerie!*

- XIMURTASUN: (zimurtasun, zimur: arruga, pliegue). Baduzu kopetan halako *ximurtasun* bat. *Ximurtasunek* ageri.
- XIXTE, XIXTETU: (zizte, ziztetu: pincho, pinchar). *Xixte* bat egin zion. *Xixtetu* zion. *Xixte* in ta odola atra.
- XIXTORRA: (txistorra: longaniza). *Xixtorra* ta arroltzea zein onak diren. *Xixtor* goxua.
- XIRIXTILO: (lokarri: lazo). *Xirixtiloa* in zazu eta koropiloik ez. *Xirixtiloa* aski.
- XIXERI: (zizari: lombriz). Gure aurrek *xixeriek* baitu. *Xixeriek* gaixtoak dire.
- XIXTU, XUXTU: (txistu: silbar, silbido). Maipetik *xixtu*. *Xixtu* ta *xuxtu* nai duzun guzie.
- XOPINE: (zotina: hipo). Gure neskatikoai etzaio *xopine* gaten. *Xopine* txarra da.
- XORAGARRIE, XORAGARRI: (zoragarri: deleitable). Maritxu zein *xoragarrie* den. Neska *xoragarrie*.
- XORATU: (zoratu: marearse, encantar también). Purua erre eta *xoratu* nintzen. Neska horrek *xoratu* nau.
- XORTA: (xorta: liquido en poca cantidad). Ardo *xorta* bat edan nuen. *Xorta* batekin aski. Esne *xorta*.
- XORANDA: (ero xamarra: locuela, locuelo). Hau neska *xoranda!* Etzaitela neska *xoranda* horrekin ibili.
- XORROTO: (sabel, zorro, zorroto: tripa, tripita). *Xorrotoa* agerien duzu. Gure aurrek zer *xorroto* polite duen.
- XOKO: (txoko: rincón). Maite dut nere *xoko* hau. Etxe *xokoa*. Sukelde *xokoa*.
- XOTONA: (sakon: hondo). Plater *xotona* da zopa yateko. Kartzazu plater *xotona*. *Xotona* behar dut.
- XOXO, XOXOA: (zozo, zozoa: tordo). *Xoxoak* kantari, zein xoragarri. *Xoxo-dantza* Baztanen.
- XUKU: (idor, legor: seco). Bidea *xuku* dago. *Xuku xuku*, ezta logik.
- XUKETU, XUKATU: (sekatu, idortu, legortu: secar). Untziek *xuketu*. *Xuketu* ongi. *Xukezazu* ongi.
- XULUFRIN, XULUFRINE: (lore clasea: clase de flor, frase de cariño también). Etxean baitugu *xulufrinek*. Zu zara gure *xulufrine*.
- XUME: (gauza txikia: menudo, cosa pequeña, sin importancia). Gauza *xumea* duk hori. Ni gizon *xume* bat naiz. Yende *xumea*.
- XUR-XUR: (xur-xur: avaricia, tacañería, ahorrando). Gu *xur-xur* bizi gara. *Xur-xur* ibili zaitezte.
- XURKINE: (zerri jana: comida para los cerdos, sobras de la comida). *Xurkin* ona zerriendako. Etxe guzietako *xurkinek* bildu.
- XURINGOIA: (zuringo: clara de huevo). Arroltzearen *xuringoakin* goxoki ona egi-ten da.
- XURIMENTA: (zurimenta: ropa blanca, sábanas, etc.). Etxean *xurimenta* ona dugu. *Xurimenta* horrek balio du.
- XURITONDO: (Xuritondo: hoja de la mazorca de maíz). Gure beiek *xuritondoa* yaten dute. *Xuritondoa* ona da.
- XUXENPIDEAN: (zuzenbidean: hacer bien las cosas). *Xuxenpidean* in tugu gure aferak. Beti *xuxenpidean*.
- XURRUT: (zurrut: beber un trago). Hemen *xurrut* eta han *xurrut*, gero mozkortu.
- XULUBITE: (txistu, txulubita: silbo, flauta). *Xulubite* berrie erosi dut. Horrek *xulubite* ongi yotzen du.
- XULUBITERIE, XULUBITARI: (txistulari: el que toca el txistu). Gure herrien *xulubitari* ona dugu. *Xulubitari* gaztea.

- XAMUR, XAMURRE: (samur, samurra: tiernecito). Aragi hau zein *xamurre* den.
Xamur xamurre.
- XARAKA: (xaraka: arbolado con árbol pequeño). *Xaraka* hortan sartu da basur-dea. *Xaraka* sasiz betea.
- XIMURRE: (zurte: tacaño). Horrek esku *ximurre* du.

-Z-

- ZABAR: (zabar: remolón, flojo). Zein *zabarra* zaren. Hau yende *zabarra!*
- ZABARKERI, ZABARKERIE: (zabarkeri: indolencia, desidia). *Zabarkeriek* gal-tzen du gizona. *Zabarkerie* nausi.
- ZABARTU, ZABARTZEN: (zabartu: hacerse el remolón, descuidarse). Nola *zabartu* zaren. Yendea *zabartzen* ari da.
- ZAKUTO: (zaku txikia: saco pequeño). *Zakuto* batean sartuko dugu. *Zakuto* hori autsie dago.
- ZAKUR-EZTULE: (zakur-eztula: tos de perro). *Zakur-eztul* hoi etzaitzu gaten. *Zakur-eztule* txarra da.
- ZAFRA: (zartako: bofetada). Man nion *zafra* bat. Anbateko *zafra*. Maiok *zafra* bat.
- ZAFRALDI: (zurraldi, zurra: paliza). *Zafraldi* ederra hartu ziken. Eta nolako *zafraldie!*
- ZAFRATU: (joaldi, zurraldi: paliza). *Zafratu* zuten eta hil urren utzi. Iretzeak *zafra-tuek* ditugu. (Iretzeak akitu urren direlaik “zafratu” erabiltzen da).
- ZAFRAKA: (joka: a golpes). *Zafraka* ibili zuten gure adiskidea. *Zafraka* besoa autsi.
- ZAFLA: (zartakoa, baita ere puska bat: bofetada, también trozo de carne). *Zafla* bat man nion. Aragi *zafla* ederra yan ginuen.
- ZAFLADA: (zartakoa: tortazo, bofetada). *Zaflada* ederrak man ziozten. Haur horrek *zaflada* ederrak hartzen ditu.
- ZAFLALDI: (zartakoak hartu, joaldi: zurra, paliza). *Zaflaldi* izigerrie hartue du. Nolako *zaflaldie!*
- ZAFLATU: (zafratu bezala, joaldi: dar paliza). *Zaflatu* zuten eta bortizki *zaflatue*.
- ZAMA: (zama: carga). Belar *zama* ederrak in gintuen. Urte *zama* haundie gizon xaharrak.
- ZANGO-MAKURRE: (oin-oker, oin-makur: pie torcido). Neska susie ta *zango-makurre*.
- ZANGO-ZOLA: (oin-zola: planta del pie). *Zango-zola* minberatue dauket. *Zango-zolan* min.
- ZALDARE: (pentsue: pienso). Gure behorrek *zaldare* ona behar du. *Zaldare* sendoa.
- ZANPA, ZANPATU: (zanpa, zanpatu: golpe, golpear, pegar, dar paliza). *Zanpa* ederra hartu du. *Zanpatu* dute nere anaia.
- ZANPATEKO: (zanpateko: golpe recibido, golpe grande). Anbateko *zanpatekoa* hartu du. Nere erlejuek *zanpateko* ederra hartu du.
- ZANPATZALE: (zanpatzale: pegador, que da palizas). Gizon gaixtoa eta *zanpatzalea*. *Zanpatzale* maltzurre.
- ZANGOPEAN, ZANGOPIAN: (ankapean, oinpean: bajo el pie). *Zangopian* ibili zuten. *Zangopean* hartu dut.
- ZANGOME: (ankame: pierna delgada). Zorro haundie eta *zangome*. Gizon luzea ta *zangome*.

- ZANGOLEPO: (ankagain: empeine). *Zangolepoan* min hartu dut. *Zangolepoa* biurtu eta maingu.
- ZANPET: (asko jan eta bete: hartarse de comer). Yan ginuen *zanpet* in artio. Ederki yan eta *zanpet!*
- ZAPA, ZAPATU: (zapa, zapatu: oprimir, apretar). *Zapa* hemen eta *zapa* hor. Ongi *zapatu*. *Zapatu* ongi.
- ZAPADURE: (zapadura: efecto de la presión). Señale du *zapadure*. *Zapadure* nabarmen ageri da.
- ZAPINO: (galtzerdi-motzak: media corta que llega hasta el tobillo). Gure artzañak *zapino* ederrak itentu (egiten ditu).
- ZAPATILE: (zapata egille: zapatero). Joxe Martin *zapatile* ona da. *Zapatile* gaztea.
- ZAPEL: (txapel: sombrero). Iruzkiendako *zapel* ederra. *Zapel* gorriekin etorri dire.
- ZARAKA: (xara: jaral). Azkenarroa *zaraka* hortan sartu da. *Zaraka* zikine da.
- ZARTA, ZARTAKO: (zarta, zartako: bofetada). *Zarta* bat eman nion. *Zartako* ederra. A zer *zerta!*
- ZARTATU: (pareta zartatu: revocar la pared). Etxea *zartatu* eta xuritu. Ongi *zartatu* behar dugu.
- ZARTATU: (zañak zartatu: relajación de las venas). Zañak *zartatu* zitzazkion. *Zartatu* zaizkio.
- ZARTADURE: (zain-biurtu: esguince, relajación de las venas). *Zartadure* hunek min maten dat. *Zartadurek* ondorio txarra.
- ZARTAÑA: (zartagia: sartén). *Zartain* zopa yan ginuen. *Zartañan* arroltze prexietue.
- ZATARRA: (trapu zarra: trapo, estropajo). *Zatar* hunekin sorallue garbitu. *Zatarra* zikine dago.
- ZATO: (etorri, atoz: ven). *Zato* hunet. *Zato* nerekin. *Zatozte* denak. *Zato*, *zato!*
- ZAR-PARTEA: (zar-partea, zar-sari: jubilación). Nik *zar-partea* hartzen dut. *Zar-parteak* laguntzen du.
- ZAULI, ZAULITU: (arin, arindu: ágil, hacerse ágil). *Zauli* dago attune. Gure attune *zaulitu* da, *zauli* dago.
- ZAULITASUNE: (arintasuna: agilidad). Gazte hoién *zaulitasune*. Gazteriaren *zaulitasune*.
- ZAUPEIA, ZAUPEGIA: (bea-aldi, zaupegi: golpe de vista). Aitak badu *zaupeia* ardiendako. *Zaupeia* aitak eta amak ere.
- ZELA: (zela: silla de montar). *Zela* berrie gure zaldiendako. *Zela* zak zaldi hori.
- ZELAIA: (zelaia, ordoki: llano). Gure herria leku *zelaian* egin zuten. *Zelai*, *zelaia*.
- ZENBAIT: (zenbait: algunos). *Zenbait* aldiz ostikoka ere hasten da.
- ZENBATSU: (zenbatsu: como cuanto). *Zenbatsu* kostako da? *Zenbatsu* torko dire?
- ZENDERENA, ZENDEREKEN: (zenbera: requesón). Gure artzañak *zenderena* egiten du. *Zenderen* ona.
- ZENBANA: (zenbana: a cuanto). *Zenbana* dire? *Zenbana* saltzen tuzu? *Zenbana*?
- ZENDU: (hilla dagola: que ha muerto, morir). Nere gurasoak aspaldion *zenduek*. Denak *zendu* dira.
- ZEREN: (zergatik: porque). *Zeren* eta hoiék baitire gure yendakiek.
- ZERE, ZEREN: (zure, zuen: tuyo, vuestros). Zu sar zaite *zere* gauzetan. Sar zaitezte *zeren* gauzetan.
- ZERRIKUME: (txerrikume: gorrín). *Zerrikumeak* saldu ditugu. *Zerrikume* ederrak ziren.
- ZERRI-ARKELA: (txerri-arkela: cerda). *Zerri-arkela* aitzinerako. *Zerrikume ar-kela*.

- ZERRI-ORDOTSA: (zerri-ordotz: cerdo). *Zerri ordotsa* gizendu eta hiltzeko. *Zerri-kume ordotsak*.
- ZENTAZ: (zergatik, zeren: porque). Zuregana heldu naiz *zentaz* maite baitzaitut.
- ZERRAZAGIE: (zerrautsa: serrin). *Zerrazagie* erre ginuen. *Zerrazagiekin* plaza idortu.
- ZERRI-ZAÑA: (zeri-zaia: cuidador de cerdos). *Zerri-zaña* zerriek zaintzen. *Zerri-zaña* hor dago.
- ZERLATZU: (ile-arro: desgreñado de pelo). Hau neskatiko zerlatzu! Yende *zerlatzue* bazterretan.
- ZETABE: (bae: cedazo). Etxean baitugu lau *zetabe*. *Zetabe* ttipi ta aundi.
- ZEZELA, ZEZELDU: (motel: balbuciente). Mutiko hori arront *zezela* da. *Zezeldu* zara. *Zezeldue*.
- ZEZENKO: (idisko: novillo). *Zezenkoa* saldu behar dugu. *Zezenko* ederra da.
- ZERREPEL, ZERREPELDUE: (ondatua: estropeado). Ardo hau arront *zerrepeldue* dago. *Zerrepeldue* zaiku.
- ZATOLA: (arte: cepo). *Zatolakin* bi arratoin arpatu tugu. *Zatola* ona da.
- ZARPALLA: (zarpalla: ordinario). Zein *zarpalla* zaren. Hau neske *zarpalla*.
- ZARPAILDU: (zarpaildu: ponerse ordinario). Gure osaba nola *zarpaildu* zaikun. *Zarpaildu* da osaba.
- ZIMITZE: (zimitza: molde para hacer quesos). *Zimitz* hunekin gasna politek iten dire. *Zimitze* ona da.
- ZIKOITZA, ZIKOITZ: (zikoitza: ruin, avaro). Gizon *zikoitz* nardagarrie. Yende *zikoitza* leku guzietan.
- ZIL: (zilegi: licito). Oi ezta *zil*. *Zil* de bai. Hor egur itia ezta *zil*. Hori ez da *zil*. *Zil* da bai. Hor egur egitea ez da *zil*.
- ZILO: (zulo: agujero). *Zilo* batean sartu eta ezin atra. Anbateko *ziloa* in dugu.
- ZILETU: (zulatu: agujerear). *Ziletu* dugu maia. Ongi *ziletue* dago. Atea *ziletu*.
- ZINGIE: (zuzi, esku-zuzi: antorcha). *Zingiekin* argitu ginuen bidea. *Zingiek* ongi argitzen dute.
- ZINGIRIO: (ertitz, beazko: panadizo). Beatzean *zingirioa* atra zait. *Zingirioa* sendatzeko Arpeko Sainduaren ura ona da.
- ZINGURIE: (txingure: yunque). Arotzak *zingurie* beti eskuar. Pisu aundiko *zingurie*.
- ZINURRI: (txinurri: hormiga). Leku hau *zinurritz* betea dago. *Zinurri* gorriek.
- ZINTZURRE: (eztarri: garganta). *Zintzurreko* minez nago. *Zintzurreko* nine. *Zintzur* ona.
- ZINGIL, ZINGILLE: (gizon aula eta mehea: hombre delgado y enfermizo). Gizon *zingille* eta itxure txarrekoa da.
- ZINGILE, zingille: (zingila, petral: cincha para el baste). *Zingile* txarra du basta horrek. *Zingiletu* ongi.
- ZINTZ: (zintz egin: sonarse las narices). Beti mukiëkin, *zintz in* eta sugurrek garbitu.
- ZINURRI MUKURU: (txiñurri mukuru: hormiguero). *Zinurri mukuru* bat arpatu ginuen. *Zinurri mukurue*.
- ZIAR-AIZE: (zear-aize: viento noroeste). *Ziar aizeak* maten dio. *Ziar aize* hau ez tut batre maite.
- ZIRO, ZIROKA: (balantzaka: haciendo eses, tambaleándose). Edana dago *ziroka* daie. *Ziro* aundiek itentu. Edana dago *ziroka* doa. *Ziro* haundiak egiten ditu.
- ZIRIZTILO: (ziriztilo: lazo). *Ziriztilo* batekin aski, koropiloik ez. *Ziriztilo* bat.
- ZIRIPUZTENKA: (tarrapatan: atropelladamente). Hau beti *ziripuztenka*. *Ziripuztenka* atra ziren.

- ZIRTZIL, ZIRTZILE: (zirtzil: desaliñado, indecoroso, zarpail). Gizon *zirtzile* eta nardagarrie. Gaur denbora *zirtzile* dugu.
- ZIRZILDU: (zirzildu: hacerse desaliñado, volverse indecoroso). Nola *zirzildu* zai-kun gure barridea. Arras *zirzildue*.
- ZIRRIKE: (gurpilla: rueda). Orgaren *zirrike* autsie dago. *Zirrike* berrie behar dugu.
- ZIRRIKETAN: (gurpilka: rodando) (gur pilletan: en las ruedas). Gainbera *zirriketan* gan zen. Orga horrek *zirriketan* du makurre.
- ZIRRILDE, ZIRRILDERIE: (zirrilde: cosa de poco valor). Hau yende *zirrilde!* Zu beti holako *zirrilderiekin*.
- ZIRRILDEKA: (pixkanaka: poco a poco). Gu beti *zirrildeka* ibiltzen gara. Zirrildeka beti.
- ZIRRINGILE: (txiribil: viruta). *Zirringilekin* pizten dugu sue. Hemen bada *zirringile*.
- ZITU, ZITUE: (frutua, emaitz: fruto, cosecha, uzta). Aurten *zitu* ona dugu. Lan horrek *zitue* emain du.
- ZIPETU: (arras busti: mojarse mucho). Urie zurrutetka eta ezurretaraño *zipetu* ginen. Arras *zipetu*.
- ZIRIPOTE: (zearka-mearka: balanceándose, atropelladamente). Anbateko *ziripotean* gan zuken. *Ziripoteka*.
- ZIRRITO: (zirritu, arteka: rendija). *Zirrito* batetik ikusi ginuen. Ate hau *zirritoz* betea dago.
- ZIRRIZTE: (zirrizta: chorro pequeño). Ur *zirrizte* bat bota zioten. Anbateko *zirrizte*.
- ZIKIRO: (ahari zikiratua: carnero castrado). Gaur *zikiro* yatea Zugarramurdin. *Zikiro* ederrak.
- ZIZERKORA: (kazkabarra: granizo). Urie ta *zizerkora* atertu gabe. *Zizerkora* kaltegarria.
- ZIZELLU: (zizellu: escaño de cocina con respaldo). *Zizellu* hau maite dugu. *Zizellue* neguko ona da.
- ZIZTE, ZIZTETU: (zizta, ziztatu: pinchar). *Zizte* bat egin nion. *Ziztetu* eta odola purrusteka.
- ZIZTEKARI: (ziztakri: que pincha). Sagarroia *ziztekarie* da. Kasu arantza *ziztekariekin*.
- ZIZTAKO: (ziztako: pinchazo). *Ziztako* ederra in zatan. Anbateko *ziztakoa*.
- ZOLA: (zola: cimient). Etxe hunek *zola* ona du. Plazako *zola* berriu dute.
- ZOLATU: (zolak jarri: poner suelas). Zapatak ongi *zolatuek* dauzket. Zapatileak *zolatuek*.
- ZOLDA, ZOLDATZU: (zolda, zoldatzu: mugre, mugriento). *Zoldaz* betea dago. Gaie hemendik *soldatzu* zikine!
- ZOLOKA: (zuloa edo elaka: agujeros, baches, hondonada). Gure landan *zoloka* aunitz badire, *zoloka* hortan putzue.
- ZORNIE: (zornia: pus). Min horrek badu *zornie*. *Zorniek* nardatzen nau.
- ZORROTO: (zorroa, sabela: tripa, vientre). *Zorroto* polite gure mutiko ttallak. *Zorroto* borobile.
- ZORRIPIZTUE: (aberats berri: nuevo rico). *Zorripiztu* hoiek arro dabiltze. *Zorripiztuek* arro.
- ZORROMAKIL: (errotariak erabiltzen duen makilla: palo del molinero). Errotazañan lan ederra egiten du *zorromakilekin*.
- ZOTALA: (lur puska, zotala: pedazo de tierra). Badute *zotal* puske. *Zotala* auserki.

- ZOTALARROTU: (arroto lurra: ligeramente arar tierras). Landan *zotalarroto* eta ongi apaindu.
- ZOGI: (zogi: pedazo de tierra redondo cortado con azada). Iretze meta gañean *Zogie*. *Zogi* ederra borobil borobile.
- ZOZO, ZOZOKERI: (ergela: bobo, bobada; zozo también es tordo). Zein *zozoa* zaren. *Zozo* ergela. Hau *zozokeri* bat da.
- ZOZOTU: (ergeldu dela: atontarse). Mutiko hau arront *zozotue* dago. Hemen denak *zozotu* dire.
- ZOZOKI: (ergelki jokatzten dela: imbécilmente). Etzaitela hain *zozoki* yokatu. Solasean ere *zozoki*.
- ZULUBI: (zurubi, mailladi: escalera). Zurginak *zulubi* berrie egin du. *Zulubi* horrekin kontent.
- ZUMIA, ZUMERIKE: (zume, zumerika: mimbre). Badugu katadera bat *zumerikekin* ine. *Zumia* exkax dugu.
- ZUNBILE, ZUNBILLE: (zunbil, subil: molón, rodillo). Landa *zunbilekin* apaindu. *Zunbille* prest dago.
- ZUNTZIE: (funtsik gabea: sin fundamento). Zein *zuntziek* zaten. Yende *zuntzie*.
- ZUNTZIKERI: (ergelkeria, funts gabekeria: cosa de sin fundamento). Zu beti hola-ko *zuntzikeriek*in. Hoiek *zuntzikeriek* tuk.
- ZURE, ZURA: (zura: madera). *Zurezko* ezpata. Aritze, *zure* ona. Alkie *zurezkoa*.
- ZURGIN, ZURGINE: (arotza: carpintero). Nere osaba *zurgine* da. *Zurgin* ona. *Zurginek* zurakin.
- ZURGINGOA, ZURGINTZE: (arotz lana: oficio de carpintero). Ni ere *zurgingoan* ari naiz, *Zurgintze* maite dut.
- ZURGINTEIA: (zurgintegia, aroztegia: carpintería). Gure *zurgintean* mota guzieta-ko zurek. *Zurgintei* ederra.
- ZURAJEA: (zurajea: armazón). Zu azkarra zara, *zuraje* aundie duzu. Etxe hunen *zurajea*.
- ZURRE, ZURRERIE: (zurra, zurreria: tacaño, tacañería). Hau yende *zurre*. *Zurrierie* gauze txarra da.
- ZURRUME: (zurruma: tacón). *Zurrume-dantza* Baztango irri-dantza. *Zurrumea* ninberatu.
- ZURRUZTEKA: (zurrutzaka: a chorros). Urie *zurruteka* ari du. Ur *zurrutza*.
- ZUTOÑA: (zutoña: poste). Atekako *zutoin* hok usteldu dire. *Zutoñak* karri tugu.
- ZARTAIN-ZOPA: (zartain-zopa: especie de sopa-seca). Gure amatxik *zartain zopa* goxoak egiten ditu.
- ZARRAMAZTAKO: (arramazkada: arrañazo, rasguño). Dena *zarramaztakoz* betea dago. *Zarramaztako* haundiek intiozte. *Zarramaztako* haundiak egin dizkiote.
- ZILIGARDA: (zikinkeria, gauza desegina: desechos, porquerías). *Ziligarda* hoiek bota. Hemen *ziligarda* franko.
- ZILIGARDATU: (gauza bat desegin: hechar a perder un trabajo). *Ziligardatu* dugu lana eta arras *ziligardatue*.
- ZIZKUE, ZISKUA: (ukulluan izaten da, segalera eta ganbelaren lekuan: Existe en el pesebre). *Zizkue* berritu behar dugu. *Ziskua* autsi zaiku. (Zizkue Gartzainen hartua eta Ziskua Anizen).
- ZIMURKERIE: (zimurkeria: mezquindad). Gastazak behar delaik *zimurkerietan* ibili gabe.
- ZIMURDURE: (zimurtura: arruga). Aurpeia *zimurdurez* betea daukezu. *Zimurdure* susiek.

- ZAGIE: (zai, otaza: salvado). Ogi hunek *zagi* aunitz. *Zagie* zerri bazka ona.
- ZAMUKE, ZAMUKA: (Kakolak bezalakoak bainan kakoak zabalagokoak, abre gañean belar zamak eremateko. Jamugas). *Zamuke*-gai ederra egur hunek. *Zamuke* hau ongi egine dago.
- ZAMUKE: (abre geñean ezartzen duten esparto edo artilez betetako ohiala gurigarri bezala, gañean basta paratzeko: especie de almohadilla hecha de esparto o lana que se pone encima de las caballerías). *Zamuke* hau guri gurie da. *Zamuke* gañean basta.
- ZIGO, ZIGOTU: (urina gogortu: grasa, endurecerse la grasa derretida). Yan zazu agudo *zigotu* gabe. *Zinger urine zigotu* da. *Zigo* dago.
- ZIPOT, ZIPOTU: (asealdia: hartarse). Ardiek belaian *zipot* egin dute. Zer yanaldia *zipotu* artio.
- ZIGORTU (XIGORTU): (erre: tostar, abrasar). Ogi *zigorra* ona da. Ogi *xigorra*. *Zigortu* ongi.
- ZIAR-AGA: (bazterreko adarrak gaztain usteko aga luzea: palo largo para vaciar castaños). *ziar-aga* ederra dugu, ezta aise autsiko.
- ZIRRIPILLE: (txiribil: viruta). *zirripillekin* pizten dugu sue. *Zirripille* busti zaiku.
- ZOTAL EGUNEK: (Abuztuko illebeteko lenbiziko amabi egunek: los doce primeros días de agosto). *Zotal*-egunetan sineste haundiadugu.
- ZURRUTEIA: (zurrutegia: fregadera de la cocina). Sukeldeko *zurruteia* arraildue dago.
- ZAZTARRA: (ausarta, biurria: atrevido, que se mete en todo). Gure neskatiko hau arront *zaztarra* da.

OHARRAK

Bertze herrialdetan AITONA deitzen dena, Baztanen AITETXI erraten da eta baita ere AITATXI zenbait familian.

AMONA Euskal Herriko lurralde aunitzetan eta AMATXI Baztanen. Aita-besoetako, aitaponteko, aitabitxi (padrino) errateko, Baztanen beti AITETXI edo AITATXI.

Bertizarana eta Bidasoako errekan atautxi erraten dute baina Baztanen AITETXI. Amabitxi, Amautxi, Ama-ponteko (madrina) errateko, Baztanen AMATXI.

BILLOBA (nieto, nieta) errateko, hemen ILOA. ILLOA zenbait lekutan, baina ILOA da gehiena erabiltzen dena.

Erratzun ILOBITXIE erraten omen zuten baina izen hau galdua da hemengo artean, ez arras zeren zenbait familian oraindik ere erabiltzen omen da ILOBITXIE edo ILOBITSIE.

Baztangoizako hauzo batean iloari SEMEBITXI eta ALABITXI deitzen diote baina bertze hauzoetan SEMEBITXI eta ALABITXI besoetako da (ahijado, ahijada). Azkuen hiztegian Semebitxi eta Alabitxi edo Alababitxi agertzen da "ahijado" eta "ahijada" bezala.

Baztanen Euskal Herriko herrialde gehienetan bezala BESOETAKOA erraten dugu.

ILLOBA (sobrino, sobrina) hemen Baztanen ILOA, ILLOA. Iloba eta Iloba ere edatua dago baina Baztanen gehien gehienek ILOA erraten dute.

Beraz, BILLOBA eta ILLOBARI izen bera, ILOA, ILLOA.

ILOBA-TTIPI (sobrino-nieto edo sobrina-nieta) izen hau Baztanen aunitz erabiltzen da.

KARTOLA bi gisetara erabiltzen da. Abre gañean ezartzen diren olak zenbait lekutan KARTOLAK deitzen diote, baina Baztanen gehien gehienak KARTOLA deitzen diote gasnak egiteko erabiltzen den zurezko tresna bati.

KAKOLEK ere badute berexkuntze. KAKOLA belar zamak egiteko. Hau aunitz erabiltzen da.

KAKOLAK abre gañeko bastan ezartzeko. Egur makur batzuk izaten dira V gisn eta abre gañean egur zama eramateko.

Baita ere kakol makur horietatik dator hain segur, gizon zahartu eta makurtue dabilenari KAKOLDUE deitzea edo GIZON KAKOLA, ZANGO KAKOLAK eta abar.

ZAMUKE. Kakolak bezala abre gañeko bastan ezartzen dena, baina ez berdinak, zamukeak belar zamak garraiatzeko izaten baitira.

ZAMUKE delako gauza ez da denentzat berdina, zenbait lekutan bertze gauza bati deitzen diote ZAMUKE.

Izen berakin adierazpen desberdinak badira eta baita ere izen desberdinak eta adierazpen bera daukatenak.

Baztanen erabiltzen diren zenbait solasaldik badaukate berezitasun bat, adibidez: “eraman dut” errateko, Baztango herri gehienetan “gan dut” erabiltzen da eta Baztango Basaburuan, “eman dut”. Baina “ereman dut” edo “eraman dut” ere erabiltzen da Baztan inguruan.

Bada bertze hitz bat ere merexi duela aipatzea. “AHUR” deitzen da. Hitz honek adierazten du: “exku-xoko”, “exkubet” edo “eskubat”. Erdaraz “palma de la mano”.

“Ahur” hitza ere Azkue-ren hiztegian dakarra eta baztandar hitza bezala. Baztanen “ahur” eta “agur” ere erabiltzen dira. Adibidez: “Ahur bat arto pikor” edo aunitzek erraten duten bezala: “agur bet arto pikor”, “bat” eta “bet” erabiltzen dira.

Almandoztar adiskide eta laguntzale batek emanik agertuko ditut gasnak egiteko erabiltzen diren gauzak.

ABATZA. Esnea gatzatzeko erabiltzen den zurezko untzi aundia.

KARTOLA. Abatzaren gañean gurutzetuz paratzen den ol zulodune.

ZIMITZE. Kartolaren gañean paratzen da. Gasna iteko moldia.

MALATSA (batidor). Gaztanbera austeko erabiltzen den zurezko tresna.

MATOÑA. Gasna, moldian prensatu gabe.

Basaburuan (Ziga, Aniz, Berroeta, Almandoz) erabiltzen diren zenbait gauzen izenak badaukate berezitasun bat.

Adibidez: ZAMUKE. Artxoñaren azpien tsalmari paratzen zaion gurigarrie. Bastak gurigarrie berakin darama: artxoñak ez.

Basaburuan L eta Ñ erabiltzen dira. Adibidez, “eskermille”, “artopille”, “ezkille”, “burdiñe”, “iriñe”, “buztiñe” eta abar.

Baztanen bada hortan berezitasun bat. Zenbait lekutan L eta Ñ eta bertzetan L eta N.

SASTORRA eta ZAZTARRA. Gauza bera adierazten dute. Ausarta, denetan sartzen dena, biurrie, eta geldirik egoten ez dena.

SASTORRA, Baztangoizan, eta Elizondo aldean erabiltzen da.

ZAZTARRA; Basaburuan eta bai Erberean ere erraten da.